

Roditeljske i odgajateljske procjene dječjeg razvojnog statusa u predškolskim ustanovama

Kovačević, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:243461>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU**

**RODITELJSKE I ODGOJITELJEVE PROCJENE DJEČJEG RAZVOJNOG
STATUSA U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA**
diplomski rad

STUDENTICA: Andrea Kovačević

STUDIJ: Izvanredni studij Pedagogije

MENTOR: doc. dr. sc. Nataša Vlah

Rijeka, 2017. godina

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
ABSTRACT	5
1. UVOD	6
1.1. Razvoj djeteta.....	7
1.1.1. Područja djetetovog ranog razvoja	7
1.1.1.1. Tjelesni i motorički razvoj djeteta.....	8
1.1.1.2. Kognitivni razvoj djeteta	11
1.1.1.3. Govorni razvoj djeteta	13
1.1.1.4. Socijalno-emocionalni razvoj djeteta	15
1.1.2. Odstupanja u djetetovom ranom razvoju	18
1.2. Suradnja vrtića s roditeljima.....	21
1.2.1. Definiranje suradnje vrtića s roditeljima kroz zakonsku regulativu u Hrvatskoj.....	23
1.2.2. Dobrobit suradnje vrtića s roditeljima opisana u teoriji.....	25
1.2.3. Istraživanja o suradnji vrtića s roditeljima	26
1.3. Procjena razvojnog statusa djeteta	27
1.3.1. Zašto je važna procjena i kako se može primjenjivati	28
1.3.2. Uloga pedagoga u procjeni razvojnog statusa djeteta	29
1.3.3. Poznate metode i postupci procjene koji se mogu primjenjivati u pedagogiji.....	29
1.3.3.1. Instrumenti za procjenu koje se temelje na izravnom izazivanju djetetovih vještina i sposobnosti	30
1.3.3.2. Instrumenti za procjenu razvoja koji se temelje na informacijama dobivenih od roditelja.....	30
1.3.4. Glascoe mjerni instrument za procjenu zabrinutosti	32
1.3.4.1. Činitelji koji utječu na roditeljske zabrinutosti	33
1.3.4.2. Istraživanja u svijetu i Hrvatskoj u kojima je primjenjivan PEDS	34
2. SVRHA, CILJ I HIPOTEZA	37
2.1. Svrha i cilj	37

2.2. Hipoteza	38
3. METODA.....	39
3.1. Sudionici.....	39
3.2. Mjerni instrumenti.....	43
3.3. Prikupljanje podataka.....	44
3.4. Obrada podataka.....	44
4. REZULTATI.....	45
4.1. Roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti iz pojedinog područja	45
4.1.1. Frekvencije iskazanih zabrinutosti	45
4.1.2. Povezanosti roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	51
4.1.3. Kvalitativni rezultati istraživanja	55
5. INTERPRETACIJA	69
5.1. Verifikacija hipoteza	69
5.2. Metodološka ograničenja i preporuke za buduća istraživanja	74
5.3. Preporuke za praksu kao odgovor na aplikativnu svrhu istraživanja	74
6. ZAKLJUČAK	75
7. LITERATURA.....	76
8. PRILOZI.....	80
8.1. Uvodno pismo roditeljima.....	80
8.2. Upitnik zabrinutosti za roditelje	81
8.3. Upitnik zabrinutosti za odgojitelje	84

SAŽETAK

U svakodnevnom radu s djecom i roditeljima odgojitelji se često susreću s odstupanjima u djetetovu razvoju, ali i zabrinutostima roditelja koji često traže i očekuju podršku i pomoć odgojitelja i stručne službe. Suradnja odgojitelja s roditeljima od esencijalne je važnosti za poticanje razvoja djeteta. Ciljevi rada bili su dobiti informacije o zabrinutostima roditelja i odgojitelja vezanima uz razvojni status djeteta, utvrditi koje su najčešće zabrinutosti roditelja i odgojitelja te postoji li povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za razvoj i ponašanje djece. U istraživanju je sudjelovalo 97 roditelja i 9 odgojitelja djece koja pohađaju dječji vrtić „Hlapić“ u Slavonskom Brodu. Za svako dijete upitnik je ispunjavao jedan roditelj i odgojitelj. Primijenjen je upitnik Roditeljske procjene dječjeg razvojnog statusa ili *Parents' Evaluations of Developmental Status (PEDS)* autorice P.F.Glascoe. Dobiveni podatci obrađeni su kvalitativno frekvencijama i korelacijskom analizom te kvalitativno fenomenološkim opisom odgovora roditelja i odgojitelja.

Zaključno se implicira da su procjene roditelja i odgojitelja u području razvoja govora, razumijevanja onoga što govore djetetu i odnosa s drugima pozitivno povezane što znači da što više roditelji iskazuju zabrinutost za razvoj govora, razumijevanja onoga što govore djetetu i odnosa s drugima, to i odgojitelji više iskazuju i obrnuto, što više odgojitelji iskazuju zabrinutost za razvoj govora, razumijevanja onoga što govore djetetu i odnosa s drugima i roditelji više iskazuju zabrinutost. U ostalim područjima razvoja nije pronađena ovakva vrsta povezanosti.

Ključne riječi: dječji razvoj, suradnja s roditeljima, zabrinutosti roditelja, procjena razvojnog statusa

ABSTRACT

In day-to-day work with children and parents, educators often encounter deviations in child development, but also concerns of parents who often seek and expect support and assistance from educators and professional services. Collaboration between educators and parents is of vital importance for encouraging the child's development. The objectives of the paper were to obtain information on parents and educators' concerns regarding the developmental status of the child, to determine what parents and educators are most concerned about, and whether there is a link between parental and educational concerns about the development and behavior of children. The study involved 97 parents and 9 instructors of children attending the Hlapić kindergarten in Slavonski Brod. For each child a questionnaire was filled by a parent and an educator. The questionnaire Parents' Evaluations of Developmental Status (PEDS) by P.F.Glascoe has been applied. The obtained data were processed by frequencies and correlation analysis and qualitatively by a phenomenological description of the answers of parents and educators.

Conclusion implies that assessments of parents and educators in the area of speech development, behavior, and relationship with others are positively related, which means that the more parents express concern about the development of speech, behavior, and relationships with others, the more educators also express concern, and the opposite, the more educators express concerns about the development of speech, behavior, and relationships with others, the more are parents also concerned. No such type of connection has been found in other areas.

Key words: *child's development, co-operation with parents, parents concerns, developmental status assessment*

1. UVOD

Razvoj djece slijedi predvidive obrasce. Dojenčad i djeca razvijaju vještine pomoću prethodnih dostignuća. Razumijevanje uobičajenog razvoja djece može pomoći roditeljima, odgojiteljima i ostalim stručnjacima prepoznati odstupanja u ranom razvoju djece. Rana identifikacija zaostajanja u razvoju omogućuje upućivanje na terapiju, a iz mnogih istraživanja poznato je da djeca, kod kojih intervencija nastupa ranije, imaju veću vjerojatnost sprječavanja daljnjih odstupanja u razvoju (Scharf i sur. 2016).

Ističući važnost prevencije i rane intervencije i identifikacije odstupanja u razvoju, diplomski rad se bavi zabrinutostima roditelja i odgojitelja koji su mogući pokazatelji odstupanja u razvoju. U teorijskoj elaboraciji naglasak je na važnosti poznavanja uobičajenog razvoja djeteta te se u tekstu opisuje tipičan tjelesni, kognitivni, socijalno-emocionalni razvoj i razvoj govora. Stalno praćenje razvoja i sposobnosti djeteta omogućuje prepoznavanje posebnih potreba djeteta te osiguravanje odgovarajućih poticaja za razvoj određenih sposobnosti. Bitan faktor u prevenciji odstupanja u razvoju pokazala se suradnja roditelja i odgojitelja. Prema Vlah i Tatalović Vorkapić (2011) osiguravanje kvalitetne suradnje s roditeljima može osigurati pravovremeno sprječavanje kasnijih nepovoljnih životnih uvjeta. U suradnji roditelja i odgojitelja cilj bi objema stranama trebao biti poticanje optimalnog razvoja djeteta, a takvo što s pravom se očekuje od suvremenog vrtića. U radu su opisani načini suradnje roditelja i vrtića te dobiti suradnje roditelja i vrtića. Naglašena je važnost otvorenog odnosa, kvalitetne interakcije uz uvažavanje, ravnopravnost i razumijevanje između roditelja i odgojno-obrazovne ustanove, a sve u svrhu osiguravanja poticajne sredine za razvoj djeteta te samog razvoja djeteta.

Cilj diplomskog rada je prikazati dosadašnje spoznaje o razvoju djeteta, suradnji roditelja i odgojitelja te pokazati važnost korištenja roditeljskih i odgojiteljskih procjena dječjeg razvojnog statusa u radu s djecom predškolske dobi. Također, empirijskim istraživanjem željeli smo dati doprinos postojećim spoznajama o roditeljskim i odgojiteljskim procjenama razvojnih područja djece te dobiti uvid u brojnost i povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti, a pomoću dobivenih rezultata predložiti elemente stručnog rada pedagoga u vrtiću.

1.1. Razvoj djeteta

„Razvoj je slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta zbog kojih se ono mijenja, postaje veće, spretnije, sposobnije, društvenije, prilagodljivije.“ (Starč i sur. 2004) Milanović i sur. (2001) kažu da se „razvoj pojedinca odražava u promjenama njegova ponašanja i značajki organizma koje se pojavljuju tijekom vremena po ustaljenom rasporedu i u približno isto vrijeme za sve pojedince.“

Budući da nas je priroda pripremila za preživljavanje, sva ljudska bića imaju karakteristike koje su im zajedničke. Svima život započinje začecem i prenatalnim razvojem. Na razvoj utječu nasljedni te okolinski čimbenici, a ovisi i o razvoju neuroloških struktura te o socijalnom kontekstu.

Biološki razvoj djeteta određen je naslijeđenim karakteristikama i uvjetima razvoja u prenatalnom dobu. Za djetetov razvoj neophodni su podražaji iz okoline. U slučaju izostanka potrebnih podražaja živčane stanice ubrzano će odumirati. Učenje i razvoj mišljenja omogućuju uspostavljanje jasnih putova provođenja živčanog uzbuđenja. Logično je da obitelj koja svom djetetu ne omogućuje stalne i kvalitetne podražaje onemogućuje i percipiranje, obradu i tipično reagiranje na emocionalne i socijalne događaje.

Pravilan prenatalni razvoj važan je faktor kasnijeg uobičajenog funkcioniranja i razvoja djeteta te naposljetku čovjeka. Budući da su u fokusu ovog rada djeca predškolske dobi, najviše pažnje posvetit ćemo tjelesnom, kognitivnom, jezičnom i socio-emocionalnom razvoju upravo te skupine djece.

1.1.1. Područja djetetovog ranog razvoja

Danas na dijete gledamo kao na cjelovito biće, a njegov razvoj kao složenu pojavu koja je zbroj pojedinih aspekata razvoja. Razvoj ima više međusobno povezanih dimenzija. Razvoj, dakle, uključuje tjelesni, spoznajni, emocionalni i socijalni razvoj koji utječu jedan na drugi i razvijaju se paralelno. Kao razvoj motorike razumijeva se djetetova sve veća sposobnost svrhovitog i skladnog korištenja vlastitog tijela za kretanje i manipulaciju predmetima. Razvoj motorike može se pratiti kroz njegove faze koje su vidljive u usavršavanju držanja tijela, kretanja te manipulacije predmetima. Kognitivni razvoj odnosi se na mentalne procese pomoću kojih dijete pokušava razumjeti i sebi prilagoditi svijet koji ga okružuje. Spoznajni razvoj događa se postupnim ovladavanjem sve složenijim misaonim operacijama. Za

spoznajni razvoj neophodna je aktivna interakcija s okolinom. Važno je napomenuti da postoje odstupanja u motoričkom razvoju koja utječu na sam razvoj govora i komunikacije, a razvoj govora bit će odgođen ili će se odvijati znatno sporije. Govor se opisuje kao viša psihička aktivnost čovjeka koja mu omogućuje da pomoću znakova i simbola priopćava svoja znanja, osjećaje, potrebe i mišljenja drugim ljudima. Govor se razvija sustavno i predvidivim redoslijedom. Osim što se razvija tjelesno, motorički i spoznajno, dijete postupno razvija odnose prema sebi i ljudima iz svoje okoline. Izražavanje emocija pomaže djetetu signalizirati okolini svoje potrebe i stupiti u sve složeniji odnos s okolinom. Dijete postupno uči ne samo izražavati emocije, nego ih i razumjeti kod ljudi koji ga okružuju.

1.1.1.1. Tjelesni i motorički razvoj djeteta

Milanović i sur.(2001) pod tjelesnim razvojem smatraju niz anatomskih i fizioloških promjena kao npr. porast težine, visine, promjene u proporciji. Tjelesni razvoj smatraju preduvjetom za psihički razvoj, razvoj fine i grube motorike, osjeta, percepcije, itd. Berk (2015) kaže da je najočitiiji znak tjelesnog rasta promjena u ukupnoj veličini tijela. Promjene u veličini tijela nagle su tijekom dojenačke dobi. Rast se usporava tijekom ranog i srednjeg djetinjstva, nakon toga pubertet donosi ubrzanje u rastu tijela, a poslije ovog razdoblja intenzitet rasta se smanjuje te prestaje do dvadesete godine života. Promjene u veličini, tjelesnim proporcijama i snazi mišića omogućuju nove vještine krupne motorike. Rane motoričke aktivnosti čine temelj za razvoj osnovnih pokreta i prirodnih oblika kretanja koji se pojavljuju u dobi između druge i sedme godine. U osnovne pokrete Vasta i sur. (2005) ubrajaju tri skupine pokreta, i to za: kretanje (hodanje, trčanje, skakanje, preskakivanje, poskakivanje i penjanje); održavanje ravnoteže (držanje glave, savijanje, istezanje, okretanje, njihanje, kotrljanje, izmicanje i hodanje po gredi) te baratanje predmetima (bacanje, hvatanje, udaranje i šutiranje). Osnovni pokreti temelj su motoričkih vještina i pojavljuju se po pravilu kod sve djece. Temeljne vještine se odvijaju kroz tri faze. U početnoj fazi postiže se gruba koordinacija i osnovni tijek kretanja-dijete pokušava izvesti sklop pokreta, ali mu nedostaju pripremne i završne komponente. U osnovnoj ili prijelaznoj fazi postiže se fina koordinacija i diferencijacija pokreta, tj. dijete ima više kontrole nad potrebnim pokretima, ali svi oni još ne čine povezanu cjelinu. Tek u zreloj fazi postiže se stabilizacija, odnosno, pokreti postaju dobro uklopljeni u skladnu i odrješitu radnju, tj. vještinu (Čudina-Obradović i sur., 2004). Berk (2015) predstavlja tablicu razvoja krupne motorike u ranom i srednjem djetinjstvu, a ona izgleda ovako:

Tablica 1. Razvoj krupne motorike; preuzeto od Berk (2015)

Dob	Vještine krupne motorike
2-3 godine	Hoda ujednačenije, ubrzani hod prelazi u trčanje. Skače, poskakuje, baca i hvata s krutim gornjim dijelom tijela. Gura igračku za vožnju stopalom, početak upravljanja.
3-4 godine	Hoda uz stepenice izmjenjujući noge, a niz stepenice uvijek počinjući s jednom nogom. Skače i poskakuje, pokretljiviji gornji dio tijela. Baca i hvata s laganim uključivanjem gornjeg dijela tijela; još uvijek hvata loptu tako da je zgrabi na grudi. Okreće pedale i vozi bicikli.
4-5 godina	Hoda niz stepenice izmjenjujući stopala, trči spretnije. Galopira i poskakuje na jednoj nozi. Baca loptu s povećanom rotacijom tijela i prebacuje težinu na stopala, hvata loptu rukama. Brzo vozi tricikl, lagano upravlja.
5-6 godina	Brzina trčanja se povećava. Lakše galopira, počinje pravo preskakanje i koračanje u stranu. Pojavljuje se zrelo bacanje i hvatanje uz aktivnost cijelog tijela, povećava se brzina bacanja. Vozi bicikl s pomoćnim kotačima.

Berk (2015) piše kako je tijekom školske dobi napredak u ravnoteži, snazi, okretnosti i fleksibilnosti najveći te da djeca integriraju prethodno stečene vještine u složenije dinamičke sustave, no Milanović i sur.(2001) kažu da je najbrži napredak u motorici u predškolskoj dobi. Čudina-Obradović i sur.(2004) kažu da se kroz cijelo predškolsko razdoblje kod djeteta može pratiti i postupno razvijanje fine motorike, odnosno, usavršavanje korištenja šake i prstiju za manipulaciju predmetima. Prema Ivić i sur.(2003) razvojna mapa krupne i fine motorike izgleda ovako:

Tablica 2. Razvoj krupne i fine motorike; preuzeto od Ivić i sur. (2003)

Dob	Razvoj krupne motorike	Razvoj fine motorike
2	<p>(13¹) Stojeći bez oslonca održava ravnotežu. Samostalno napravi deset koraka.</p> <p>(14) Čučne i ustane.</p> <p>(15) Samostalno hoda.</p> <p>(16) Trči u krug.</p> <p>(18) Gura nogom loptu. Sjeda samo na stolac. Skakuće na obje noge uz pridržavanje. Penje se uz stube uz držanje za jednu ruku. Uzima, nosi i premješta predmete.</p> <p>(20) Trči. Šutira loptu bez gubitka ravnoteže. Otvara vrata.</p> <p>(21) Silazi niz stube uz držanje za ruku.</p> <p>(24) Uspinje se uz stube bez pridržavanja. Podiže predmet s poda bez pridržavanja.</p>	<p>(12-15) Više koristi jednu ruku.</p> <p>(13) Precizno hvata i stavlja sitne predmete u bočicu. Stavlja dvije kockice jednu na drugu.</p> <p>(15) Gradi kulu od tri kocke.</p> <p>(16) Stavlja krug u okvir.</p> <p>(18) Gradi kulu od 5 kocaka.</p> <p>Oponašajući vuče ravne crte olovkom po papiru.</p> <p>(19-24) Baca predmete u neodređenom smjeru.</p> <p>(19) Lista knjigu stranicu po stranicu. Vadi sitne predmete iz bočice. Crta zavojite linije.</p> <p>(20) Kotura loptu i valjak.</p> <p>(22) Uživa u igrama bacanja i hvatanja.</p> <p>(23) Okreće zvrk.</p> <p>(24) Jede jušnu hranu žlicom. Niže perle na nit. Savija papir na pola. Gradi kulu od šest kocaka.</p>
3 godine	<p>(24-30) Baca predmete u određenom smjeru.</p> <p>(25) Silazi niz stube bez pridržavanja, stubu po stubu.</p> <p>(27) Skakuće na obje noge kao zečić.</p> <p>(32) Hoda na prstima i peti naprijed-natrag.</p> <p>(34) Preskače prepreku visine 5 cm.</p> <p>(36) Kratko stoji na jednoj nozi. Trči stabilno i brzo.</p>	<p>(25) Gradi kulu od sedam kocaka. Navija igračku ključem.</p> <p>(26) Slaže kocke na niz.</p> <p>(30) Oponaša povlačenje crte vodoravno i uspravno. Raspoređuje tri oblika u okvir. Siječe škarama bez preciznosti.</p> <p>(32) Modelira kobasicu od plastelina.</p> <p>(34) Precrtava krug kad mu se pokaže kako se to radi.</p> <p>(36) Jede vilicom. Pravi harmoniku od papira. Gradi kulu od osam kocaka.</p>

¹ Brojka označava starost djeteta izraženu u mjesecima

		Oponaša crtanje križa. Slika vodenim bojama.
4 godine	<p>Stupa u ritmu glazbe.</p> <p>Hoda po ravnoj crti nogom ispred noge raširenih ruku.</p> <p>Vozi tricikl. Silazi niz stube nogu pred nogu.</p> <p>Skače s druge stube. U trku šutira loptu.</p> <p>Preskače prepreku širine 20 cm.</p>	<p>Pokušava nacrtati čovjeka- glava i udovi („punoglavac“). Gradi kulu od deset kocaka.</p> <p>Kopira dijagonalnu crtu.</p> <p>Precrtava kvadrat.</p> <p>Kopira nekoliko tiskanih slova.</p> <p>Savija papir po dijagonali.</p> <p>Samo pere lice i ruke.</p>
5 godina	<p>Trči mijenjajući smjer.</p> <p>Skakuće na jednoj nozi.</p> <p>Stoji na prstima.</p>	<p>Crta čovjeka shematski, u liku geometrijskih oblika.</p> <p>Siječe škarama po zakrivljenoj crti.</p> <p>Razlikuje teško-lako. Boji crteže.</p> <p>Precrtava trokut. Crta kućicu, drvo, ljudsku figuru.</p> <p>Hvata malu loptu objema rukama.</p> <p>Jednom rukom pravi kuglicu od papira.</p>
6-7 godina	<p>Stoji na jednoj nozi bez potpore 40 sekundi.</p> <p>Vozi bicikl. Preskače užu objema nogama istovremeno.</p> <p>Skače s visine 40 cm. Visi 10 sekundi držeći se objema rukama za prečku.</p> <p>Hvata loptu jednom rukom. U skoku hvata loptu. Igra badminton. Oblači se samostalno.</p> <p>Vezuje uzice na obući.</p>	<p>Pogađa loptom cilj. Kliještima vadi čavao i čekićem zakucava.</p> <p>Namotava konac na kalem.</p> <p>Palcem može dotaknuti svaki prst.</p> <p>Siječe i lijepi jednostavne oblike od kolaž papira.</p> <p>Pravi lepezu od papira.</p> <p>Prepisuje sva tiskana slova.</p> <p>Precrtava romb.</p> <p>Koristi šiljilo za olovke.</p>

Temelj za razvoj i usavršavanje pojedinih vrsta pokreta i motoričkih vještina su motoričke sposobnosti. Treba zapamtiti da su motoričke sposobnosti određene nasljednim faktorima, ali ovise i o uvjetima u kojima dijete raste.

1.1.1.2. Kognitivni razvoj djeteta

Kognitivni razvoj odnosi se na unutarnje procese i mentalne produkte koji dovode do spoznaje. Ona uključuje sve mentalne aktivnosti: pažnju, pamćenje, simboliziranje,

kategoriziranje, planiranje, rješavanje problema, stvaranje i maštu. Djeca prelaze s jednostavnijih na složenije kognitivne vještine te s dobi postaju učinkovitiji u svom razmišljanju. Prilagođenost kognitivne nezrelosti ima značajne implikacije za obrazovanje. Ono znači da požurivanje djece prema višim razinama razmišljanja može škoditi njihovom napretku. Piaget je bio jedan od prvih teoretičara koji su naglašavali koliko je važna spremnost za učenje, tj. koliko je važno djecu izlagati zadacima primjerene složenosti, a izbjegavati previše kompleksne sadržaje koji bi ih mogli preplaviti i zbuniti (Berk, 2015). Milanović i sur. (2001) pišu kako je razvoj mozga najintenzivniji do sedme godine života. Inteligencija se najviše razvija te dijete najviše uči u ranom djetinjstvu što ukazuje na važnost odgojno-obrazovnog djelovanja u tom razdoblju života.

Izostanak brižne i tople obiteljske okoline u prvoj godini života djeluju na djetetov kognitivni razvoj. Istraživanja su pokazala da djeca koja su rasla u nepovoljnoj okolini najprije će pokazivati izrazitu nemoć usredotočenja, slabo pamćenje i slabu motivaciju te nemogućnost planiranja i rješavanja problema, dok nasuprot povoljna obiteljska okolina smanjuje djetetov stres i razvija njegovu emocionalnu kompetenciju, postupno razvija djetetovu pozornost i sposobnost planiranja, praćenja svog rada, uočavanja i ispravljanja pogrešaka (Obradović i Čudina-Obradović, 2009). Obradović i Čudina-Obradović (2009) pišu kako na „spremnost djeteta da socijalno i kognitivno funkcionira u situaciji sustavnog učenja djeluje ponajprije razvijenost bazičnih misaonih funkcija, a zatim način i količina uključenosti roditelja u širenje djetetova rječnika, pojmova i razumijevanja događaja u okolini. Također, obitelj mu treba razviti socijalne vještine i vještine komunikacije.“ Prema Ivić i sur. (2003) kognitivni razvoj teče ovako:

Tablica 3. Razvoj intelektualnih sposobnosti; preuzeto od Ivić i sur. (2003)

Dob	Razvoj intelektualnih sposobnosti
2	(18) ² Na zahtjev pokazuje predmete iz neposredne okoline. Pokazuje na sebi tri dijela tijela na zahtjev (oko, glava, nos). Nakon pokazivanja stavlja četiri šalice na četiri tanjurića. Počeci simbolične igre „Kao da“. (19) Služi se pomagalima u rješavanju problema. Dovodi predmete u međusobni odnos i djeluje jednim predmetom na drugi. (24) Svladava jednostavne prepreke.

² Brojka označava starost djeteta izraženu u mjesecima

	<p>Pokazuje pet dijelova tijela na zahtjev.</p> <p>Izdvaja jedan predmet s hrpe na nalog.</p> <p>Pridružuje istovjetne oblike i boje u odgovarajući skup.</p>
3	<p>(28) Daje „još jedan“.</p> <p>Gradi most od tri kocke po modelu.</p> <p>(30) Slaže četiri kocke u kvadrat. Razlikuje i razvrstava veliko i malo.</p> <p>Grupira identične oblike i boje u odgovarajuće skupine. Izvršava tri naloga.</p> <p>(36) Uočava količine malo-mnogo. Daje dva predmeta na zahtjev.</p> <p>Igra se „Kao da“ često. Igra uloge (odgajatelja, prodavača, doktora).</p> <p>Ponavlja tri broja ili rečenicu od četiri riječi.</p> <p>Postavlja pitanja: „Što je ovo?“ „Tko je to?“ „Kako?“</p> <p>Prepoznaje najdužu od tri crte i najveću od tri lopte.</p>
4	<p>Prebrojava četiri predmeta u nizu. Nakon pokazivanja sam razvrstava logičke blokove prema dvama obilježjima.</p> <p>Rješava jednostavne problemske situacije.</p> <p>Ponavlja četiri broja ili rečenicu od šest riječi. Gradi most od tri kocke po unaprijed zadanom modelu.</p> <p>Sastavlja sliku od dva dijela. Nastavlja započeti niz.</p> <p>S hrpe od deset elemenata odbrojava četiri predmeta.</p> <p>Poslije pokazivanja razvrstava logičke blokove prema trima atributima.</p>
5	<p>Sastavlja sliku od četiri dijela. Orijentira se u vremenu.</p> <p>Rješava zadatak tipa „Tko ima više?“</p> <p>Prebrojava do deset i odbrojava traženi broj predmeta (do deset).</p> <p>Prepoznaje i piše brojeve do 5.</p> <p>Shvaća sličnosti bilo koje prirode.</p>
6-7	<p>Zna koja je njegova lijeva a koja desna ruka. Izvršava tri naloga dana zajedno.</p> <p>Broj elemenata u skupu adekvatno označava brojkom.</p> <p>Na verbalni nalog može razvrstati logičke blokove prema četiri atributa.</p> <p>Broji 13 kocaka. Pravi stube od 10 kocaka nakon što mu je model sklonjen.</p> <p>Uočava razlike (po čemu se razlikuje ptica-pas; drvo-staklo i sl.)</p>

1.1.1.3. Govorni razvoj djeteta

Jezik je bogat, složen i prilagodljiv sustav, on predstavlja način na koji se ljudi socijaliziraju i uče. Razvoj dječjeg govora je veoma složen i suptilan proces, koji se odvija pod mnoštvom različitih čimbenika. Posokhova (1999) kaže da je govor socijalni fenomen i njegov je razvoj moguć isključivo u uvjetima ljudskog okruženja. Kvaliteta djetetova života u velikoj mjeri

ovisi o njegovoj sposobnosti za komunikaciju. Djeca u početku komuniciraju plaćem, gestama i sl. Usvajanjem jezika oni svojim neverbalnim komunikacijskim vještinama dodaju i verbalne oblike. Do prve godine života djeca uče kako stvarati određene glasove i kako ih spojiti. U ovoj dobi dijete pokušava replicirati riječ koju izgovorimo iako još ne zna što ona znači. Usvajanje riječi i njihova značenja započinje u djetetovoj drugoj godini. Prve djetetove riječi su one kojima imenuje stvari koje su mu poznate i važne. Obim rječnika se stalno povećava tijekom sljedećih mjeseci. Do 18. mjeseca većina djece razumije oko 100 riječi, a mogu izgovoriti oko 50 riječi. U ovoj dobi započinje eksplozija imenovanja što je razdoblje govornog razvoja u kojem djeca iznenada počinju usvajati riječi velikom brzinom. Djeca puno lakše nauče razumjeti riječi nego ih proizvesti. Tijekom razvoja govora imenice su uobičajenije nego glagoli i riječi koje označavaju akciju (Vasta, Haith, Miller, 2005). Kada navrše tri godine djeca raspoložuju s više od tisuću riječi, a razumiju ih puno više. Apel i Masterson (2004) kažu da ovo razdoblje ne označava samo brzo usvajanje novih riječi nego i proširivanje vrsti riječi kojima se služe. Prvi gramatički oblici pojavljuju se kratko nakon početka spajanja riječi u rečenice, a kasnije se dodaju ostali gramatički oblici. Također, u ovoj dobi stvaraju upitne i negativne oblike rečenice. Prve upitne rečenice stvaraju pomoću izjavne rečenice, ali upotrebom intonacije izjavnu rečenicu pretvaraju u upitnu. To pokazuje da dijete razumije da se govornici služe intonacijom prilikom verbalnog komuniciranja. Još jedan znak razvoja djeteta na govornom području je i složenost rečenice. Dijete u ovoj dobi prelazi s jednostavnih rečenica na rečenice koje sadrže više od jednog glagola. Što se tiče razvoja izgovora kod djece u dobi od tri godine stručnjaci su otkrili da je trogodišnjake moguće razumjeti oko 75 posto. Oko četvrte godine to se povećava na 90 ili više posto (Apel i Masterson, 2004). Tijekom četvrte i pete godine predškolska djeca produbljuju neke od govorno-jezičnih vještina kojima su se već neko vrijeme služili, ali će i ovladavati novima. U ovoj dobi djetetove rečenične strukture su raznovrsne i kompleksne. Izgovor se približava odrasloj razini, a djetetov rječnik svakodnevno nastavlja rasti. Ivić i sur. (2003) razvoj govornih sposobnosti opisuju ovako:

Tablica 4. Razvoj govornih sposobnosti; preuzeto od Ivić i sur. (2003)

Dob	Razvoj govornih sposobnosti
2	(15) ³ Glasom izražava želje. Razumije da poznate stvari i osobe imaju ime. (15-18) Koristi rečenicu od jedne riječi ili riječ i gestu.

³ Brojka označava starost djeteta izraženu u mjesecima

	<p>(16) Koristi šest riječi. Imenuje jedan predmet na zahtjev.</p> <p>(17) Upotrebljava frazu od dvije riječi imenskog tipa („Mama lopta“)</p> <p>(18) Spaja imenicu i glagol („Mama daj“)</p> <p>(19) Zna više fraza od dvije riječi tipa imenica-glagol.</p> <p>(20) Prepoznaje osam do dvanaest slika.</p> <p>(21) Traži riječima jesti i piti. Izvršava nalog koji zahtijeva dvije radnje.</p> <p>(22) Koristi imenice, glagole i pridjeve.</p> <p>(22-24) Zna nekoliko jednostavnih fraza rečenica do tri riječi.</p> <p>(24) Odgovara primjereno na pitanja koja imaju značenje pripadanja. Izgovara svoje ime na zahtjev. Upotrebljava 200 do 250 riječi.</p>
3	<p>(26) Govori o sebi u trećem licu.</p> <p>(27) Završava zadnji slog ili riječ stiha poznate pjesmice.</p> <p>(30) Razumije tri prijedloga (na, u i pokraj). Recitira kraće recitacije. Razumije pitanja: „Što leti, skače, pliva...?“ „Što radiš sa ovim?“</p> <p>(36) Upotrebljava zamjenice i množinu. Koristi se zamjenicom „ja“. Traži da mu se pričaju omiljene priče. Priča doživljaje. Stalno postavlja pitanja: Tko? Što?</p> <p>Upotrebljava 600 do 800 riječi.</p>
4	<p>Verbalizira radnju koja slijedi u pričama koje poznaje. Opisuje radnje na slici.</p> <p>Dugi monolozi. Rečenica potpuna, govor razumljiv.</p> <p>Stalno postavlja pitanja. Broji do 4 mehanički.</p> <p>Upotrebljava 1200-1500 riječi.</p>
5	<p>Upotrebljava 1800-2200 riječi.</p> <p>Prepričava kratke priče. Razumije prijedloge iza-ispred.</p> <p>Samo priča priču po slikama. Prepoznaje nekoliko slova abecede.</p> <p>Odgovara na jednostavna pitanja: „Što je to i od čega je načinjeno?“</p> <p>Postavlja pitanja: „Kada? Zašto? Kako?“</p>
6-7	<p>Govori korektno i jasno. Artikulira sve glasove.</p> <p>Prepričava kratku priču nakon što je čuje.</p> <p>Piše i čita vlastito ime. Pita za značenje riječi.</p> <p>Razumije pojam „u sredini“. Upotrebljava 2500 do 3000 riječi.</p>

1.1.1.4. Socijalno-emocionalni razvoj djeteta

Obitelj je najvažnije okruženje u kojem dolazi do ranog socijalnog razvoja. Niz istraživanja pokazuje da je dječje socijalno ponašanje pod utjecajem roditeljskog stila odgoja. Socijalni razvoj čovjeka je vrlo složen jer je pod utjecajem mnogih faktora, a ovisi i o recipročnosti interakcija. Kako dijete komunicira s drugim ljudima rezultat je bioloških procesa,

kognitivnih sposobnosti i nesocijalnih okolinskih faktora (Vasta, Haith, Miller, 2005). Prema Obradović i Čudina-Obradović (2009) “središnje mjesto razvoja djeteta jest njegova neposredna obitelj, a kvaliteta obitelji, kvaliteta obiteljskih odnosa i interakcija, kao i odnosa članova obitelji prema djetetu jesu oni elementi koji će u velikoj mjeri odrediti njegovu razvojnu putanju.“ Kod obitelji s kvalitetnim odnosima rizične elemente djeteta lako će smanjiti ili u potpunosti odstraniti, izbjegavat će rizične elemente okoline i omogućiti tipičan i povoljan razvoj djeteta. S ovim gledištem slaže se i Klarin (2006) koja kaže da su kvaliteta ostvarene interakcije i kvaliteta rane komunikacije u obiteljskom okruženju važne u objašnjavanju gotovo svih oblika ponašanja. Smatra se da je obitelj sredina u kojoj dijete dobiva uvid u međuljudske odnose, odnose između članova obitelji, između spolova te partnerske odnose. Obitelj je sredina u kojoj dijete dobiva prvu sliku o sebi, procjenjuje odnos drugih prema sebi i u skladu s tim određuje svoju vrijednost i razinu samopouzdanja i samopoštovanja. Smatra se da se kroz 20 dnevnih aktivnosti u prvoj godini djetetova života ostvaruje 40 000 mogućnosti za učenje. Samo učenje ide kroz spontanu interakciju djeteta i okoline, a djetetova obitelj za njega je učionica.

Vasta, Haith i Miller (2005) o ranom socijalnom razvoju djeteta govore da se razlikuje od kasnijih socijalnih interakcija jer djeca imaju manje socijalnih odnosa, tj. ti odnosi često imaju dugoročno značenje i djeca ih oblikuju vrlo lako. Prvi socijalni odnos koji razvijemo je odnos djeteta i majke. Taj odnos počinje rođenjem i ovisi o komunikaciji. Majka i dijete uzajamno reguliraju svoja ponašanja. Djeca počinju izražavati jednostavne emocije unutar prva dva mjeseca. Dječje razumijevanje facijalnih ekspresija nije vidljivo do druge polovice prve godine života, ali ih u toj dobi razlikuju. Pred kraj prve godine života razumijevanje ekspresije lica koriste za upravljanje vlastitim ponašanjem. Dijete ima urođene potrebe za emocionalnim dodirima, razvojem osjećaja sigurnosti i povjerenja u okolinu i ukoliko djeca dožive potpuni izostanak zadovoljenja potrebe za emocionalnim dodirima pokazuju pasivnost, apatiju, teški poremećaj pozornosti, pretjeranu plašljivost i neobične socijalne reakcije te nemogućnost nadzora neprikladnog ponašanja ili ponašanja samoranjavanja. Privrženost majci koja se snažno razvija između 6. i 18. mjeseca života esencijalna je za razvoj osjećaja sigurnosti (Obradović i Čudina-Obradović, 2009). Prema Milanović i sur.(2001) za razvoj socijalnih vještina posebno je osjetljivo i važno predškolsko razdoblje u kojem se smanjuje djetetova ovisnost o odraslima te se ono sve više druži s vršnjacima. Ivić i sur. (2003) socijalno-emocionalni razvoj opisuju ovako:

Tablica 5. Socijalno-emocionalni razvoj; preuzeto od Ivić i sur. (2003)

Dob	Socijalno-emocionalni razvoj
2	<p>(12-15)⁴ Strah od nepoznatih osoba dostiže vrhunac.</p> <p>(15) Reagira na svoje ime. Oponaša jednostavne aktivnosti ukućana. Ponavlja aktivnost kojoj se ukućani raduju.</p> <p>(18) Skida cipele i čarape, otvara patentni zatvarač. Pridržava času dok pije; pokušava jesti žlicom. Jak strah prilikom odvajanja od bliskih osoba.</p> <p>Igra solitarna, igra se samo u prisustvu druge djece.</p> <p>Javljaju se znaci ljubomore; buni se kada drugo dijete privlači pozornost na sebe.</p> <p>(24) Skida gaćice, hlače, kaputić, povlači patentni zatvarač. Pije samo iz šalice.</p> <p>Uglavnom je suho noću. Početak paralelne igre; igra se kraj vršnjaka, ponekada im daje ili pokazuje igračku.</p> <p>Uživa u igrama borenja i premetanja s vršnjacima.</p> <p>Početak zanimanja za grupne aktivnosti.</p> <p>Prkos, tvrdoglavost. Izražena ljubomora.</p> <p>Reagira na emocionalni izraz odraslog (empatija).</p>
3	<p>(25) Ostaje na kratko vrijeme s nepoznatom osobom.</p> <p>(26) Navlači dijelove odjeće na sebe.</p> <p>(28) Inicira vlastitu igru. Prihvaća igru JA-TI. Zna svoje ime.</p> <p>(29) Na vrijeme traži kahlicu.</p> <p>(30) Ne mokri noću. Nosi čašu s vodom bez izlijevanja. Uživa pomažući odraslima u aktivnosti. Priključuje se grupno vođenoj igri.</p> <p>(36) Kaže svoj spol i godine starosti. Koristi fraze uljudnosti: molim, hvala, oprosti.</p> <p>Igru često prati govorom. Pokušava pospremiti igračke. Dobiva napadaje bijesa pri sputavanju i sl.</p>
4	<p>Uspostavljena kontrola defekacije i mokrenja. Prva zaljubljanja.</p> <p>Kooperativna igra s vršnjacima. Početak prihvaćanja jednostavnih pravila igre.</p> <p>Samoinicijativno se pozdravlja s odraslima. Samostalno se priprema za spavanje.</p> <p>Počinje se emocionalno vezivati. Pojava emocija: stida, zavisti, nade i ponosa; prvi estetski osjećaji.</p>
5	<p>Zanimanje za spolne organe, moguća masturbacija.</p> <p>Potpuno ovladava toaletom. Strahovi od mraka, imaginarnih bića.</p> <p>Postavlja sebi stol. Organizira igre s vršnjacima, preferira igru s istim spolom.</p> <p>Uključuje se u razgovor s odraslima. Može odložiti zadovoljenje potrebe.</p>

⁴ Brojka označava starost djeteta izraženu u mjesecima

6-7	<p>Koristi kompletan jedaći pribor; pravi sebi sendvič.</p> <p>Čisti svoje cipele. Ide samo u susjedstvo. Može mu se povjeriti manji iznos novca. Bira omiljenog prijatelja.</p> <p>Pokazuje zaštitničko ponašanje prema mlađoj djeci.</p> <p>Poštuje pravila igre s vršnjacima. Prepoznaje vlastite osjećaje ljubavi i sreće, bijesa i razočaranja.</p> <p>Situaciju može sagledati i iz kuta druge osobe. Realistični strahovi i strahovi od natprirodnih bića.</p> <p>Sposobnost za suradnju i zajedničke aktivnosti.</p>
-----	--

1.1.2. Odstupanja u djetetovom ranom razvoju

Pitanje koje se danas često postavlja u vezi s razvojem djece odnosi se na problem slijedi li dijete zakonitosti normalnog razvoja. Zakonitosti i redosljed pojavljivanja određenih pojava u razvoju djece omogućuju prepoznavanje i očekivanje određenih ponašanja u određenoj dobi. Svako dijete ima svoj ritam pojavljivanja određenih ponašanja i sposobnosti, no kada je vremenski odmak prevelik, dolazi do zabrinutosti roditelja i stručnjaka za djetetov daljnji razvoj. Odstupanje u djetetovom ranom razvoju može se opisati kao kašnjenje razvoja u bilo kojem području (tjelesnom, kognitivnom, govornom ili socijalno-emocionalnom) prema razvojnoj normi i zakonitostima koji su od prije poznati. Norme i zakonitosti „normalnog razvoja“ nastale su kao rezultat brojnih istraživanja djetetovog razvoja, a danas se koriste kao pomoć u praćenju razvoja djeteta ili kao smjernice u otkrivanju odstupanja u razvoju djeteta. (Scharf i sur., 2016). Razvojne poteškoće mogu se pojaviti u svim područjima razvoja ili samo u nekima, ali tada iskazana teškoća može utjecati na druge aspekte razvoja. Smatra se da su ovo neki od znakova koji pokazuju moguća zaostajanja i poremećaje u razvoju:

Socijalno-emocionalni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> • ne ostaje u aktivnosti onoliko dugo koliko to čine njegovi vršnjaci, • nekontrolirano slini (nakon 18. mjeseca), • ne traži ljubav, podršku ili tjelesni kontakt s roditeljem ili osobom koja o njemu brine, • bezrazložni nastupi uznemirenosti i smijeha (nakon 18. mjeseca), • postoje intervali odsutnosti (nakon 18. mjeseca), odbija kontakt očima, • prisustvo stereotipnih pokreta (nakon 18. mjeseca), ljuljanje tijela ili dijelova tijela u ritmu, • bezrazložni napadi bijesa, vriskanja ili smijeha (nakon 24. mjeseca), • nemotivirana agresivnost prema sebi i drugima (nakon 3. godine),
------------------------------	---

<p>Socijalno-emocionalni razvoj</p>	<ul style="list-style-type: none"> • bezrazložni strahovi ili odsustvo straha od realnih opasnosti (nakon 3. godine), • povlačenje u sebe i izolacija (nakon 3. godine), fokusira se na neobične predmete ili aktivnosti kroz duže vrijeme i to voli više nego aktivnosti s drugom djecom, • neurotski znakovi – čupkanje kose, samozadovoljavanje (nakon 4. godine), • niska razina tolerancije na frustraciju (nakon 4. godine), postaje neobično uzrujano kad pokušava izvršiti jednostavne zadatke koje njegovi vršnjaci mogu izvesti, • enureza i enkropeza (nakon 5. godine), • anoreksija ili bulimija (nakon 5. godine).
<p>Razvoj motorike i vida</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dijete ima stisnute šake, ukočene ruke ili noge, • dijete ima prenizak ili previsok mišićni tonus u usporedbi sa svojim vršnjacima, • dijete više koristi jednu stranu tijela, • vrlo je nespretno u usporedbi s vršnjacima, sapleće se i često pada, • zaokupljeno je aktivnošću koja se ponavlja (okretanje u krug, ljuljanje...) (nakon 24. mjeseca), • nespretno hvata – prisutan tremor (nakon 24. mjeseca), • stalno je u pokretu (nakon 3. godine). • dijete ima poteškoća u vidnom praćenju objekata i ljudi, • često trlja oči, • okreće, namješta glavu u neobične položaje kad pokušava nešto vidjeti, • ima poteškoća u skupljanju sitnih predmeta sa poda (nakon 12. mjeseca), • ima poteškoća u uspostavljanju kontakta očima, • zatvara jedno oko kad gleda udaljenije stvari, • objekte prinosi preblizu kako bi ih bolje vidjelo, • jedno ili oba oka su u veličini ili boji neobični, • dijete loše voljno usmjerava vidnu pažnju (nakon 5. godine).
<p>Razvoj slušanja i govora</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nerazvijen govor, ne govori i ne razumije govor (nakon 24. mjeseca), • dijete govori vrlo tiho ili vrlo glasno,

Razvoj slušanja i govora	<ul style="list-style-type: none">• na pitanja ne odgovara ili odgovara sa zakašnjenjem (nakon 3. godine),• dijete u govoru zamuckuje i muca (nakon 3. godine),• pogrešno ispunjava zahtjeve (nakon 3. godine),• često traži da mu se ponovi već rečeno (nakon 3. godine),• prisutan je agramatičan govor (nakon 5. godine),• pojačava TV ili radio,• preaktivno je ili ne sudjeluje u aktivnostima druge djece,• dijete ne reagira kada ga se zove s udaljenosti, čak i kad se radi o vrlo zanimljivim stvarima,• okreće tijelo tako da je jedno te isto uho uvijek okrenuto prema zvuku,• ne reagira na nagle i vrlo bučne zvukove,• ne govori glasove ili riječi koje su uobičajene za djecu njegove dobi.
--------------------------	---

1.2. Suradnja vrtića s roditeljima

„Brojna međunarodna izvješća (OECD I i II, CoRe, Includ-ed, Eurydice i sl.) svjedoče kako je, u borbi za visoku kvalitetu predškolskih i drugih ustanova i kompetencija profesionalaca, rad na izgrađivanju uzajamnih odnosa s roditeljima od presudnog značaja. Odnos s roditeljima je često instrumentaliziran jedino radi doprinosa dječjem razvoju. Glavna uloga i kompetencija odgojitelja trebala bi biti partnerstvo s roditeljima i skrbnicima.“ Van Laere (2013). Oblici suradnje u vrtićima većinom su svedeni na individualne razgovore s roditeljima o djetetu, roditeljske sastanke te organizaciju roditeljskog kutka u dječjem vrtiću. Individualni razgovori odgojitelja i roditelja trebaju se odnositi i na raspravu o djetetovom napredovanju u razvoju. Jeić i sur. (2013) predlažu razgovor između roditelja i odgojitelja koji je temeljen na međusobnom povjerenju i uvažavanju, te kao takav ne smije biti propovijed ili predavanje već partnerski oblik suradnje. Također, kutić za roditelje smatraju važnim oblikom komunikacije i suradnje odgojitelja i roditelja za koji kažu da je „prozor u život vrtićke grupe“. Zadatak kutića za roditelje je većinom informativni gdje se nalaze obavijesti, informacije o grupi, vrtiću, nadolazećim događanjima i sl. Kao treći oblik suradnje s roditeljima autorice opisuju roditeljske sastanke koji po svojoj naravi mogu biti predavački, ogledni, komunikacijski. Tijekom predavačkog roditeljskog sastanka odgojitelj informira roditelje o različitim temama koje smatra bitnim predstaviti roditeljima. Ogledni roditeljski sastanci demonstriraju metode i sadržaje rada, a komunikacijski roditeljski sastanak potiče razmjenu iskustava, misli i stavova s drugim roditeljima o temama važim za njihovo dijete i roditeljstvo (Jeić i sur., 2013). Slunjski (2008) smatra da je stvaranje zajedničke percepcije i zajedničke pozitivne slike o djetetu (na temelju intenzivne suradnje roditelja i odgojitelja putem neprekidne razmjene subjektivnih iskustava i pažljivog razumijevanja djeteta), vrlo važno za razumijevanje djeteta i njegovanje njegovih posebnosti. S tim ciljem svaki bi vrtić svakim svojim postupkom trebao roditeljima pristupiti s prihvaćanjem, uvažavanjem i dobrodošlicom. Dobrodošlica roditeljevom dolasku u vrtić u bilo koje vrijeme, te bez obzira na dob djeteta nikada ne bi smjela biti ugrožena, a posebice ne u vrijeme odgojno-obrazovnog procesa koji predstavlja neponovljivu priliku da roditelji svoju djecu upoznaju u socijalnom kontekstu koji je bitno različit od roditeljskog (Slunjski, 2008). Slunjski (2008) prema Vlah i Tatalović Vorkapić (2011) kaže da razina i kvaliteta uključenosti roditelja u proces ranog odgoja i obrazovanja u značajnoj mjeri određuje ne samo kvalitetu odgojno-obrazovnih iskustava djece u vrtiću, već je to i prilika njihova vlastitog učenja, odnosno razvoja njihovih roditeljskih kompetencija.

Slunjski (2008) recipročnu komunikaciju roditelja i odgojitelja vidi kao priliku za uvid što dijete radi s roditeljima, kako ga roditelji vide, te obrnuto, što dijete radi u vrtiću, te kakav dojam ostavlja na odgojitelja, a to je podloga za razvoj različitih percepcija djeteta i interpretacija njegovog ponašanja. Ako komunikacija između roditelja i odgojitelja zakaže dolazi do parcijalnog razumijevanja djeteta, a to pak može rezultirati neprimjerenim odgojnim postupcima. Prema Slunjski (2008) pedagoška dokumentacija ima važnu ulogu u suradnji s roditeljima. Pomoću dokumentacije roditelji dobivaju uvid u različite odgojno-obrazovne aktivnosti, kako njegovo dijete komunicira s drugom djecom, kako napreduje i sl. Također, ista autorica ističe vrtićka druženja djece i roditelja kao posebno dragocjena jer pomažu u jačanju povezanosti obitelji i vrtića.

Tomljanović (2009) kaže da je za razvoj djeteta bitno izgraditi dobar odnos između vrtića i obitelji. Smatra ga vrlo teškim zadatkom koji uključuje mnogo promišljanja te traži stručnost odgojitelja u radu s djecom. Odgojitelj treba zauzeti stav i ponašanje koji roditelje opuštaju te im je lakše iznijeti razmišljanja i stavove bez straha da će biti etiketiran kao loš roditelj. Tomljanović (2009) naglašava kompetenciju odgojitelja, a s njom se slažu Ivaštanin i Vrbanec (2015) koje kažu da se jačanjem kompetencija odgojitelja omogućuje pružanje kvalitetnije podrške razvoju djeteta. Međusobna povezanost svih dionika institucionaliziranog ranog i predškolskog odgoja ključna je za razvoj djeteta. Skočić Mihić i sur. (2015) dodaju kao važan faktor ostvarivanja kvalitete odnosa s roditeljima inicijalno obrazovanje i trajni profesionalni razvoj koje je podloga za razvijanje kompetencija odgojitelja za suradnju s roditeljima. Trajna i kontinuirana suradnja odgojitelja s roditeljima temelj su kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada. Poljak (2014) kvalitetnom suradnjom roditelja i odgojitelja naziva suradnju koja je isključivo otvorena, iskrena interakcija uz uvažavanje, ravnopravnost, razumijevanje i podršku.

Odgojno-obrazovna ustanova treba biti mjesto podrške u pitanjima roditeljstva i djetetovog razvoja. Što se podrazumijeva pod pojmom podrška roditeljima opisuju Skočić Mihić i sur. (2015): „Podrška roditeljstvu odnosi se na široki raspon informacija, potpore, obrazovanja, osposobljavanja, savjetovanja i drugih mjera ili usluga usmjerenih na utjecaj roditeljskog razumijevanja i obavljanja roditeljske uloge.“ Cilj suradnje s roditeljima je postizanje boljih rezultata djece i mladih, a u nekim slučajevima i obitelji kao cjeline. Milanović (1997) kaže da partnerstvo roditelja i odgojitelja traži veliko povjerenje, izuzetnu otvorenost i toleranciju, a prije svega objektivnost i sposobnost za razmjenu informacija. Milanović (1997) prezentira obilježja suradničkog odnosa za koji piše da je bitno ostvariti kvalitetnu komunikaciju, a u

pretpostavku kvalitetne komunikacije stavlja emocionalnu pismenost. Emocionalno pismen odgojitelj ne lišava svoju komunikaciju s roditeljima emocija, nego ih iskazuje na socijalno prihvatljiv i roditelju razumljiv način. Takav odgojitelj prihvaća roditeljeve emocije, te ih s lakoćom interpretira. Ista autorica ističe objektivnost, spontanost, bliskost i povjerenje kao važna obilježja suradnje roditelja i odgojitelja.

Kvaliteta međusobne interakcije roditelja i ustanove povoljno utječe na djetetov cjeloviti razvoj, a važnost podrške roditeljima u obliku suradnje s odgojno obrazovnom institucijom istaknut je i u nekim nacionalnim dokumentima poput Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (Skočić Mihić i sur. 2015).

1.2.1. Definiranje suradnje vrtića s roditeljima kroz zakonsku regulativu u Hrvatskoj

Prema Zakonu o predškolskom odgoju (2008) dječji vrtići su javne ustanove koje djelatnost predškolskog odgoja obavljaju kao javnu službu. Također, u Zakonu o predškolskom odgoju stoji da se predškolski odgoj ostvaruje u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece, te socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji. Iz ovoga možemo zaključiti da se dječji vrtići moraju prilagoditi djetetu i obitelji, a za ostvarivanje kvalitetne prilagodbe potreban je otvoreni razgovor, suradnja i partnerstvo s roditeljima. U članku 16. ovog Zakona stoji „dječji vrtić je dužan stvarati primjerene uvjete za rast i razvoj svakog djeteta i dužan je dopunjavati obiteljski odgoj i svojom otvorenošću uspostaviti djelatnu suradnju s roditeljima i neposrednim okruženjem...” čime se još jedanput naglašava važnost suradnje s roditeljima. U Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (2008) propisuje se popis poslova koje odgojitelj obavlja, a među njima stoji i suradnja s roditeljima. U Članku 29. Državnog pedagoškog standarda piše da odgojitelj osim izravnog rada s djecom u vrtićkoj skupini obavlja još niz poslova, a među kojima i suradnja i savjetodavni rad s roditeljima.

U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) piše kako „kvalitetu i perspektivu razvoja odgojno-obrazovne prakse i kurikuluma vrtića određuje i njegova otvorenost prema van, koja uključuje spremnost na uspostavljanje suradničkih odnosa djelatnika s obiteljima djece...” Nacionalni kurikulum, između ostalog, ističe suradnju s roditeljima kao okosnicu oblikovanja odgojno-obrazovnog procesa i kurikuluma svakog vrtića, kao i sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u cjelini. „Obitelj i vrtić su dva temeljna sustava u kojem se dijete rane i predškolske dobi razvija i raste, zadovoljava

svoje osnovne potrebe, stječe prve spoznaje o sebi i svijetu oko sebe, uči o komunikaciji i odnosima, suživotu, zajedništvu, toleranciji, razvija svoje potencijale i stječe spoznaje i vještine prijeko potrebne za čitav život. To je moguće jedino u onim zajednicama (obitelji i vrtiću) koje osiguravaju optimalne uvjete cjelovitog razvoja djeteta. Kako su roditelji tj. skrbnici djeteta (i ostali članovi uže obitelji) i odgojitelji osobe koje se najintenzivnije skrbe o djetetu i njegovoj dobrobiti, nužno je osigurati izravnu, kvalitetnu i ohrabrujuću komunikaciju među njima kako bi informacije o djetetu mogle nesmetano i dvosmjerno cirkulirati. Roditelje tj. skrbnike djeteta treba prihvaćati i poštovati kao ravnopravne članove vrtića – partnere, koji ustanovu obogaćuju svojim individualnim posebnostima te svojom vlastitom kulturom i time pridonose kvaliteti ustanove u cjelini.“ (Nacionalni kurikulum, 2015).

Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja naglašava važnost suradnje i partnerstva roditelja i odgojitelja. U dokumentu se detaljno opisuje kakva bi trebala biti komunikacija i suradnja roditelja i odgojitelja. Prema Nacionalnom kurikulumu roditelji i odgojitelji trebaju težiti otvorenoj, podržavajućoj i ravnopravnoj komunikaciji koja za cilj ima: primjereno odgovoriti na individualne i razvojne potrebe djeteta i osigurati potporu njegovu cjelovitom razvoju. Djelatnici vrtića kontinuirano komuniciraju s obiteljima kako bi što više saznali o podrijetlu djece i stekli uvid u njihove jake strane, interese i potrebe i u skladu s time prilagodili okruženje ustanove obiteljskoj kulturi djeteta.

Preduvjet kvalitetne interakcije ovih dvaju čimbenika odgojno-obrazovnoga procesa, ali i ostalih stručnih djelatnika vrtića je obostrana spremnost na djelatno sudjelovanje. U kvalitetnome partnerskom odnosu na relaciji vrtić – djetetov dom roditelje se permanentno informira, te ih se podržava i osnažuje u roditeljskoj ulozi. U vrtiću djelatnici su senzibilizirani za prepoznavanje specifičnih potreba roditelja djece te im omogućuju dobivanje odgovora na pitanja koja trenutno opterećuju njihovo roditeljsko funkcioniranje. Kvalitetan partnerski odnos odgojitelja i roditelja djece ostvaruje se u uvjetima u kojima je roditeljima djece omogućeno provođenje vremena sa svojom djecom u odgojnim skupinama, praćenje i djelatno sudjelovanje u neposrednome odgojno-obrazovnom procesu te upoznavanje vlastite djece u drukčijem kontekstu od obiteljskoga. Suvremeno roditeljstvo shvaća se kao proces, uloga i kao odnos u stalnoj promjeni i interakciji sa širim društvenim kontekstom pa je osobito važno da vrtić prepozna i odgovori na one potrebe roditelja djeteta koje su im u određenoj fazi njegova roditeljstva prioritet. Roditelji su partneri u vrtiću-zajednici koja uči te zagovornici i promotori odgojno-obrazovnoga procesa i posrednici prema lokalnoj zajednici.

Pretpostavke za građenje i održavanje suradničkih/ partnerskih odnosa su poštovanje, prihvaćanje različitosti, ohrabrivanje, podržavanje, aktivno slušanje i ostala ponašanja koja omogućavaju reciprocitet u razmjeni informacija u svezi s djetetom te primjereno i usklađeno odgojno-obrazovno djelovanje prema djetetu (roditelja i odgojitelja), a sve s ciljem djetetove dugoročne dobrobiti. (Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja, 2015.)

1.2.2. Dobrobit suradnje vrtića s roditeljima opisana u teoriji

Cjelokupna suradnja s roditeljima kao glavni cilj treba imati dobrobit djeteta. Da bi se postigao taj cilj nužno je da roditelj i odgajatelj postanu partneri s istim ciljevima te jasnim i definiranim ulogama u odnosu na dijete. Najveću dobrobit ove suradnje ima dijete. Ono stječe emocionalnu vezu s roditeljima i odgojiteljima što čini izvrstan temelj uspješnoj socijalizaciji djeteta, a stjecanjem novih socijalnih veza razvija se osjećaj sigurnosti, osobne važnosti i povjerenja u druge što pak vodi uspješnom rastu i razvoju djeteta (Valjan-Vukić, 2011).

Koristan utjecaj obiteljskog sudjelovanja pozitivno se odražava na povećanje djetetova samopoštovanja, poboljšanje ponašanja kod kuće i u ustanovi, formiranje pozitivnih stavova, poboljšanje interpersonalnih vještina (Albright i Weissberg, 2011).

Uspostavljanjem suradnje dječjeg vrtića i roditelja, oba sudionika mogu naučiti više o djetetu, njegovim mogućnostima, osjećajima, interesima i ponašanju. Ovim putem roditelji i odgojitelji imaju priliku učiti o osnovnim demokratskim načelima, i to slobode izbora, usuglašavanja stavova, tolerancije, suradnje, odgovornosti i dr. Suradnja je preduvjet jačanju i roditeljske i profesionalne kompetencije odgojitelja. Također, odgojitelji koji individualno pristupaju svakoj obitelji izgrađuju s njom jedinstvene odnose te tako stvaraju poticajno ozračje u odgojno-obrazovnoj ustanovi koje omogućuje razvoj i daljnje unaprjeđivanje partnerstva između ustanove i doma (Ljubetić, 2014).

Kvalitetna suradnja donosi kontinuitet u odgoju djeteta što je vrlo bitno jer nesuglasje između roditelja i odgojitelja donosi diskontinuitet koji nosi negativne posljedice na djetetov razvoj. Sve to uzrokuje otežano postizanje odgojnih ciljeva ili pak neuspjeh u njihovom ostvarivanju. Frustracija roditelja i odgojitelja koja dolazi s neuspjehom utječe na njihovu daljnju suradnju i stvara začarani kruh neuspjeha. (Redžep Borak)⁵ Važnost suradnje roditelja kao važnog socijalizacijskog čimbenika djeteta Mlinarević i Tomas (2010) opisuju ovako: „Partnerstvo roditelja i odgojitelja važan je čimbenik socijalnog razvoja djeteta u institucijskom kontekstu.

⁵ Power point prezentacija Partnerski odnos djelatnika predškolske ustanove s roditeljima, AZOO
www.azoo.hr/images/razno/Borak.ppt

Važno je da odgojitelji i roditelji u međusobnu suradnju ulažu mnogo povjerenja, otvorenosti, tolerancije, objektivnosti i spremnosti za uvažavanje osobnih i profesionalnih kompetencija, uzajamno poštovanje, dijeljenje osjećaja i vještina, usklađivanje odgojnih utjecaja i zajedničko rješavanje problema u razvoju i odgoju djeteta“ (Mlinarević, Tomas, 2010).

1.2.3. Istraživanja o suradnji vrtića s roditeljima

Vlah i Tatalović Vorkapić (2011) provele su istraživanje literature o suradnji s roditeljima i analizirale su pojedine aspekte suradnje s roditeljima. Osnovni cilj rada bio je prikazati postojeću situaciju na području suradnje s roditeljima i predškolskih ustanova s naglaskom na roditelje djece s posebnim potrebama. Zaključile su da „uključenost roditelja na suradničkoj razini u programe i svakodnevni rad predškolskih ustanova ima niz pozitivnih, kako kratkoročnih, tako i dugoročnih efekata, ne samo na cjelokupni psihički razvoj već i na kvalitetniji razvoj roditeljskih kompetencija.“ (Vlah i Tatalović Vorkapić, 2011).

Nenadić-Bilan i Zloković (2015) provele su istraživanje o učestalosti i oblicima partnerstva roditelja i odgojitelja. Dobiveni rezultati pokazuju na nedovoljnu učestalost pojedinih oblika partnerstva, te raskorak između predškolske teorije i prakse. U ključnim zakonima i aktima o predškolskom odgoju istaknuta je važnost partnerskih odnosa roditelja i odgojitelja, a praksa pokazuje njihovu nedostatnu provedbu. Autorice se zalažu za provedbu temeljnih oblika suradnje između roditelja i odgojitelja jer obiteljski i institucijski konteksti u kojima se provodi program predškolskog odgoja i obrazovanja međusobno se isprepliću te su u stalnoj interakciji. Poštivanje načela partnerstva predškolskih ustanova i roditelja pridonosi kvaliteti odgojno-obrazovnog rada, ali i ustanove u cjelini. U Priručniku za samovrjednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2012) piše da „kontinuirana razmjena subjektivnih iskustava i parcijalnog razumijevanja djeteta vodi odgojitelje i roditelje zajedničkome, cjelovitijem razumijevanju djeteta i razvoju odgojno-obrazovnog pristupa usklađenog s individualnim i razvojnim posebnostima djeteta“ što vodi do zaključka kako u kvalitetnoj predškolskoj ustanovi roditelji imaju važno mjesto. Nenadić-Bilan i Zloković (2015) ističu kako partnerstvo roditelja i odgojitelja podrazumijeva ravnopravnost i komplementarnost uloga, uzajamno poštivanje i prihvaćanje.

1.3. Procjena razvojnog statusa djeteta

„U predškolskom odgoju i obrazovanju od prvenstvenog je interesa poticanje djetetova optimalnog psihofizičkog razvoja, pa je važno znati procijeniti aktualni razvojni status djeteta.“ (Sindik, 2008). Mnogi stručnjaci, pedijatri, psiholozi, stručni suradnici u vrtićima i školama koriste procjenu razvojnog statusa kao metodu praćenja razvoja djeteta. Postupci koji se najčešće primjenjuju u praćenju i procjeni razvoja djeteta u pedijatriji, a s ciljem prevencije i rane identifikacije eventualnih poremećaja su nadgledanje (surveillance) i provjera (screening). Nadgledanje se opisuje kao proces „nadgledanje zdravlja i tjelesnog rasta sve djece; praćenje razvojnog napredovanja sve djece, pružanje savjeta i podrške roditeljima te liječenje i daljnje upućivanje djeteta; osiguravanje programa učinkovite profilakse infektivnih bolesti; te sudjelovanje u zdravstvenoj edukaciji i podučavanje učinkovitom roditeljstvu“ (Enezenauer, 1986, Black, 1997 prema Glascoe 2002). Nadgledanju kao metodi otkrivanja poremećaja pripisuje se kritika kako gotovo u potpunosti ovisi o vještinama i prosudbama zdravstvenih stručnjaka, a neka istraživanja kako se ovim putem ne uspije identificirati čak 67% djece s razvojnim problemima (Glascoe, 2002).

Upotreba testova za procjenu prilikom svakog sistematskog pregleda djeteta koji brzo odjeljuju djecu koja vjerojatno imaju teškoće i ona koja vjerojatno nemaju teškoće glavna su zamjena nadgledanju. Djecu za koju se ustanovi da vjerojatno imaju poteškoća u razvoju šalje se na opsežnija i detaljnija istraživanja, te za djecu koja dobiju dijagnozu određuju se intervencijske mjere.

Glascoe (2002) tvrdi da se znatan dio informacija o djetetovu razvoju može prikupiti od roditelja, a informacije od roditelja dijeli na opise i ocjene.

- Opisi se odnose na prikazivanje djetetovih sposobnosti i vještina bez davanja procjena. Prisjećanje je jedan oblik roditeljskih opisa u kojemu se prisjećaju prošlih dostignuća. Drugi oblik opisa su roditeljski izvještaji. Oni se odnose na trenutačne opise djetetova ponašanja ili postignuća. Roditeljski izvještaji koriste se u brojnim standardiziranim i validiranim testovima početne provjere razvoja. Za razliku od prisjećanja roditeljski izvještaji pod određenim uvjetima visoko su pouzdani.
- Ocjene se odnose na prosudbe, mišljenja i vrednovanje djetetova razvojna statusa. Postoje tri temeljne vrste ocjena, a to su procjene, predviđanja i zabrinutosti.

Istraživanja su pokazala umjerene do visoke korelacije između roditeljskih procjena i izmjerenim kvocijentom inteligencije djeteta. Roditeljske procjene djetetovih akademskih, motoričkih, kognitivnih vještina točnije su od njihovih procjena sposobnosti jezičnog izražavanja i razumijevanja što se opravdava roditeljskom većom vjerojatnošću opažanja punog raspona djetetovih jezičnih sposobnosti nego nepoznate osobe, te djetetovom većom spremnošću jezičnog komuniciranja kod kuće nego u nepoznatoj okolini. Predviđanja od roditelja zahtijevaju iskaz o načinu na koji vjeruju da će njihovo dijete funkcionirati u budućnosti. No čini se kako većinom roditelj precjenjuju funkcioniranje svoje djece u budućnosti. Najuočljiviji, a vjerojatno i najviše istraživani oblik roditeljskih ocjena su roditeljske zabrinutosti. One se odnose na roditeljske prosudbe kvalitete djetetova razvoja i ponašanja. Većina istraživanja o roditeljskim zabrinutostima upućuje na snažnu usporednu povezanost između vrste zabrinutosti i kasnije dijagnoze. Činitelji koji utječu na roditeljske zabrinutosti su socioekonomski status, zdravlje djeteta, psihičko zdravlje roditelja, način na koji roditelji stvaraju svoje zabrinutosti, način na koji se dolazi do informacija o roditeljskim zabrinutostima i sl. (Glascoe, 2002).

1.3.1. Zašto je važna procjena i kako se može primjenjivati

Procjena razvojnog statusa djeteta je važna jer nam može pomoći u otkrivanju i prevenciji odstupanja u razvoju i ponašanju. Korištenje procjena razvoja djeteta otvara mogućnosti za stjecanje kontrole nad vlastitim ponašanjem te unapređivanje djetetove dobrobiti i dobrobiti čitave obitelji. Procjenu razvojnog statusa djeteta koristit će svi stručnjaci kojima je stalo do zdravlja djeteta. Testovi procjene razvoja mogu biti korisni u određivanju najboljeg odgovora na roditeljske zabrinutosti u vezi s djetetovim ponašanjem, također rezultati dobiveni primjenom testova za procjenu razvoja mogu nam pomoći u određivanju tema za intervenciju (Glascoe, 2002). Važnost i značaj provedbe procjene dječjeg razvojnog statusa potvrđuje činjenica da kada roditelji imaju samo jednu zabrinutost za koju je poznato da je značajni prediktor razvojnih problema, vjerojatnost da njihovo dijete ima neki dijagnosticirani poremećaj iznosi 1:3 (Glascoe, 2002).

1.3.2. Uloga pedagoga u procjeni razvojnog statusa djeteta

Jedan od mnogobrojnih poslova koje pedagozi u predškolskim ustanovama obavljaju navodi se i praćenje psihofizičkog razvoja i napredovanja svakog pojedinačnog djeteta koje pohađa odgojno-obrazovnu ustanovu.⁶ Pedagog vodi procjenu psihomotornog, kognitivnog i socio-emocionalnog razvoja djeteta putem opažanja i praćenja ponašanja djeteta u odgojnoj skupini, ali i primjenom psihodijagnostičkih tehnika i postupaka. Obavezno provodi procjenu razvojnog statusa djeteta u godini prije polaska u školu te o rezultatima informira roditelje. Osim što provodi procjenu razvojnog statusa, pedagog razmatra razvojnu i odgojnu problematiku, te predlaže adekvatna rješenja i pristupe. Ako se ukaže potreba, usmjerava roditelje u nadležnu ustanovu na specijalistički pregled, dijagnostiku i tretman. Također, pedagog provodi savjetodavni rad u svrhu pružanja podrške roditeljima u prevladavanju kriza te razvoju pozitivnih roditeljskih vještina i u svrhu pomoći roditeljima u rješavanju specifičnih teškoća vezanih za razvoj djeteta kroz individualne, ali i grupne razgovore i radionice. A njegova uloga kao podrška razvoju kompetencija odgojitelja je neupitna i nezamjenjiva.

1.3.3. Poznate metode i postupci procjene koji se mogu primjenjivati u pedagogiji

Da bi metode i postupci procjene bili valjani i da bi se mogli primjenjivati u pedagogiji trebaju zadovoljavati niz kriterija. Test treba biti standardiziran, pouzdan, valjan i točan, tj. precizan. Standardizacija podrazumijeva da test ima nepromjenjiv skup čestica i dovoljno jasne upute koje omogućuju da ga različiti istraživači u različitim okruženjima primjenjuju na jednak način. Isto tako, standardizacija podrazumijeva da je test bio primijenjen na velikoj skupini djece čija demografska i geografska pripadnost reprezentiraju čitavu populaciju zemlje u kojoj se test provodi. No, standardizacija je bezvrijedna bez pouzdanosti, a pouzdanost predstavlja to da je test primijenjen na istom djetetu od strane najmanje dva različita istraživača i da su dobila približno jednake rezultate. Druga vrsta pouzdanosti procjenjuje se testiranjem više puta istog djeteta u kratkom vremenskom razdoblju. Za testove procjene važne su i sadržajna i istodobna valjanost. Sadržajna valjanost znači da je testom obuhvaćen odgovarajući uzorak vještina, a istodobna valjanost se odnosi na proces uspoređivanja promatranog testa procjene s nekim dijagnostičkim mjerama. Točnost testa procjene je najvažnija karakteristika, a ona ima tri temeljne komponente: osjetljivost, specifičnost i pozitivnu prediktivnu vrijednost. Osjetljivost se odnosi na postotak djece koja imaju probleme i koja se procjenom razvoja ispravno identificiraju. Specifičnost se odnosi na

⁶ Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi

postotak djece koja nemaju probleme i koja se na temelju procjene razvoja proglase normalnom. Pozitivna prediktivna vrijednost predstavlja postotak djece koja postižu nezadovoljavajući rezultat na promatranoj mjeri, a kada se dalje procjenjuju i testiraju dobiju razvojnu dijagnozu.

1.3.3.1. Instrumenti za procjenu koje se temelje na izravnom izazivanju djetetovih vještina i sposobnosti

Testovi za procjenu razvojnog statusa djeteta koji se pretežno oslanjaju na izravno izazivanje djetetovih sposobnosti su:

- *Brigance Screens* autora Brigance, A.N. koji ima sedam zasebnih formi, po jedna za svako 12-mjesečno razdoblje. Obuhvaća govorno-jezične sposobnosti, motoričke vještine, spremnost i opću informiranost u mlađim dobnim uzrastima, a u starijim uzrastima još i čitanje te matematičke sposobnosti. Temelji se na izravnom izazivanju djetetovih vještina i njihovu opažanju. Primjena traje desetak minuta. Ima dobru specifičnost i osjetljivost za otkrivanje nadarenosti, kao i za razvojne i akademske probleme.
- *Battelle Developmental Inventory Screening Test ili BDIST* autora Newborg i suradnika temelji se na kombinaciji izravne procjene, opažanja i intervjuiranja roditelja. Subtest jezičnog razumijevanja može se koristiti kao kratka predmjera. Njegova primjena nije jednostavna, a traje 15 minuta kod mlađe djece te 35 kod starije. Temeljito je standardiziran i validiran. Ima dobru osjetljivost i specifičnost.
- *Bayley Infant Neurodevelopmental Screen ili BINS* autora Alywarda sadrži 10-13 čestica za izravno izazivanje djetetova ponašanja za svaki tromjesečni ili šestomjesečni dobnim raspon. Namijenjen procjeni neuroloških procesa (refleksa i mišičnog tonusa), neuro-razvojnih vještina (pokreta i simetričnosti) te razvojnih postignuća (permanentnost predmeta, imitacija, jezik). Primjena traje od 10 do 15 minuta. Ima izvrsnu specifičnost i osjetljivost (Glascoe, 2002).

1.3.3.2. Instrumenti za procjenu razvoja koji se temelje na informacijama dobivenih od roditelja

Testovi za procjenu razvoja koji se temelje na informacijama dobivenih od roditelja su:

- *Inventari djetetova razvoja* autora Iretona. Sastoji se od tri zasebna instrumenta, od kojih svaki ima po 60 opisa na koje se odgovara sa DA-NE. Može se poslati kući, ispuniti u čekaonici, te primijeniti bilo kao intervju ili kao instrument za izravno

izazivanje djetetovih ponašanja. Može se također primijeniti i kao “pregled razvoja“, pri čemu se naglasak stavlja na poticanje razvoja. Verzija od 300 čestica (The Child Development Inventory) može biti korisna u longitudinalnim istraživanjima i specijaliziranim klinikama, a daje dobno ekvivalentne i granične rezultate za svako razvojno područje. Primjena traje oko 10 minuta, a osjetljivost za otkrivanje djece s teškoćama je izvrsna (više od 75% u različitim istraživanjima), a specifičnost u ispravnom otkrivanju djece koja se normalno razvijaju je dobra (70%, u različitim istraživanjima).

- *Ages and Stages Questionnaire* autora Brickera i Squiresa sastoji se od zasebnih formi sa po 10 do 15 čestica za svaki dobni raspon (dobni rasponi prilagođeni su rasporedu redovitih sistematskih pregleda). Može se koristiti za masovna slanja poštom u okviru programa ranog otkrivanja djece s poremećajima. Temeljito standardiziran i validiran. Primjena traje oko 5 minuta, a osjetljivost se kreće u rasponu od 70% do 90% za različite dobne uzraste, uz izuzetak uzrasta od četiri mjeseca, za koji iznosi 51%. Specifičnost se kreće u rasponu od 76 do 91%.
- *Eyberg Child Behavior Inventory ili ECBI* autora Eyberga sastoji se od 36 kratkih izjava o uobičajenim problemima ponašanja. Slaganje s više od 16 izjava upućuje na potrebu za upućivanjem na bihevioralne intervencije. Slaganje s manje od 16 izjava omogućuje da se ova mjera koristi kao lista problema na temelju koje će se planirati ambulantno savjetovanje i izabrati potrebne pismene upute. ECBI je temeljito standardiziran i validiran i osjetljiv je na učinke tretmana. Primjena traje oko 7 minuta. Osjetljivost iznosi 80%, a specifičnost 86%.
- *Lista označavanja pedijatrijskih simptoma* autora Jellinek i suradnika sadrži 35 kratkih rečenica kojima se opisuju problematična ponašanja, kako eksternalizirana (ponašanje), tako i internalizirana (depresivnost, anksioznost, prilagodba, itd.). Procjenama učestalosti (nikad, katkad, često) pridjeljuju se brojčane vrijednosti (0, 1, 2). Rezultat jednak ili veći od 24 (za djecu uzrasta od 4 do 5 godina), odnosno 28 (za stariju djecu) ukazuje na potrebu upućivanja na daljnje pretrage. Obrazac odgovora pomaže donijeti odluku o tome jesu li djetetu potrebne službe za duševno zdravlje (koje su najbolje ako postoje internalizirani poremećaji) ili bihevioralne intervencije (za eksternalizirane poremećaje). Primjena traje oko 5 minuta. Osjetljivost je vrlo velika od 80 do 95%, ali uz vrlo velik raspon specifičnosti od 68 do 100%.

- *Roditeljske procjene razvojnog statusa ili PEDS* autorice Glascoe sastoji se od deset pitanja kojima se potiče izražavanje roditeljskih zabrinutosti o djetetovu razvoju. Pisan je na razini petog razreda. Njime se utvrđuje kada je dijete potrebno uputiti dalje, kada treba primijeniti drugu mjeru za početnu provjeru razvoja, kada roditeljima dati savjete, a kada nadzirati djetetov razvoj, ponašanje i napredovanje u akademskim vještinama. Primjena traje oko 2 minute, a ovisno o djetetovoj dobi, osjetljivost iznosi od 74 do 79%, a specifičnost od 70 do 80%. (Glascoe, 2002).

1.3.4. Glascoe mjerni instrument za procjenu zabrinutosti

Doktorica Glascoe je profesorica Pedijatrije na Vanderbilt University u Sjedinjenim Američkim Državama čiji je petnaestogodišnji rad na istraživanju razvojne i bihevioralne pedijatrije, te dvadesetpetogodišnje kliničko iskustvo u testiranju i odgajanju djece s razvojnim problemima urodio mjernim instrumentom za procjenu zabrinutosti PEDS⁷. *Parents' Evaluations of Developmental Status PEDS* ili Roditeljske procjene razvojnog statusa omogućuje korištenje lako dostupnih podataka, odnosno roditeljskih zabrinutosti o tome kako njihova djeca uče, razvijaju se i ponašaju. Glascoe (2002) kaže da se PEDS može smatrati sustavom vođenja ili trijažnim procesom koji stručnjacima omogućuje optimalno raspoređivanje vremena i truda koje ulažu u rješavanje razvojnih i bihevioralnih pitanja. PEDS utvrđuje postoji li kod djeteta velika, umjerena ili mala vjerojatnost postojanja nedijagnosticiranog razvojnog poremećaja. Također, PEDS daje smjernice za vrstu pregled koji je potreban, ako se utvrdi velika vjerojatnost postojanja razvojnog poremećaja. Otkriva u koje je službe potrebno uputiti dijete. PEDS utvrđuje postoji li kod djeteta blago zaostajanje koje zahtijeva pojačanu budnost, uključujući i pažljivije promatranje djeteta i poučavanje roditelja tome kako kod djeteta izgraditi vještine koje su potrebne za uspješno školovanje. Otkrivanje ove grupe djece pomaže pospješiti njihov razvoj. Osim što utvrđuje kojoj je djeci potrebna pomoć i poticaj u razvoju PEDS utvrđuje i kojim je roditeljima potrebno vođenje kako bi pospješili djetetov razvoj. Pomoću ovog instrumenta mogu se utvrditi teme o kojima je roditeljima potrebna posebna poduka (Glascoe, 2002). Za primjenu i ocjenjivanje PEDS-a, ako se provodi u obliku intervjua, potrebne su otprilike dvije minute, a ako se da roditeljima da ispune kratki upitnik u čekaonici, prostoriji za ispitivanje i sl. potrebno je i manje vremena. PEDS je napisan na razini čitanja petog razreda čime je autorica osigurala da gotovo svi roditelji mogu samostalno čitati pitanja. Ovaj instrument pruža popratne pisane materijale za

⁷ <http://www.pedstest.com/WhoWeAre.aspx>

roditelje koji im pomaže da se prisjete i da lakše primijene savjete stručnjaka o tome kako se nositi s problemima ponašanja, te kako podržati optimalan razvojni napredak (Glascoe, 2002).

Prema Glascoe (2002) PEDS-om se otkriva 74-80% djece s razvojnim poremećajima; 70-80% djece koja nemaju razvojne smetnje što je u skladu sa standardima za testove početne procjene. PEDS je validiran na uzorku od 771-og djeteta, a standardiziran na 971-oj obitelji. Može se koristiti s različitim obiteljima, bez obzira na razinu njihove naobrazbe ili roditeljsko iskustvo. Pouzdanost je visoka i mogu ga primjenjivati stručnjaci različitih profila. Isto tako, roditelji ga mogu primijeniti sami.

Glascoe (2002) kao razlog stvaranja PEDS-a navodi „bavljenje pitanjima ranog otkrivanja poremećaja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i ustanovama kojima borave mala djeca.“(Glascoe, 2002). Također, autorica kao njegove glavne prednosti smatra izbjegavanje vremenskih ograničenja i problema mjerenja koji su prisutni kod drugih metoda otkrivanja poremećaja. Smatra da PEDS pospješuje izravno donošenje odluka uz istodobno smanjivanje troškova i optimalizaciju protočnosti pacijenata i klijenata te organiziranje vođenja dokumentacije.

1.3.4.1. Činitelji koji utječu na roditeljske zabrinutosti

Ako se instrument za procjenu razvojnog statusa djeteta koristi roditeljskim zabrinutostima kao glavnim mjerilom za otkrivanje problema ili poremećaja u ponašanju valja se zapitati što sve utječe na roditeljske zabrinutosti. Istraživanja su pokazala da s obzirom na demografske ili druge značajke obitelji, kao što su dob djeteta, spol, društveni sloj, rasa i zdravstveni status postoje malobrojne razlike. (Glascoe, 2002). Ipak, Glascoe (2002) ističe da iako vrsta i točnost zabrinutosti ne ovise o socio-demografskim varijablama, njihova brojnost ovisi. Pokazalo se da roditelji nižeg socioekonomskog statusa imaju veći broj zabrinutosti zbog svoje djece. Također, bitan čimbenik koji utječe na roditeljske zabrinutosti je način procjene koji roditelje dovodi do zabrinutosti. Kao metodu procjene razvoja djeteta ispitanici navode usporedbu s drugom djecom, vlastito iskustvo, konzultiranje sa stručnjacima u području dječjeg razvoja ili s postojećom literaturom. Dob djeteta još je jedna varijabla koja ima utjecaj na roditeljske zabrinutosti. Prevalencija razvojnih problema povećava se s dobi djeteta, pa je očekivano da roditelji mlađe djece imaju manje zabrinutosti za razvoj djeteta od roditelja starije djece. (Glascoe, 1999). Utjecaj na roditeljske zabrinutosti ima i zdravstveni status djeteta. Naime, istraživanja su pokazala visoku pozitivnu povezanost između zdravlja djeteta i roditeljskih zabrinutosti. Ovu povezanost istraživači objašnjavaju potrebom roditelja čija su djeca imala zdravstvene problema da pretjerano štite svoje dijete, također, kao objašnjenje

nude i roditeljsko poimanje zdravlja (Glascoe, 2002). Ono što istraživači smatraju značajnim čimbenikom koji utječe na roditeljske procjene razvojnog statusa djeteta je i roditeljsko psihičko zdravlje.

1.3.4.2. Istraživanja u svijetu i Hrvatskoj u kojima je primjenjivan PEDS

Martinac Dorčić, Smojver- Ažić i Vlah (2015) provele su istraživanje kojem je cilj utvrditi učestalost problema u ponašanju djece, razinu i prirodu roditeljskih zabrinutosti i doživljaj roditeljske kompetencije. U istraživanju je sudjelovalo 277 roditelja djece u dobi od jedne do tri godine. Prosječna dob majki je 34 godine, a očeva 36 godina. Roditelji su većinom zaposleni i u braku. Većina djece pohađa dječji vrtić. Roditelji su ispunili: Ljestvicu procjene ponašanja djeteta, Roditeljske procjene dječjeg razvojnog statusa te Upitnik procjene roditeljske kompetencije. Prema roditeljskim procjenama, djeca imaju niske razine internaliziranih i eksternaliziranih problema, pri čemu 1.9-3.4% djece ima povišene vrijednosti na pojedinim subskalama, uz iznimku problema sa spavanjem gdje 8.9% djece ima povišen rezultat. Većina roditelja nije zabrinuta nijednim aspektom razvoja i ponašanja djece. Roditelji koji iskazuju zabrinutost brinu najviše zbog ponašanja djece (18%), problema u govoru (10%) i načina na koji se dijete slaže s drugima (10%). Roditelji koji su zabrinuti barem jednim aspektom djetetova razvoja procjenjuju veću zastupljenost problema u ponašanju na svim subskalama internaliziranih i eksternaliziranih problema. Roditelji koji iskazuju zabrinutost barem jednim aspektom djetetova razvoja i ponašanja imaju niži osjećaj roditeljske kompetencije. Istraživanje potvrđuje potrebu razmatranja roditeljskih zabrinutosti i doživljaja roditeljskih kompetencija kao čimbenika razvoja djece (Martinac Dorčić, Smojver- Ažić i Vlah, 2015).

Hrpka (2005) je provela istraživanje u kojem je sudjelovalo 76 majki djece vrtićke dobi te po dvije odgojiteljice svake vrtićke grupe koju je pohađalo dijete čija je majka sudjelovala u istraživanju. Rezultati istraživanja su pokazali da je 9% majki imalo 2 ili više značajne zabrinutosti za svoje dijete što bi, prema nalazima autorice F.P.Glascoe, značilo su ta djeca u visokom riziku da imaju poremećaj. Nadalje, 24% majki ima jednu značajnu zabrinutost te se njihova djeca mogu klasificirati kao djeca srednjeg rizika da imaju poremećaj. Također, 24% majki ima samo neznčajne zabrinutosti, a 43% majki nemaju nikakve zabrinutosti. Pokazalo se kako majke dječaka imaju veći broj zabrinutosti za finu motoriku od majki djevojčica te se pokazao trend da su majke više zabrinute što su djeca mlađa. Nadalje, rezultati su pokazali kako nema statistički značajne razlike u vrsti zabrinutosti majki nižeg i srednjeg te majki višeg i visokog stupnja obrazovanja kao što nema niti statistički značajne razlike u vrsti

odnosno broju zabrinutosti majki prvorodne djece i majki kasnije rođene djece. Razlike u broju i vrsti zabrinutosti majki nisu nađene ni s obzirom na broj djece. Sukladno našim očekivanjima visoka je razina slaganja procjena majki i odgajateljica na većini područja razvoja djeteta. Na području ponašanja, odnosa s drugima te brige o sebi slaganja kako procjena majki i odgajateljica tako i procjena između odgajateljica nešto su manja (Hrpka, 2005).

Kolarić (2004) je provela istraživanje koje se bavi roditeljskim zabrinutostima kao metodom procjene djetetova razvojnog statusa, i povezanošću roditeljskih zabrinutosti sa stupnjem roditeljske anksioznosti kao stanja i kao osobine ličnosti. Provedeno je na skupini od 76 majki, čija djeca pohađaju dječje vrtiće u Zagrebu. Primijenjeni su: Upitnik roditeljskih procjena dječjeg razvojnog statusa PEDS, Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti STAI i upitnik za ispitivanje socio-demografskih varijabli konstruiran za potrebe istraživanja. Rezultatima je utvrđeno da 44.7% majki nema zabrinutosti za razvoj svoje djece, 25% ima samo neznčajne zabrinutosti, a 30.3% ima jednu ili više značajnih zabrinutosti. Majke koje imaju zabrinutosti u većini slučajeva imaju samo jednu zabrinutost, najviše su zabrinute za ponašanje svog djeteta, u vrlo se malom broju obraćaju za pomoć stručnjacima u vezi sa svojim zabrinutostima, te unatoč zabrinutostima procjenjuju da se njihovo dijete razvija uglavnom kao i druga djeca, a o razvoju djece zaključuju u najvećoj mjeri na temelju vlastitog iskustva i usporedbe s drugom djecom. Dobiveno je i da, iako postoji trend da roditelji koji imaju zabrinutosti izražavaju i više stupnjeve anksioznosti, razlika nije statistički značajna, i to za sva područja zabrinutosti osim za područje ponašanja djeteta, tako da samo roditelji koji su zabrinuti za ponašanje svog djeteta postižu više razine anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti.

Woodfenden i sur. (2014) proveli su meta analizu istraživanja u kojima je primijenjen PEDS instrument za procjenu razvojnog statusa djeteta. Analizirali su trideset i sedam istraživanja s ukupno 210.242 ispitanika. Ukupno 13.8% roditelja izrazilo je zabrinutosti da je njihovo dijete pod visokim rizikom razvoja i 19.8% roditelja izrazilo je zabrinutosti da je njihovo dijete pod umjerenim razvojnim rizikom. Muški spol, niska porođajna težina, loše zdravlje djeteta, slabo psihičko zdravlje majki, slabije socio-ekonomsko stanje, manjinska nacionalnost i nedostatak pristupa zdravstvenoj zaštiti značajno su povezani s roditeljskim zabrinutostima koja upućuju na visoki rizik razvoja. Istraživači su zaključili da je prevalencija roditeljskih zabrinutosti mjerenih PEDS-om, a koje ukazuju na razvojni rizik,

značajna. Također, došli su do zaključka da postoji povećana učestalost izražavanja zabrinutosti povezana s biološkim i psihosocijalnim značajkama (Woodfenden i sur. 2014).

Coker i sur. (2012) željeli su usporediti kvalitetu preventivne skrbi za djecu izloženu riziku i djecu bez rizika za odstupanja u razvoju. Upitnik roditeljske procjene razvojnog statusa PEDS primijenili su na uzorak koji je pristupio Nacionalnom pregledu dječjeg zdravlja za 2007. godinu (N=22 269) kako bi identificirali djecu u dobi od 10 mjeseci do 5 godina koji su bili izloženi riziku odstupanja u razvoju. Rezultati su pokazali da je 28% djece izloženo riziku odstupanja u razvoju, s tim da 17% djece ima umjereni rizik, a 11% visoki rizik. Veći udio djece kod visokog, umjerenog i niskog rizika imao je uobičajeni izvor skrbi (89%-96%). Manji udio djece podvrgnut je standardiziranom razvojnog praćenju (16%-23%) te je imao roditeljske ili liječničke zabrinutosti (47%-48%). Rezultati istraživanja pokazali su lošiju kvalitetu skrbi za djecu s rizicima u razvoju.

Ova istraživanja pokazuju raznolike mogućnosti korištenja Upitnika roditeljske procjene razvojnog statusa djeteta ili PEDS čija je upotreba daleko raširenija u inozemnim istraživanjima, posebice u Sjedinjenim Američkim Državama. S obzirom na ekonomičnost i zavidnu točnost instrumenta njegova upotreba trebala bi postati raširena i u domaćim istraživanjima.

2. SVRHA, CILJ I HIPOTEZA

U nastavku slijedi opis svrhe i cilja ovog istraživanja.

2.1. Svrha i cilj

Istraživanjem smo željeli dati doprinos postojećim spoznajama o procjenama odstupanja razvojnih područja djece te doprinos znanjima o podudarnosti percepcije roditelja i odgojitelja o razvojnim odstupanjima djeteta kao polazišta za suradnju u pružanju pomoći djetetu. Aplikativna svrha rada je predlaganje elemenata stručnog rada pedagoga u vrtiću vezano uz poticanje psihofizičkog razvoja djeteta i uspostavljanje kvalitetne suradnje i partnerstva roditelja i odgojno-obrazovne ustanove.

U tom smislu ovim se radom, a što je opći cilj, želi dobiti detaljnije informacije o zabrinutostima roditelja i odgojitelja vezanima uz razvojni status djeteta. Na temelju rezultata saznat će se koje su najčešće zabrinutosti roditelja i odgojitelja.

Specifični ciljevi rada su utvrditi u vrtiću „Hlapić :

C1: učestalost procijenjenih zabrinutosti za razvoj i ponašanje djece

C2: povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za razvoj i ponašanje djece

C3: opisati pojedinačne slučajeve djece za koje su roditelji ili odgojitelji iskazali zabrinutost bar u jednom području

2.2. Hipoteza

Uzimajući u obzir rezultate prethodnih istraživanja, ciljeve ovog istraživanja, te specifične ciljeve, hipoteze istraživanja su sljedeće:

H1: Roditelji i odgojitelji iskazali su zabrinutosti za 40% procjenjivane djece, a najčešće izražene zabrinutosti roditelja i odgojitelja iskazane su u području razvoja govora, ponašanja i socijalne interakcije.

H2: Roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti pozitivno su povezane za područje govora, ponašanja i socijalne interakcije.

Vezano uz treći cilj postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

- ✓ Kakva je obiteljska struktura djece za koju se iskazuju zabrinutosti?
- ✓ Koja se konkretno ponašanja iskazuju od strane roditelja i odgojitelja?
- ✓ Na koja specifična ponašanja i obilježja roditelji i odgojitelji najčešće skreću pozornost?

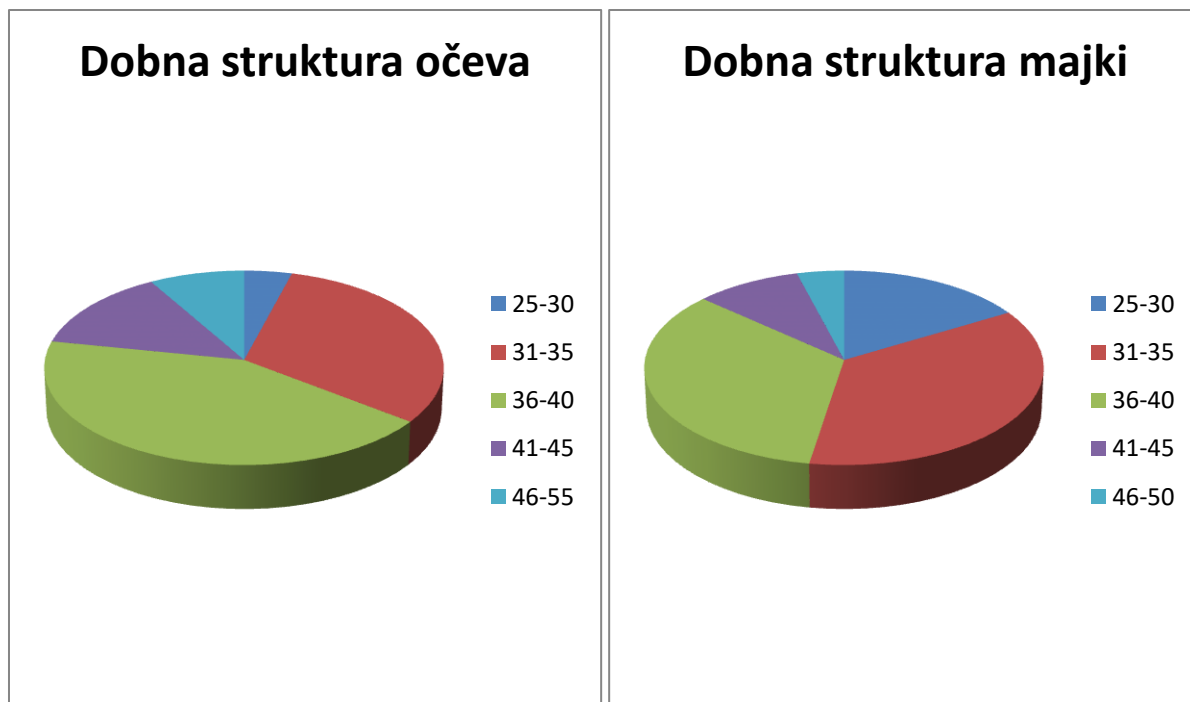
3. METODA

U istraživanju se koristila deskriptivna, korelacijska metoda i fenomenološki opis temeljen na iskazima sudionika.

3.1. Sudionici

U istraživanju su sudjelovali roditelji i odgojitelji dječjeg vrtića „Hlapić“ iz Slavonskog Broda. Sudjelovalo je 97 majki i očeva čija djeca pohađaju vrtić (N=97), te 9 odgojiteljica zaposlenih u vrtiću „Hlapić“. Od 97 ispitanika roditelja 94 ispitanice su bile majke, a svega 3 ispitanika su očevi. Dob ispitanika roditelja kreće se od 27 do 54 godine, a prosječna dob očeva djece je 37 godina, dok je prosječna dob majki 35 godina. Prosječna dob djece o kojima je riječ u istraživanju je 53 mjeseca što je približno 4 i pol godine. Najmlađe procjenjivano dijete ima 17 mjeseci, a najstarije 86 mjeseci. Sva djeca pohađaju vrtić, a u prosijeku ga pohađaju 28 mjeseci što je približno 2 i pol godine. Prosječno djeca u vrtiću provedu 7 sati. Prosječni mjesečni prihod obitelji ispitanika iznosi 10.022,68 kuna, a prosječan broj članova u kućanstvu je četiri osobe. Obitelji većinom žive u vlastitoj kući ili stanu.

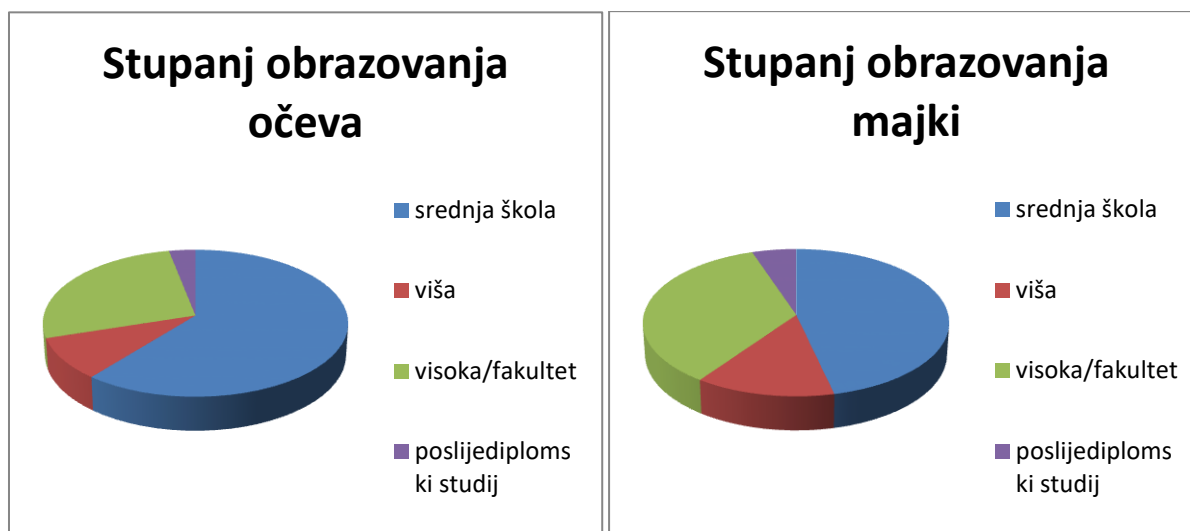
U grafikonu 1. prikazana je dobna struktura očeva (N= 97), a u grafikonu 2. dobna struktura majki (N=97). Iz grafikona 1. i 2. vidljivo je da je većina očeva i majki u dobi od 31-40 godina. Prosječna dob očeva iznosi približno 37 godina (M=37.34; SD=4.88), dok prosječna dob majki iznosi 35 godina (M=35.14; SD=4.94).

Grafikon 1. Dobna struktura očeva

Grafikon 2. Dobna struktura majki

U grafikonu 3. i 4. prikazan je stupanj obrazovanja očeva i majki. Najviše očeva završilo je srednju školu, a zanimljivo je da je kod majki prevladavaju više i visokoobrazovane majke.

Grafikon 3. Stupanj obrazovanja očeva

Grafikon 4. Stupanj obrazovanja majki

Kako bi se okvirno saznao socioekonomski status, roditelji su zamoljeni da daju podatke o zaposlenosti očeva i majki, prosječnom mjesečnom primanju obitelji, broju članova obitelji, bračnom statusu očeva i majki, te žive li u vlastitom stanu ili kući, iznajmljenom stanu ili kući ili u zajednici s roditeljima. Rezultati su prikazani u sljedećim grafikonima.

Očevi su zaposleni u gotovo 100% slučajeva dok je kod majki primijećena manja zaposlenost nego kod očeva.

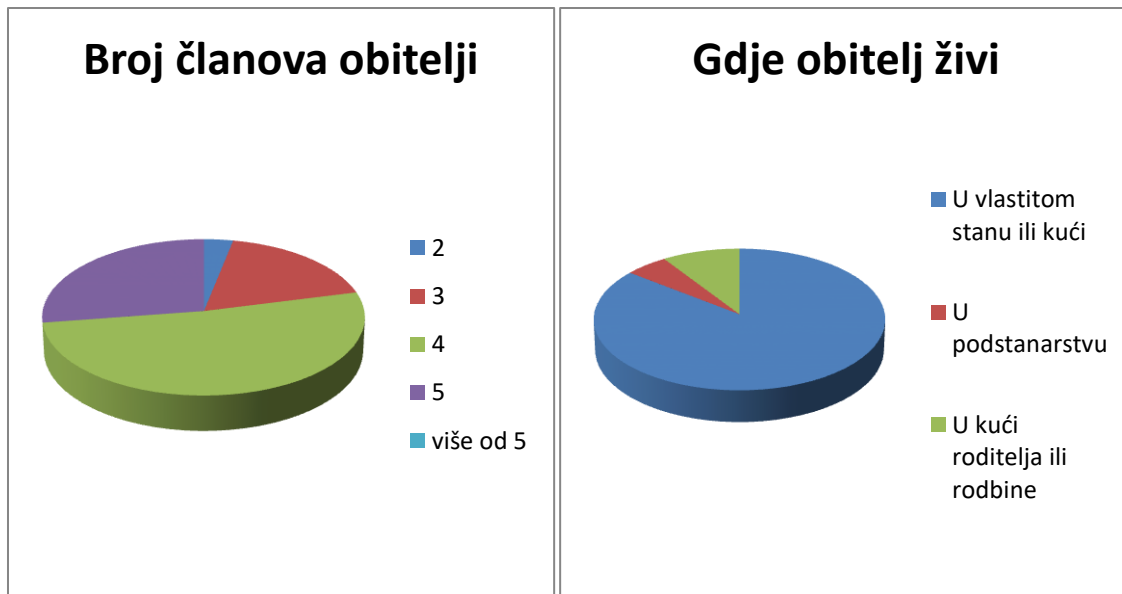
Grafikon 5. Zaposlenost očeva

Grafikon 6. Zaposlenost majki

Mjesečna primanja obitelji značajno se razlikuju. Kreću se od 3200 kuna mjesečno do 22 000 kuna mjesečno. Međutim, najveći dio obitelji pripada takozvanom srednjem ekonomskom sloju s mjesečnim primanjima od 5000 do 10 000 kuna, a prosječno primanje po obitelji iznosi 10 022.68 kuna (N=97; M=10 0022.68; SD=6885.19).

Grafikon 7. Mjesečni prihod obitelji

Grafikon 8. Broj članova obitelji

Grafikon 9. Gdje obitelj živi

Većina obitelji je četveročlana ($N=97$; $M=4.11$; $SD=0.95$) i žive u vlastitom stanu ili kući.

Grafikon 10. Bračni status očeva i majki

Većina roditelja je u braku.

3.2. Mjerni instrumenti

Podatci za potrebe istraživanja prikupljeni su pomoću upitnika Roditeljske procjene razvojnog statusa ili *Parents' Evaluations of Developmental Status-PEDS* autorice P.F.Glascoe. U istraživanju je uz upitnik Roditeljska procjena razvojnog statusa djeteta korišten upitnik koji odnosi na demografske podatke (spol djeteta, dob djeteta, dob roditelja, status zaposlenja, stručna sprema, broj djece, bračni status, broj članova kućanstva, te prosjek mjesečnih primanja obitelji). Odgojitelji su također ispunjavali upitnik Roditeljska procjena razvojnog statusa djeteta. Upitnik se sastoji od tri pitanja otvorenog tipa:

- ✓ Molimo Vas nabrojite sve zbog čega ste zabrinuti u vezi s učenjem, razvojem i ponašanjem Vašeg djeteta?
- ✓ Molimo Vas navedite sve ostalo što Vas zabrinjava u vezi Vašeg djeteta?
- ✓ Osim mogućih zabrinutosti, molimo opišite što je najbolje kod Vašeg djeteta?,

te sedam pitanja zatvorenog tipa s ponuđenim odgovorima (da, ne, malo). Pitanja zatvorenog tipa pomoću kojih su roditelji i odgojitelji procjenjivali zabrinutosti u vezi razvoja djeteta glase:

- ✓ Zabrinjava li Vas način na koji Vaše dijete govori i proizvodi govorne glasove?
- ✓ Zabrinjava li Vas kako Vaše dijete razumije ono što govorite?
- ✓ Zabrinjava li Vas način na koji Vaše dijete koristi svoje šake i prste da bi nešto učinilo?
- ✓ Zabrinjava li Vas način na koji se Vaše dijete služi svojim rukama i nogama?
- ✓ Zabrinjava li Vas kako se Vaše dijete ponaša?
- ✓ Zabrinjava li Vas to kako se Vaše dijete slaže s drugima?
- ✓ Zabrinjava li Vas kako Vaše dijete uči brinuti se o sebi?

3.3. Prikupljanje podataka

Uz prethodnu najavu i traženje odobrenja ravnateljice vrtića koji je sudjelovao u istraživanju, podijeljeni su upitnici roditeljima i odgojiteljima. Roditelji su pristupili ispunjavanju upitnika nakon informiranog pristanka za sudjelovanje u istraživanju, a pri tome su mogli i odbiti sudjelovanje u svakom trenutku istraživanja. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno. Podaci su prikupljeni u prostorijama dječjeg vrtića „Hlapić“ tijekom mjeseca travnja i svibnja u tekućoj pedagoškoj godini 2016./2017. Vrtić „Hlapić“ pohađa 150 djece čijim je roditeljima podijeljen upitnik. Ispunjavanju ankete pristupilo je 97 roditelja. 53 roditelja odbilo je sudjelovati u istraživanju što čini približno 35.5 % ukupne populacije roditelja u tom vrtiću.

3.4. Obrada podataka

Prikupljeni podaci interpretirani su primjenom statističkog programa za društvene znanosti (IBM SPSS 20.0), a primijenjene su frekvencije i korelacijska analiza. Ovim su realizirani specifični cilj jedan kojim se želi utvrditi učestalost procijenjenih zabrinutosti za razvoj i ponašanje djeteta i cilj dva kojim se želi utvrditi povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti.

Za potrebe trećeg cilja istraživanja napravljen je fenomenološki prikaz prema demografskim karakteristikama svakog djeteta za koje su, bilo roditelji, bilo odgojitelji procijenili zabrinutost bar u jednom razvojnom području. Ovim je realiziran specifični cilj tri.

4. REZULTATI

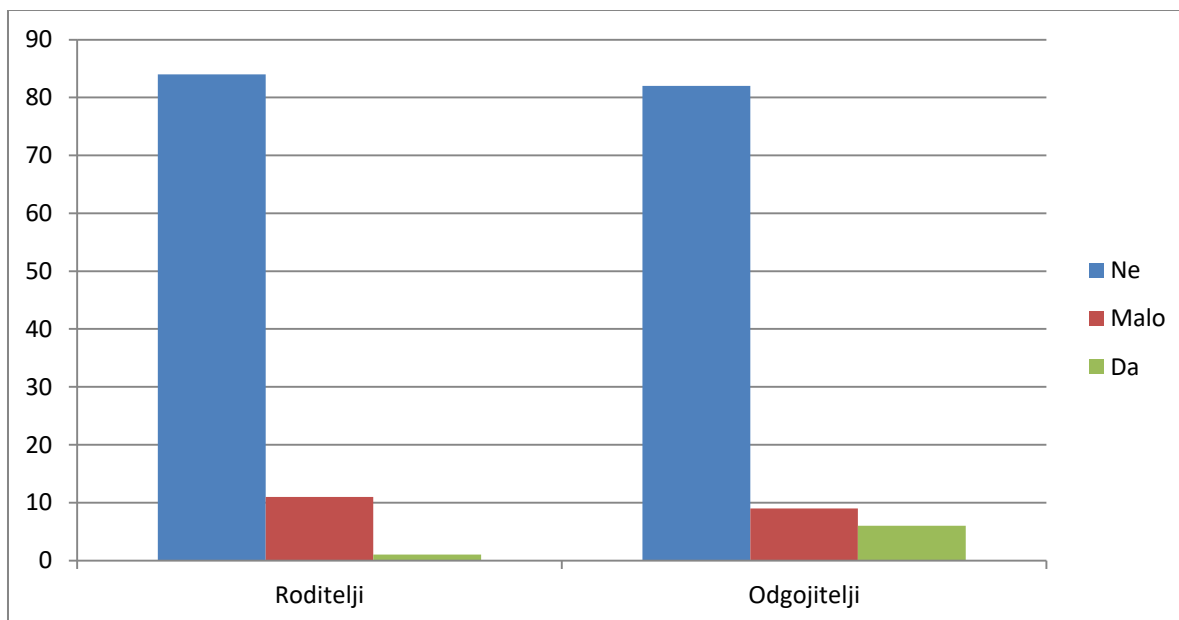
U poglavlju Rezultati prikazane su analize frekvencija i korelacija za kvantitativne podatke, a potom kvalitativni opisi pojedinih slučajeva djece za koje su iskazivane zabrinutosti.

4.1. Roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti iz pojedinog područja

U istraživanju su ispitivane roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti iz područja razvoja govora, razumijevanja, razvoja fine i krupne motorike, ponašanja, interakcije s drugima te učenje brige o sebi. Slijedi prikaz dobivenih rezultata roditeljskih i odgojiteljskih procjena zabrinutosti za navedena područja.

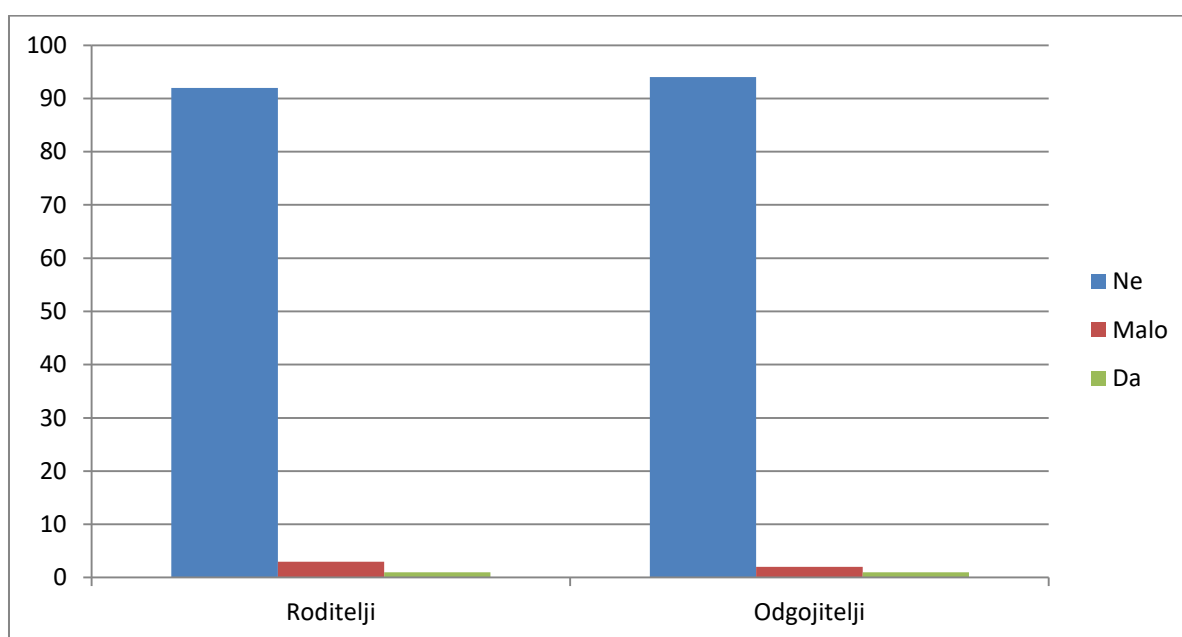
4.1.1. Frekvencije iskazanih zabrinutosti

Kako bi se utvrdila frekvencija pojavljivanja zabrinutosti kod roditelja i odgojitelja korišten je test za deskriptivnu statistiku. U grafikonu 11. prikazana je raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li vas način na koji dijete govori i proizvodi govorne glasove?“ kojim je procjenjivana zabrinutost na području razvoja govora.

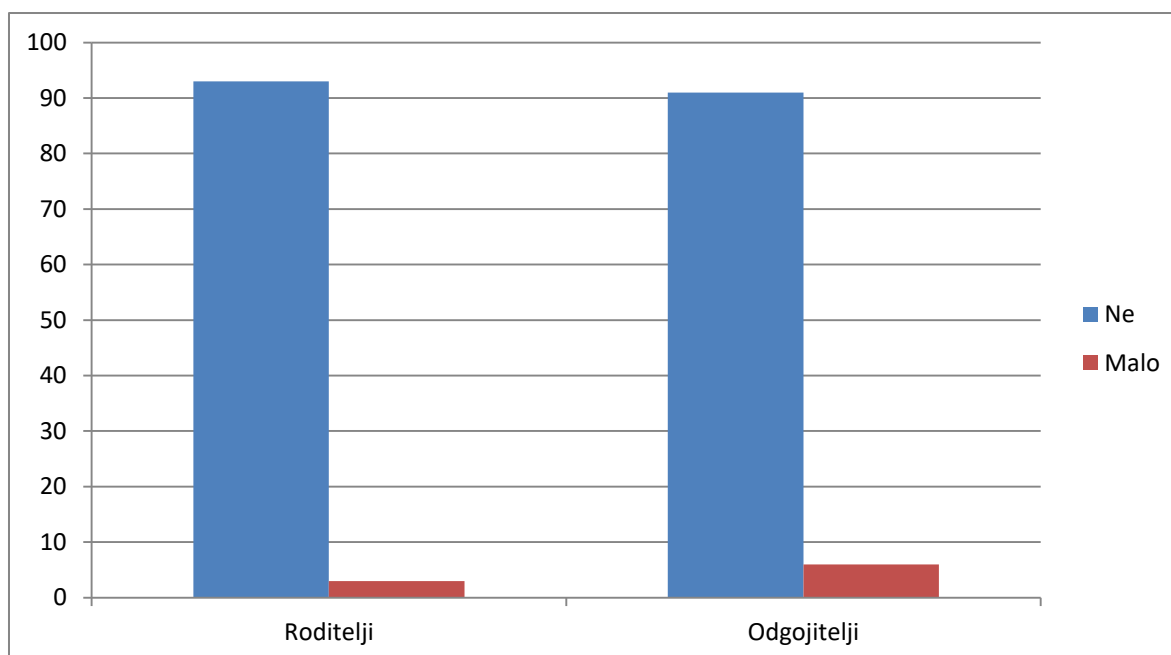
Grafikon 11. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li vas način na koji dijete govori i proizvodi govorne glasove?“

Podaci iz grafikona 11. pokazuju da je 84 (87.5%) roditelja izjavilo da nije zabrinuto za razvoj govora svog djeteta. 11 (11.5%) roditelja izjavilo je da je malo zabrinuto za razvoj govora djeteta, a 1 (1%) roditelj je izjavio da je zabrinut za razvoj govora. Odgojiteljice su izjavile da nisu zabrinute u 82 (84.5%) slučajeva, a u 9 (9.3%) slučajeva izjavljuju da su malo zabrinute za razvoj govora. Zabrinute su za razvoj govora kod 6 (6.2%) djece. Dakle, može se uočiti da roditelji i odgojitelji u podjednakom broju nisu zabrinuti za razvoj govora. Također, može se primijetiti da odgojiteljice više puta iskazuju zabrinutost od roditelja, ali kod roditelja ima više odgovora gdje su malo zabrinuti nego kod odgojiteljica. Spajanjem kategorija „malo“ i „da“ dolazi se do vrlo sličnog broja izražavanja zabrinutosti.

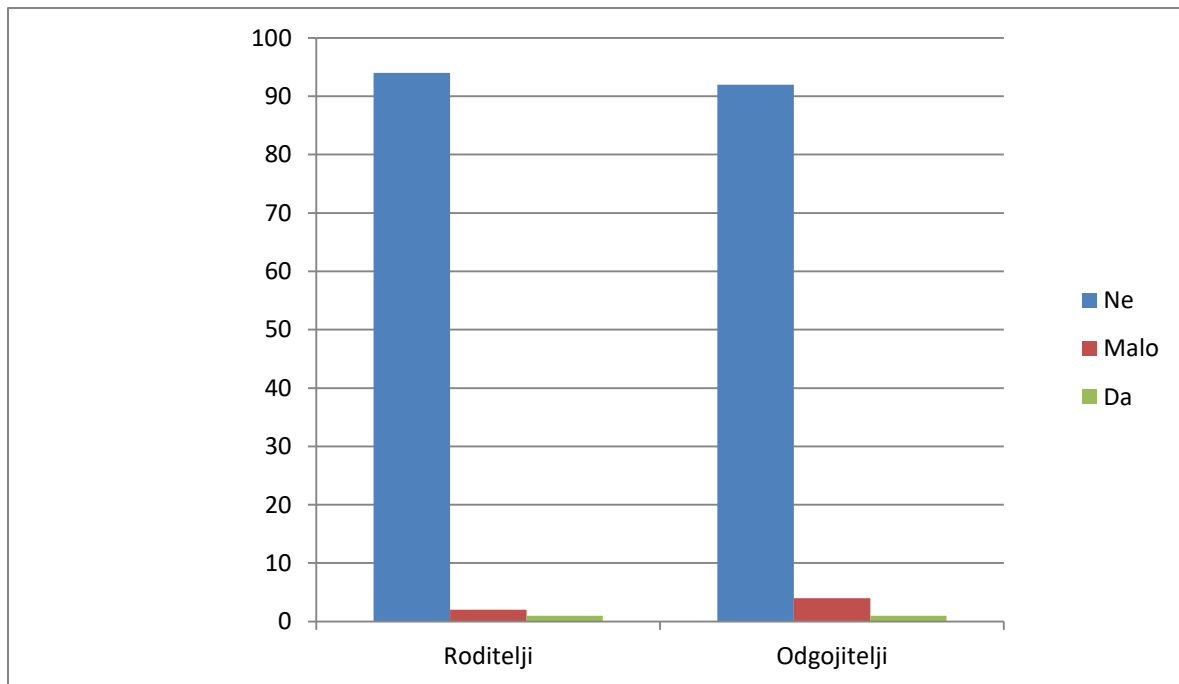
Grafikon 12. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas kako dijete razumije ono što govorite?“

U grafikonu 12. prikazana je raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas kako dijete razumije ono što govorite?“ kojim se procjenjuje zabrinutost na području kognitivnog razvoja. Iz grafikona 12. vidljivo je da većina roditelja 93 (95.8%) nije zabrinuto za način razumijevanja onoga što govore djetetu. 3 (3.1%) roditelja izjavilo je da su malo zabrinuti za područje razumijevanja onoga što govore djetetu. 1 (1.0%) roditelj izjavio je da je zabrinut za ovo područje razvoja djeteta. 94 (96.9%) odgojitelja izjavilo je da nema zabrinutosti na ovom području. U 2 (2.1%) slučajeva izjavljuju da su malo zabrinuti, a u 1 (1%) slučaju da su zabrinuti. Može se zaključiti da je frekvencija odgovora roditelja i odgojitelja gotovo jednaka za ovo područje procjene razvoja djeteta.

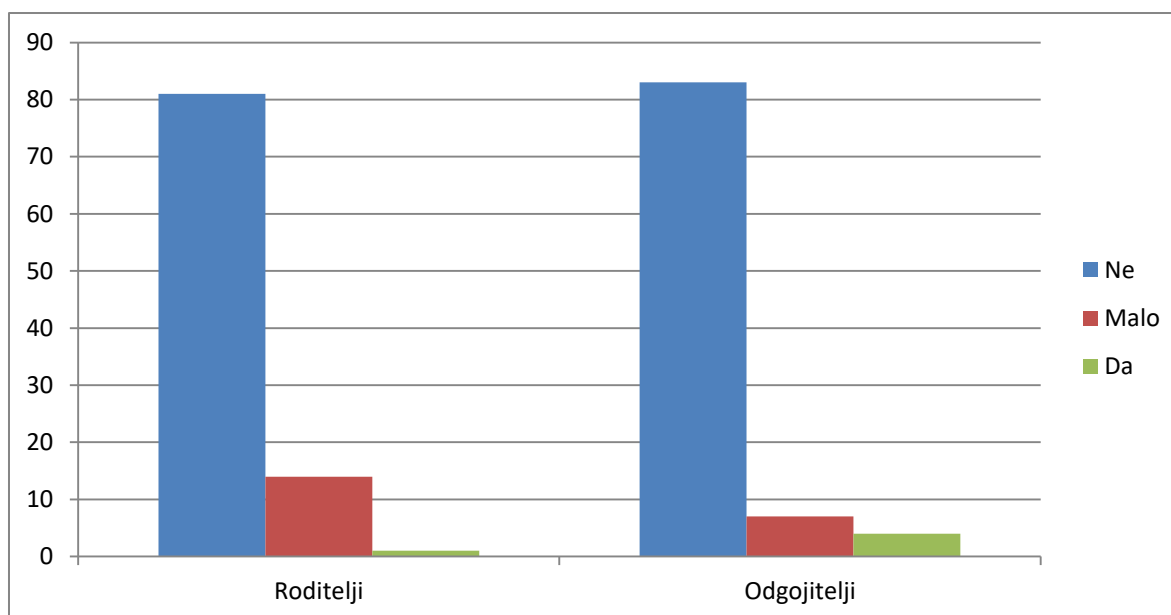
Grafikonu 13. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas način na koji dijete koristi svoje šake i prste?“

U grafikonu 13. prikazana je raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas način na koji dijete koristi svoje šake i prste?“ kojim se procjenjuje zabrinutost na području razvoja fine motorike. 93 (96.9%) roditelja nije zabrinuto za razvoj fine motorike svog djeteta. 3 (3.1%) roditelja je malo zabrinuto za ovo područje razvoja djeteta. U 91 (93.8%) slučaju odgojitelji nisu zabrinuti za razvoj fine motorike djeteta, dok za 6 (6.2%) djece izjavljuju da su malo zabrinuti za razvoj fine motorike. Odgovor „zabrinut sam“ nije bilo ni kod roditelja ni kod odgojitelja. Može se zaključiti da odgojitelji češće izražavaju zabrinutost za razvoj fine motorike iako ta razlika nije velika.

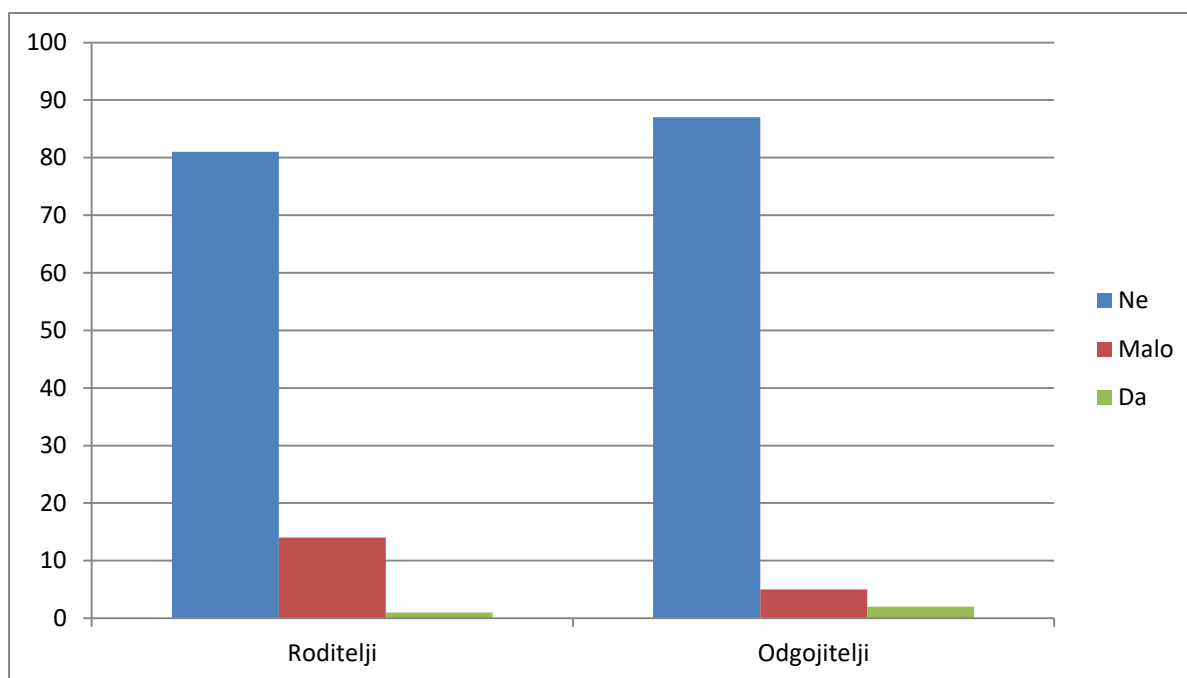
Grafikonu 14. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li vas način na koji se dijete služi rukama i nogama?“

Grafikonom 14. prikazana je raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li vas način na koji se dijete služi rukama i nogama?“ kojim je procjenjivana zabrinutost roditelja i odgojitelja za područje krupne motorike. Iz rezultata je vidljivo da 94 (97.9%) roditelja nije zabrinuto za razvoj krupne motorike svog djeteta. 2 (2.1%) roditelja izjavilo je da je malo zabrinuto za razvoj krupne motorike. Odgojitelji su izjavili da u 92 (94.8%) slučajeva nisu zabrinuti za razvoj krupne motorike promatrane djece. Za 4 (4.1%) djece iskazuju malu zabrinutost, a za 1 (1.0%) dijete iskazuju zabrinutost za razvoj krupne motorike djeteta. Odgojitelji češće iskazuju zabrinutost u području razvoja krupne motorike. Zanimljivo je da za ovo područje i roditelji i odgojitelji iskazuju najmanje zabrinutosti.

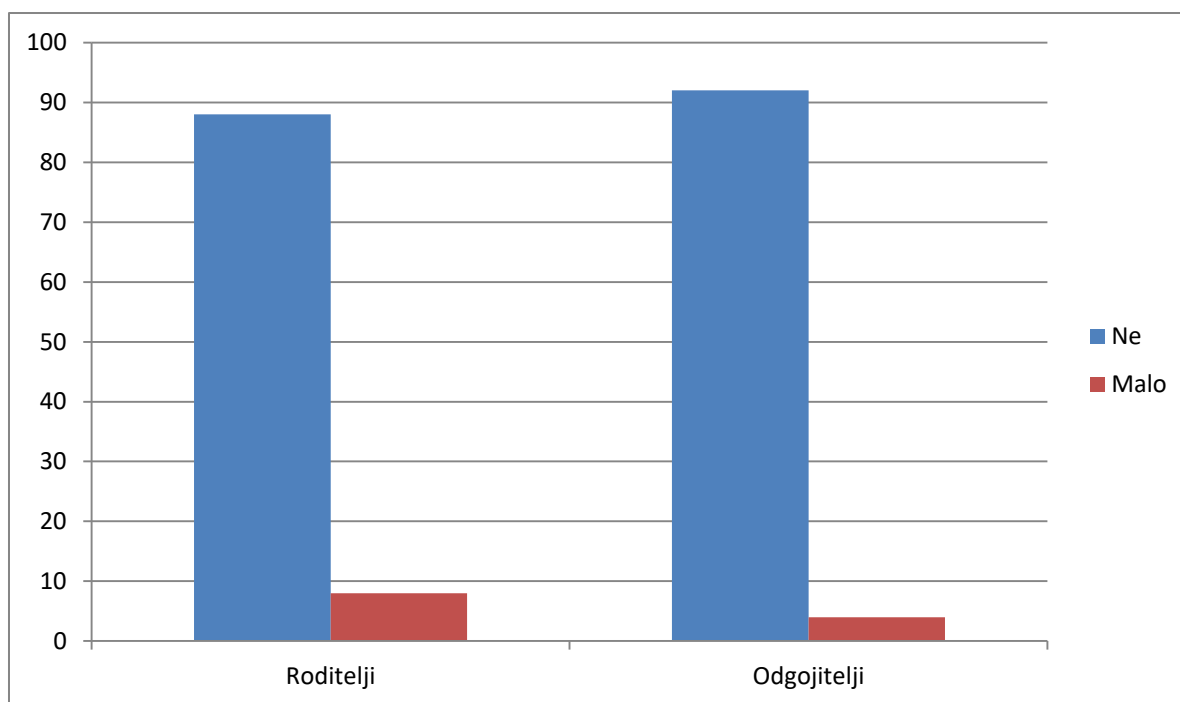
Grafikon 15. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas kako se dijete ponaša?“

U grafikonu 15. prikazana je raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas kako se dijete ponaša?“. 81 (84.4%) roditelja ne iskazuju zabrinutost za ponašanja svog djeteta. 14 (14.6%) roditelja je malo zabrinuto, a 1 (1%) roditelj je zabrinut za ponašanje djeteta. Odgojitelji nisu zabrinuti za ponašanje 83 (85.6%) djece. U 7 (7.2%) slučajeva procjenjuju malu zabrinutost za ponašanje djeteta. Isto tako, u 7 (7.2%) slučajeva iskazuju zabrinutost za ponašanje određenog djeteta. Vidljivo je da odgojitelji češće iskazuju zabrinutost za ponašanje djeteta u odnosu na roditelje. Spajanjem kategorija „malo“ i „da“ dolazi se do gotovo jednakog broja zabrinutosti roditelja i odgojitelja za ponašanje djeteta.

Grafikon 16. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas to kako se dijete slaže s drugima?“

U grafikonu 16. prikazana je raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas to kako se dijete slaže s drugima?“. 81 (84.4%) roditelja izjavilo je kao nema zabrinutosti za djetetovu interakciju s drugima. 14 (16.6%) iskazalo je malu zabrinutost, a 1 (1.0%) roditelj iskazao je zabrinutost za djetetovu interakciju s drugima. Odgojitelji su izjavili da nemaju zabrinutosti za 87 (90.6%) djece. Odgojitelji iskazuju malu zabrinutost za 5 (5.2%) djece te zabrinutost za 4 (4.2%) djece. Vidljivo je da roditelji u većem postotku izražavaju malu zabrinutost za dječju interakciju, dok odgojitelji u većem postotku izražavaju zabrinutost za dječju interakciju.

Grafikon 17. Raspodjela roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas kako se dijete uči brinuti o sebi?“

Grafikon 17. prikazuje raspodjelu roditeljskih i odgojiteljskih odgovora na pitanje „Zabrinjava li Vas kako se dijete uči brinuti o sebi?“ kojim se procjenjuje razina djetetove samostalnosti. Roditelji ne iskazuju zabrinutost za 88 (91.7%) djece za područje djetetove samostalnosti. 8 (8.3%) roditelja je izjavilo da je malo zabrinuto kako se dijete uči brinuti o sebi. Odgojitelji ne iskazuju zabrinutost u ovom području za 92 (95.8%) djece. Odgojitelji procjenjuju malu zabrinutost za 4 (4.2%) djece. Odgovora „zabrinut sam“ nije bilo ni kod roditelja ni kod odgojitelja. Možemo zaključiti da za ovo područje roditelji češće izražavaju zabrinutost nego odgojitelji.

Zaključno, odgojitelji izražavaju više zabrinutosti za područja razvoja fine i krupne motorike, a roditelji za područje brige o sebi. Za varijable razvoj govora, razumijevanje i ponašanje djeteta roditelji i odgojitelji imali su približno iste frekvencije afirmativnih i negacijskih odgovora.

4.1.2. Povezanosti roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti

Slijedi prikaz rezultata povezanosti roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti kroz područja razvoja djeteta. Područja razvoja koja su obuhvaćena u istraživanju su razvoj govora, razvoj fine i krupne motorike te kategorije razumijevanje uputa, ponašanje, odnos prema drugima i učenje brige o sebi.

Tablica 6. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja govora

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za područje razvoja govora	
Odgojiteljska zabrinutost za područje razvoja govora	Spearman's rho	0,403**

**p<0,01

Istraživanje je, između ostalog, za cilj imalo istražiti povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti. Iz rezultata korelacijske analize vidljivo je da su roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti za područje razvoja govora pozitivno i srednje povezane. To znači da što češće roditelji iskazuju zabrinutosti za razvoj govora, to češće i odgojitelji iskazuju zabrinutost i obrnuto, što više iskazuju odgojitelji zabrinutost za razvoj govora djeteta, to više iskazuju i roditelji.

Tablica 7. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja djetetova razumijevanja

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za područje razvoja djetetova razumijevanja	
Odgojiteljska zabrinutost za područje razvoja djetetova razumijevanja	Spearman's rho	0,562**

**p<0,01

Korelacijska analiza, kao što je vidljivo iz tablice 7., pokazala je pozitivnu i visoku povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti u području razvoja djetetova razumijevanja. To znači da što češće roditelji iskazuju zabrinutosti za djetetovo razumijevanje onoga što mu govore, to češće i odgojitelji iskazuju zabrinutost i obrnuto, što više iskazuju odgojitelji zabrinutost za djetetovo razumijevanje onoga što mu govore djeteta, to više iskazuju i roditelji.

Tablica 8. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja fine motorike

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za područje razvoja fine motorike	
Odgojiteljska zabrinutost za područje razvoja fine motorike	Spearman's rho	-0,046

**p<0,01

Rezultat korelacijske analize, kao što pokazuje tablica 8., kaže da ne postoji korelacijska povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja fine motorike. To znači da roditelji i odgojitelji za ovo područje razvoja drugačije procjenjuju zabrinutosti.

Tablica 9. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja krupne motorike

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za područje razvoja krupne motorike	
Odgojiteljska zabrinutost za područje razvoja krupne motorike	Spearman's rho	-0,032

**p<0,01

Korelacijskom analizom dobiven je rezultat koji sugerira da ne postoji povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja krupne motorike. Iz tablice 9. vidljivo je da roditelji i odgojitelji različito procjenjuju zabrinutosti za ovo područje razvoja.

Tablica 10. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje djetetova ponašanja

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za područje djetetova ponašanja	
Odgojiteljska zabrinutost za područje djetetova ponašanja	Spearman's rho	0,116

**p<0,01

Rezultati iz tablice 10. pokazuju da ne postoji korelacijska povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje ponašanja. Dakle, roditelji i odgojitelji i u ovom području različito procjenjuju zabrinutosti.

Tablica 11. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za djetetov odnos prema drugima

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za djetetov odnos prema drugima	
Odgojiteljska zabrinutost za djetetov odnos prema drugima	Spearman's rho	0,280**

**p<0,01

Provedena je korelacijska analiza koja je pokazala da povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za djetetov odnos prema drugima. Iz tablice 11. vidljivo je da je povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za djetetov odnos prema drugima pozitivna i slaba. To znači da što češće roditelji iskazuju zabrinutosti za djetetov odnos prema drugima, to češće i odgojitelji iskazuju zabrinutost i obrnuto, što više iskazuju odgojitelji zabrinutost djetetov odnos prema drugima, to više iskazuju i roditelji.

Tablica 12. Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za djetetovo područje brige o sebi

Povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti	Roditeljska zabrinutost za djetetovo učenje brige o sebi	
Odgojiteljska zabrinutost za djetetovo učenje brige o sebi	Spearman's rho	0,125

**p<0,01

Provedenom korelacijskom analizom dobiven je rezultat koji pokazuje da nema korelacijske povezanosti između roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti za djetetovo učenje brige o sebi. Iz tablice 12. vidljivo je da roditelji i odgojitelji različito procjenjuju zabrinutosti za ovo područje razvoja.

4.1.3. Kvalitativni rezultati istraživanja

Kako bi se bolje istražile razlike u područjima zabrinutosti između roditelja i odgojitelja provedena je kvalitativna analiza fenomenološkim prikazima. Detaljnijom kvalitativnom analizom dobiven je uvid u razlike opažanja roditelja i odgojitelja.

- ✓ Djevojčica je stara 48 mjeseci i pohađa vrtić 36 mjeseci. U vrtiću dnevno provodi 7 sati. Otac je star 32 godine, visoko je obrazovan i zaposlen, dok je majka završila srednju školu i nije zaposlena. Stara je 26 godina. Obitelj živi u vlastitom stanu, imaju troje djece i prosječni mjesečni prihod 5000 kuna. Roditelji nisu iskazali zabrinutost ni u jednom području razvoja te ju opisuju kao samostalnu, veselu i prilagodljivu. Međutim, odgojiteljice su iskazale zabrinutosti vezane za njen razvoj na više područja. Zabrinute su za razvoj govora, krupne i fine motorike, te ponašanje i odnosu prema drugima kao i u području brige o sebi. Postoji mogućnost da roditelji razvoj djevojčice promatraju u usporedbi s njenim braćom i sestrama te zbog toga nemaju zabrinutosti već moguće probleme pripisuju fazama koje su i njeni brat i sestra prošli, dok odgojiteljice promatraju dijete kroz zakonitosti i norme razvoja djeteta ili u usporedbi s ostalom djecom u skupini. Uočljivo je da roditelji i odgojiteljice potpuno drugačije gledaju na razvoj ove djevojčice.
- ✓ Dječak je star 58 mjeseci i pohađa vrtić 48 mjeseci i u njemu provodi 8 sati dnevno. Otac je star 46 godina, završio je srednju školu i zaposlen je. Majka je stara 36 godina, završila je viši stupanj obrazovanja, te je u radnom odnosu. Prosječni mjesečni prihod četveročlane obitelji je 10 000 kuna, a žive u vlastitom stanu. Majka je zabrinuta zbog načina na koji dječak izražava nezadovoljstvo, zabrinuta je za njegovo ponašanje i odnos prema drugima, te je iskazala zabrinutost u govornom području razvoja dječaka. Majka ga opisuje kako koncentriranog i osjećajnog, dok odgojiteljice kažu da dječak lijepo crta. Odgojiteljice nisu iskazale zabrinutost ni u jednom području razvoja djeteta, osim što ga opisuju kao prkosnog dječaka što možemo povezati sa zabrinutosti majke za njegovo ponašanje i odnosu prema drugima. Međutim, zanimljivo je da odgojiteljice nisu zabrinute za govor djeteta, a majka je. Kako su problemi u govoru lako uočljivi i s obzirom na dob dječaka valjalo bi istražiti zašto se kod majke javlja zabrinutost za razvoj govora, a kod odgojiteljica ne.
- ✓ Djevojčica je stara 48 mjeseci. Pohađa vrtić 24 mjeseca po 7 sati dnevno. Otac je star 32 godine, visoko je obrazovan i zaposlen, dok je majka završila srednju školu i nije

zaposlena. Stara je 26 godina. Obitelj živi u vlastitom stanu, imaju troje djece i prosječni mjesečni prihod 5000 kuna. Roditelji nisu iskazali zabrinutost ni u jednom području razvoja te ju opisuju kao veselu, razigranu, kreativnu i maštovitu. Odgojiteljice su iskazale zabrinutost u području razvoja fine motorike, te su zabrinute jer djevojčica ne želi vršiti veliku nuždu. Pretpostavlja se da roditelji imaju manjak prilika u kojima mogu promatrati dijete kako koristi prste i šake ili pak ne smatraju problemom ono zbog čega odgojiteljice iskazuju zabrinutost u području fine motorike.

- ✓ Dječak je star 58 mjeseci koji pohađa vrtić 35 mjeseci i dnevno u njemu provodi 8 sati. Otac ima 34, a majka 31. Oboje su završili srednju školu te su zaposleni. Mjesečni prihod peteročlane obitelji, koja živi u zajednici s roditeljima je 10 000 kuna. Roditelji ne iskazuju zabrinutosti za njegov razvoj. Opisuju ga kao samostalnog, zaigranog i veselog dječaka. No, odgojiteljice su zabrinute za razvoj fine i krupne motorike, te njegovo ponašanje. Smatraju da je previše povezan s igračkom koju donosi svakodnevno u vrtić iako je to protivno pravilima grupe. Opisuju ga isto kao roditelji, zaigran i veseo dječak. Postoji mogućnost da roditelji dječaka promatraju uspoređujući ga s njihovom drugom djecom te ne vide probleme u finoj i krupnoj motorici. Preveliku povezanost s igračkom vjerojatno ne gledaju kao problem bez obzira na dječakovu dob, a vjerojatno drugačije gledaju i na dječakovo ponašanje. Ovdje je evidentno da roditelji i odgojitelji drugačije gledaju na razvojne probleme i različito iskazuju zabrinutosti.
- ✓ Dječak star 62 mjeseca, a vrtić pohađa 40 mjeseci i u njemu provede 8 sati dnevno. Otac je star 43 godine završio je srednju školu i zaposlen je, a majka je stara 38 godina, završila je poslijediplomski studij i radi. Mjesečni prihod četveročlane obitelji je 8000 kuna, žive zajedno s roditeljima u kući. Roditelje brine nesposobnost koncentracije dječaka, te njegova neposlušnost. Zabrinuti su za dječakovo razumijevanje, ponašanje, odnos prema drugima i način na koji se uči brinuti o sebi. Opisuju ga kao inteligentnog, te da im se na njemu najviše sviđa njegova osobnost. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost, ali ga opisuju kao hiperaktivnog što možemo povezati s roditeljskim zabrinutostima za dječakovo ponašanje i odnos prema drugima, također i s nesposobnošću zadržavanja koncentracije. Odgojiteljice dječaka također opisuju kao dijete visokih kognitivnih sposobnosti. Roditelji i odgojitelji se slažu u iskazivanju vrlina dječaka.
- ✓ Djevojčica je stara 62 mjeseca. Ona vrtić pohađa 36 mjeseci i u vrtiću provodi 10 sati dnevno. Otac je star 42 godine, završio je srednju školu te je zaposlen. Majka je stara

36 godina, visokoobrazovana je i radi. Mjesečni prihod četveročlane obitelji je 11 000 kuna i žive u vlastitom stanu. Roditelji ju opisuju kao djevojčicu koja lako sklapa prijateljstva i voli glazbu, međutim iskazuju i zabrinutosti u području njenog ponašanja i odnosa prema drugima. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost na područjima na kojima roditelji iskazuju, već su zabrinute za razvoj govora. Odgojiteljice također primjećuju sklonost glazbi kao i roditelji. Kažu da ima osjećaj za ritam, te da je vrlo kreativna. U ovom slučaju vidljivo je roditeljsko i odgojiteljsko slaganje u opisivanju vrлина djeteta, no što se tiče zabrinutosti za razvoj vidljivo je neslaganje. Zanimljivo je da roditelji djevojčicu opisuju kao osobu koja lako sklapa prijateljstva i unatoč tome iskazuju zabrinutost u odnosu prema drugima. S obzirom na dob djeteta, roditelji bi trebali uočiti, kao i odgojitelji i probleme u govoru.

- ✓ Dječak koji je star 61 mjesec, pohađa vrtić 36 mjeseci i u njemu provodi do 6 sati dnevno. Otac i majka stari su 36 godina i oboje rade. Otac je završio srednju školu, a majka je visokoobrazovana. Dječak je jedina. Obitelj živi u vlastitom stanu, te je prosječni mjesečni prihod 10 000 kuna. Roditelje zabrinjava njegova sebičnost i egocentričnost i sukladno tome izražavaju zabrinutost za dječakovo ponašanje i odnos prema drugima. Iako ih brine njegovo ponašanje, dječaka opisuju kao „dušu od djeteta“. Odgojiteljice ne izražavaju zabrinutost ni za jedno područje razvoja djeteta, a opisuju ga kao umiljatog dječaka i dječaka koji lako sklapa prijateljstva. Može se pretpostaviti da se dijete drugačije ponaša u obiteljskom i vrtićkom okruženju, te da iz toga potječu ove razlike u izražavanju zabrinutosti roditelja i odgojitelja.
- ✓ Djevojčica je stara 60 mjeseci koja pohađa vrtić 44 mjeseci i u njemu provodi 8 sati dnevno. Otac je star 37 godina, završio je srednju školu i radi. Majka je stara 35, završila je poslijediplomski studij. Roditelji su razvedeni, bez novih partnera. Djevojčica živi s majkom u vlastitom stanu te je prosječni mjesečni prihod majke 6000 kuna. Majka ne izražava zabrinutosti ni u jednom području razvoja te kaže da je kod njenog djeteta sve najbolje. Odgojiteljice kažu da se djevojčica često ljuti i plače. Zabrinute su za njeno ponašanje i odnos prema drugima. Opisuju je kao kreativnu, marljivu i strpljivu. Postavlja se pitanje može li se ponašanje djevojčice povezati s rastavom roditelja i zašto se česta ljutnja i plakanje ne manifestira ili ne primjećuje u obiteljskom okruženju.
- ✓ Dječak u dobi od 69 mjeseci koji vrtić pohađa 45 mjeseci. Otac je star 32 godine, završio je srednju školu i zaposlen je. Majka je stara 27 godina, završila je srednju školu i zaposlena je. Dječak je jedina. Živi s roditeljima u vlastitom stanu, a

prosječna mjesečna primanja su 8000 kuna. Roditelji ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja djeteta, međutim odgojiteljice su zabrinute za njegovo ponašanje. Opisuju ga kao asocijalnog, agresivnog, emocionalno hladnog, prkosnog i hiperaktivnog, ali i kao dječaka visokih kognitivnih sposobnosti. U ovom slučaju dolazi do izražaja subjektivnost promatrača, te razlika u poimanju problema u ponašanju.

- ✓ Djevojčica je stara 60 mjeseci. Ona pohađa vrtić 24 mjeseca po 4 sata dnevno. Otac je star 34 godine, završio je srednjoškolsko obrazovanje i radi. Majka je stara 31 godinu, visoko je obrazovana, ali nije zaposlena. Djevojčica živi u peteročlanoj obitelji koja ima vlastiti stan te mjesečna primanja u visini od 15 000 kuna. Majka je zabrinuta jer djevojčica odbija suradnju, ne sudjeluje u aktivnostima, razdražljiva je te ima slabo razvijen govor. Majka je iskazala zabrinutost u gotovo svim područjima razvoja. Zabrinuta je za razvoj govora, razumijevanje, razvoj fine motorike, ponašanje, odnos prema drugima, te razvoj brige o sebi. Također ju brine odbijanje hrane u vrtiću. Osim zabrinutosti, majka kaže da je djevojčica brižna, uviđajna, spretna i skromna. Odgojiteljice također iskazuju zabrinutost u svim područjima kao i majka. Kažu da ne ulazi u interakciju s drugom djecom, ima slabo razvijen govor, osamljuje se i odbija hranu, te ponekad ima burne reakcije. Osim zabrinutosti, odgojiteljice ju opisuju kao umiljatu djevojčicu. U ovom slučaju postoji stopostotna podudarnost u područjima zabrinutosti roditelja i odgojitelja.
- ✓ Djevojčica je stara 69 mjeseci. Pohađa vrtić 54 mjeseca i u njemu provodi 9 sati dnevno. Otac i majka stari su 37 godina, visoko su obrazovani i zaposleni. Mjesečna primanja četveročlane obitelji su 20 000 kuna, a žive u vlastitom stanu. Roditelji iskazuju zabrinutosti u području razumijevanja, ponašanja, odnosa prema drugima, i razvoju brige o sebi. Brine ih što sa zadržkom ostvaruje komunikaciju s nepoznatom djecom, a djevojčicu opisuju kao zaigranu, emocionalno inteligentnu i empatičnu, te primjećuju veliku zainteresiranost za učenje. Međutim, odgojitelji ne izražavaju zabrinutost ni u jednom području razvoja djeteta. Pretpostavlja se da se dijete drugačije ponaša u obiteljskom, a drugačije u vrtićkom okruženju što dovodi do ove razlike u procjenama roditelja i odgojitelja.
- ✓ Dječak je star 68 mjeseci i pohađa vrtić 56 mjeseci, i u njemu boravi 4 sata dnevno. Otac ima 38 godina, završio je srednju školu, te je zaposlen. Majka je stara 36 godina, ima završen viši stupanj obrazovanja i zaposlena je. Roditelji su razvedeni. Obitelj živi u iznajmljenom stanu. Mjesečni prihod obitelji je 7000 kuna. Majka je zabrinuta za

njegovo samopouzdanje te područje razvoja odnosa prema sebi. Brine ju njegova spremnost za školu i hoće li moći poštovati autoritet u školi. Opisuje ga kao razumnog i osjećajnog dječaka koji ima sposobnost brzog pamćenja. Odgojiteljice kažu da ih brine njegova ljutnja, plač i bacanje, te izražavaju zabrinutost u području ponašanja i odnosa prema drugima. Kažu da ne poštuje pravila, da se inati, baca, vrišti. U ovom slučaju roditelji i odgojitelji i potpunosti drugačije iskazuju zabrinutosti u vezi razvoja djeteta. Odgojitelji su više usmjereni na njegov odnos prema drugima, a majka na odnos prema sebi.

- ✓ Djevojčica je stara 69 mjeseci. Pohađa vrtić 36 mjeseci i u njemu provodi 6 sati dnevno. Otac je star 37 godina, a majka 39. Oboje su visokoobrazovani, međutim majka nije zaposlena. Peteročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod obitelji je 6500 kuna. Roditelji kažu da je djevojčica introvertirana, stidljiva, plaha, osjetljiva na kritiku. Iskazuju zabrinutost u području razvoja govora te ponašanju djevojčice. Opisuju je kao empatičnu i motorički spretnu. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja te kažu da je djevojčica spremna za suradnju. Zanimljivo je da odgojitelji opisuju djevojčicu kao spremnu za suradnju, a roditelji kao plahu, stidljivu i introvertiranu. Vidljiva je razlika percepciji ponašanja djeteta.
- ✓ Djevojčica je stara 60 mjeseci. Pohađa vrtić 48 mjeseci i u njemu provodi 8 sati dnevno. Otac je star 36 godina, a majka 38. Oboje su završili srednju školu i zaposleni su. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod obitelji je 10 000 kuna. Roditelji su zabrinuti za razvoj govora, dok odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja. Roditelji ju opisuju kao komunikativnu, spretnu, maštovitu, radoznalnu i pametnu, a odgojiteljice kažu da je djevojčica omiljena u skupini, da potiče drugu djecu na rad i ima razvijenu maštu. S obzirom na dob djevojčice pretpostavlja se da bi odgojiteljice trebale uočiti problem u govoru. I u ovom slučaju dolazi do izražaja različita percepcija problema u razvoju kod roditelja i odgojitelja.
- ✓ Dječak je star 64 mjeseca koji pohađa vrtić 37 mjeseci i u njemu boravi 8 sati dnevno. Otac je star 37 godina, završio je srednju školu i zaposlen je. Majka je stara 31 godinu, završila je viši stupanj obrazovanja i zaposlena je. Tročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a prosječni mjesečni prihod obitelji je 10 000 kuna. Roditelje brine što gleda agresivne crtiće i provodi puno vremena za računalom. Ostalih zabrinutosti nema. Roditelji kažu da je razuman, osjećajan i društven. Odgojiteljice brine što nema

interesa za aktivnosti. Zabrinute su za razvoj njegovog govora, ponašanje, te brigu o sebi. Kažu da je često zamišljen i ne čuje upute. Zabrinutosti iskazane od strane odgojiteljica proizašle su upravo iz prekomjernog gledanja agresivnih crtića. Odgojiteljice kažu da u govoru koristi previše zvukova iz crtića, te da su mu junaci iz crtića glavni uzor u ponašanju te je stoga njegovo ponašanje u potpunosti neprilagođeno vrtićkim pravilima. Iako drugačije iskazuju zabrinutosti roditelji i odgojitelji misle na isti problem.

- ✓ Djevojčica stara 67 mjeseci pohađa vrtić 33 mjeseci i u njemu boravi 8 sati dnevno. Otac je star 42 godine, završio je srednju školu te je zaposlen. Majka ima 37 godina, visoko je obrazovana i zaposlena. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a prosječni mjesečni prihod obitelji je 10 000 kuna. Roditelji brine ponašanje djevojčice. Kažu da se slobodno ponaša i oponaša druge, te ih brine njena povodljivost i utjecaj okoline. Opisuju je kao komunikativnu i snalažljivu. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja djeteta. U ovom slučaju dolazi do izražaja čimbenik subjektivnosti procjene problema u ponašanju. Roditelji i odgojitelji ne procjenjuju jednako probleme u ponašanju.
- ✓ Djevojčica je stara 65 mjeseci. Pohađa vrtić 36 mjeseci, a u vrtiću provodi 6 sati dnevno. Otac je star 36 godina, visoko je obrazovan i zaposlen. Majka je stara 34 godine, završila je viši stupanj obrazovanja i zaposlena je. Četveročlana obitelj živi u zajednici s roditeljima, a prosječni mjesečni prihod obitelji je 10 000 kuna. Roditelji ne iskazuju zabrinutosti, osim zabrinutosti zbog slabog apetita. Djevojčicu opisuju kao otvorenu, komunikativnu, veselu i živahnu. Odgojiteljice iskazuju zabrinutost u odnosu prema drugima te je opisuju kao motorički spretnu. Pretpostavlja se da odgojiteljice imaju više prilika za promatranje dječje interakcije te zbog toga lakše uočavaju probleme u odnosima s drugima.
- ✓ Dječak je star 76 mjeseci. Pohađa vrtić 40 mjeseci i u njemu provodi 3 sata dnevno. Otac ima 41, a majka 44 godine. Oboje su završili srednju školu i zaposleni su. Dječak živi u četveročlanoj obitelji, u vlastitom stanu. Prosječni mjesečni prihod obitelji je 7000 kuna. Roditelji iskazuju zabrinutost u odnosu prema drugima. Zabrinuti su za komunikaciju dječaka s odraslima. Kažu da je povučen i stidljiv u društvu odraslih osoba. Opisuju ga kao dječaka koji voli djecu, koji je suosjećajan i dobrodušan. Odgojiteljice su također zabrinute za njegovu komunikaciju s odraslima. Opisuju ga kao samostalnog. U ovom slučaju dolazi do stopostotnog slaganja roditeljske i odgojiteljske procjene.

- ✓ Djevojčica stara 82 mjeseca pohađa vrtić 48 mjeseci 6 sati dnevno. Otac je star 38 godina, završio je viši stupanj obrazovanja i zaposlen je. Majka je stara 40 godina, visoko je obrazovana i zaposlena je. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod obitelji je 14 000 kuna. Roditelji su zabrinuti za odnos s drugima. Opisuju je kao naivnu, razigranu i neiskvarenu. Odgojiteljice su zabrinute za razvoj govora. Kažu da djevojčica komunicira tiho. Opisuju je kao kreativnu, ustrajnu i upornu. Može se pretpostaviti da roditelji zabrinutost za odnos s drugima procjenjuju upravo iz razloga tihog komuniciranja s ostalima, dok odgojiteljice to smatraju problemom u govornom razvoju. Dolazi do različite percepcije istog problema.
- ✓ Dječak je star 84 mjeseci, pohađa vrtić 48 mjeseci i u njemu provodi 6 sati dnevno. Otac i majka stari su 39 godina i oboje rade. Otac je završio srednjoškolsko obrazovanje, dok je majka završila viši stupanj obrazovanja. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a prosječni mjesečni prihod je 13 000 kuna. Roditelji iskazuju zabrinutost u području brige o sebi. Za dječaka kažu da je pažljiv, savjestan i da brzo uči. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutosti, a opisuju ga kao odgovornog, poslušnog i spremnog na suradnju. Neobično je da roditelji iskazuju zabrinutost u području učenja brige o sebi, a opisuju ga kao savjesnog, još k tome odgojiteljice ga opisuju kao odgovornog i poslušnog.
- ✓ Dječak star 66 mjeseci pohađa vrtić 12 mjeseci i u njemu provodi 4 sata dnevno. Otac je star 42, a majka 36 godina. Oboje su završili srednju školu i zaposleni su. Peteročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod obitelji je 6000 kuna. Roditelji su, kao i odgojitelji zabrinuti za razvoj govora. Roditelji ga opisuju kao snalažljivog i pametnog dječaka, a odgojiteljice kao vedrog, prijateljski raspoloženog i samostalnog. S obzirom na dob dječaka razumljivo je slaganje roditelja i odgojitelja u izražavanju zabrinutosti za područje razvoja govora.
- ✓ Dječak star 68 mjeseci pohađa vrtić 48 mjeseci i u njemu boravi 4 sata dnevno. Otac ima 33 godine, završio je srednju školu i nije zaposlen. Majka je stara 37, visoko je obrazovana i zaposlena je. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihodi iznose 5000 kuna. Majka iznosi zabrinutost u području razvoja fine motorike, u odnosu prema drugima i u odnosu prema sebi. Brine ju manjak interesa za pisanje i dječakova preosjetljivost. Opisuje ga kao empatičnog i poslušnog. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja, ali ih kao i roditelje brine preosjetljivost dječaka. Odgojiteljice ga opisuju kao društvenog. Lako sklapa prijateljstva i prihvaća sve u igru. Zanimljivo je da roditelji iskazuju zabrinutost u

odnosu prema drugima, a odgojiteljice dječaka opisuju kao društvenog dječaka koji lako sklapa prijateljstva i prihvaća sve u igru. I u ovom slučaju razmjerna je razlika u pogledima odgojitelja i odgojitelja na razvoj i ponašanje djeteta.

- ✓ Dječak je star 45 mjeseci. Vrtić pohađa 33 mjeseca i u njemu boravi 8 sati dnevno. Otac je star 41 godinu, visoko je obrazovan i zaposlen je. Majka je stara 44 godine, završila je poslijediplomski studij i zaposlena je. Tročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod obitelji je 15 000 kuna. Roditelji iskazuju zabrinutost u odnosu s drugima, a opisuju ga kao umiljatog, poslušnog i opreznog. Odgojiteljice iskazuju zabrinutost na više područja. Zabrinute su za njegov govor i razumijevanje, razvoj fine i krupne motorike, za njegovo ponašanje i odnos prema drugima. Opisuju ga kao samostalnog i emocionalno toplog dječaka, ali smatraju da je preosjetljiv na podražaje i da ne zna izraziti svoje želje. Odgojiteljice se slažu s roditeljima u izražavanju zabrinutosti u području odnosa s drugima, ali roditelji ne iskazuju zabrinutosti u ostalim područjima u kojima iskazuju odgojitelji. Zanimljivo je da roditelji ne uočavaju probleme s govorom i razumijevanjem iako su to područja u kojima je vrlo lako uočiti odstupanje u razvoju.
- ✓ Djevojčica stara 36 mjeseci pohađa vrtić 9 mjeseci i boravi u njemu 7 sati dnevno. Otac ima 44 godine, visoko je obrazovan i zaposlen je. Majka je stara 36 godina, završila je srednju školu i zaposlena je. Četveročlana obitelj živi u iznajmljenom stanu, a prosječni mjesečni prihod je 10 000 kuna. Roditelji su iskazali zabrinutost u području odnosa prema drugima, ali ju opisuju kao komunikativnu, bistru, snalažljivu, suosjećajnu, verbalno i motorički razvijenu. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području te je opisuju kao vedru, otvorenu i komunikativnu. Zanimljivo je da roditelji iskazuju zabrinutost u području odnosa prema drugima, a odgojiteljice ju opisuju kao otvorenu i komunikativnu što je preduvjet za dobru interakciju s drugima. U ovom slučaju vidljiva je razlika u percepcije djeteta između roditelja i odgojitelja.
- ✓ Djevojčica je stara 41 mjesec. Pohađa vrtić 9 mjeseci i u njemu provodi 7 sati dnevno. Otac ima 33, a majka 32 godine. Oboje su završili poslijediplomski studij i zaposleni su. Tročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod iznosi 15 000 kuna. Roditelji ne iskazuju zabrinutost te kažu da ju zanima sve više aktivnosti. Odgojitelji su zabrinuti za razvoj krupne motorike, te ju opisuju kao povučenu, ali suosjećajnu, samostalnu i spremnu pomoći. Pretpostavlja se da roditelji i odgojitelji imaju različita predznanja vezano uz zakonitosti razvoja krupne motorike. Roditelji očito ne vide problem koji vide odgojitelji.

- ✓ Djevojčica je stara 39 mjeseci, pohađa vrtić 6 mjeseci i u njemu provodi 7 sati dnevno. Otac i majka imaju 31 godinu. Otac je završio viši stupanj obrazovanja i zaposlen je, a majka je visokoobrazovana i također je zaposlena. Tročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod iznosi 7000 kuna. Roditelji brine razvoj govora, nepravilno sjedenje i nepravilan hod. Opisuju je kao samostalnu, upornu, maštovitu, znatiželjnu i društvenu. Međutim, odgojiteljice brine što djevojčica manipulira roditeljima. Iskazuju zabrinutost u području razvoja govora, fine i krupne motorike, ponašanja i brige o sebi. Kažu da je disciplinirana i poslušna. Ako se pretpostavi da odgojitelji zabrinutosti za područja razvoja krupne i fine motorike izražavaju zbog nepravilnog sjedenja i nepravilnog hoda, zabrinutosti roditelja i odgojitelja slažu se u tim kategorijama, te u području razvoja govora. Međutim, odgojiteljice iskazuju zabrinutosti za ponašanje djevojčice, a one, kako navode odgojiteljice, proizlaze iz djetetova manipuliranja roditeljima.
- ✓ Djevojčica stara 41 mjesec pohađa vrtić 20 mjeseci i u njemu boravi 8 sati dnevno. Otac ima 50 godina, a majka 46. Oboje su završili srednju školu i rade. Sedmeročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihod iznosi 3500 kuna. Roditelji su zabrinuti za razvoj govora, pamćenje i usvajanje znanja. Roditelji navode zabrinutost u svim područjima razvoja djeteta osim u odnosu prema drugima. Roditelje također zabrinjava njena pasivnost. Opisuju je kao otvorenu i humorističnu. Odgojiteljice navode zabrinutost u području razvoja govora i razumijevanja. Djevojčicu opisuju kao urednu, vedru i spremnu pružiti pomoć. Dakle, zabrinutosti roditelja i odgojitelja u području govora i razumijevanja se slažu. A ostale zabrinutosti roditelja mogu se pripisati moguće prevelikim očekivanjima roditelja.
- ✓ Djevojčica stara 37 mjeseci pohađa vrtić 20 mjeseci i u njemu provodi 6,5 sati. Otac ima 36, a majka 35 godina. Oboje su završili srednju školu i zaposleni su. Tročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a visina mjesečnih primanja iznosi 10 000 kuna. Roditelje brine učenje slova, izgovaranje glasova i pretjerana povučenost. Iznose zabrinutosti u području razvoja govora i odnosu prema drugima. Opisuju je kao opreznu. Odgojiteljica također pokazuje zabrinutost u području razvoja govora, ali ne i u odnosu s drugima iako ih brine povučenost djevojčice. Odgojiteljice ju opisuju kao samostalnu, urednu i dosljednu. U ovom slučaju zabrinutosti roditelja i odgojitelja se slažu.
- ✓ Dječak je star 46 mjeseci. Pohađa vrtić 32 mjeseci i u njemu boravi 7 sati dnevno. Otac ima 29 godina, visoko je obrazovan i zaposlen. Majka je stara 28, završila je

srednju školu i nije zaposlena. Tročlana obitelj živi u zajednici s roditeljima, a mjesečna primanja iznose 5500 kuna. Roditelji su izrazili zabrinutost u odnosu prema drugima, a dječaka opisuju kao suosjećajnog, čistog i preciznog. Odgojiteljice nisu iskazale zabrinutost ni za jedno područje razvoja djeteta. Opisuju ga kao inicijatora igre i samostalnog dječaka. Zanimljivo je da roditelji dječaka imaju zabrinutosti vezane uz dječakov odnos prema drugima, a odgojiteljice ga opisuju kao inicijatora igre što podrazumijeva dobru interakciju s drugima. U ovom slučaju vidljive su razlike u percepciji odgojitelja i roditelja vezano uz osobnost i razvoj dječaka.

- ✓ Dječak star 37 mjeseci pohađa vrtić 24 mjeseca i u njemu provodi 8 sati dnevno. Otac je star 33, a majka 36 godina. Oboje su visokoobrazovani i zaposleni. Peteročlana obitelj živi u iznajmljenom stanu i prosječna mjesečna primanja dosežu 10 000 kuna. Majka i otac kažu da ih zabrinjava dječakova ljutnja, neposlušnost i tvrdoglavost, ali u ne naznačuju zabrinutost za njegovo ponašanje. Opisuju ga kao suosjećajnog, bistrog, snalažljivog, te kažu da ne odustaje lako od svojih želja. Odgojiteljice ne govore ništa o njegovu ponašanju. Opisuju ga kao pažljivog, brižnog, emocionalno toplog dječaka, komunikativnog i društvenog. Međutim, odgojiteljice zabrinjava razvoj dječakova govora. U ovom slučaju postoje velike razlike u izražavanju zabrinutosti, a male razlike u opisivanju osobina dječaka.
- ✓ Djevojčica stara 47 mjeseci pohađa vrtić 24 mjeseca i u njemu provodi 6 sati dnevno. Otac ima 37 godina, visoko je obrazovan i zaposlen. Majka ima 39 godina, visoko je obrazovana, ali je nezaposlena. Peteročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečna primanja iznose 6500 kuna. Roditelje brine njeno ponašanje, tvrde da je iznimno uporna i tvrdoglava. Opisuju je kao društvenu, promišljenu i sigurnu u sebe, te humorističnu. Odgojiteljice ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja djevojčice, te ju opisuju kao samostalnu, znatiželjnu, veselu, konstruktivnu i komunikativnu. Budući da je kategorija ponašanja djeteta pod utjecajem subjektivne procjene roditelja i odgojitelja ne čudi razlika u izražavanju zabrinutosti u ovoj kategoriji procjene razvoja djeteta.
- ✓ Djevojčica stara 19 mjeseci pohađa vrtić 6 mjeseci i u njemu provodi 8 sati dnevno. Otac ima 38 godina, završio je poslijediplomski studij te je zaposlen. Majka ima 36 godina, visoko je obrazovana i zaposlena. Četveročlana obitelj živi u vlastitim stanu, a mjesečna primanja dosežu 8000 kuna. Roditelji ju opisuju kao umiljatu, privrženu i samostalnu, a iskazuju zabrinutost za njen odnos prema drugima. Odgojiteljice također iskazuju zabrinutost za njen odnos prema drugima, a opisuju je kao prilagodljivu,

veselu, simpatičnu i samostalnu. U ovom slučaju zabrinutosti roditelja i odgojitelja se slažu.

- ✓ Dječak star 31 mjesec pohađa vrtić 19 mjeseci i u njemu provodi 10 sati dnevno. Otac ima 42 godine, završio je srednju školu i zaposlen je. Majka ima 36 godina, visoko je obrazovana i zaposlena je. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečna primanja iznose 11 000 kuna. Roditelji su ga opisali kao dječaka dobrog ponašanja i pristojnog ophođenja. Iskazuju zabrinutost u području razvoja krupne motorike. Odgojiteljice navode zabrinutost u području fine motorike, te kažu da ih brine dječakova tromost ruku. Opisuju ga kao simpatičnog i dragog dječaka. Postoji mogućnost da u ovom slučaju roditelji i odgojitelji misle na isti problem ali ga izražavaju u različitim područjima razvoja djeteta.
- ✓ Dječak je star 30 mjeseci i pohađa vrtić 7 mjeseci u trajanju 4 sata dnevno. Otac ima 34 godine, završio je srednju školu i zaposlen je. Majka ima 31 godinu, visoko je obrazovana, ali ne radi. Peteročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečna primanja iznose 15 000 kuna. Roditelje zabrinjava ne prihvaćanje autoriteta i dječakova agresivnost i tvrdoglavost. Iskazali su zabrinutost u području razvoja govora, ponašanja, odnosa prema drugima i odnosa prema sebi. Kao najbolje osobine dječaka navode to da je dječak veseo, zaigran i znatiželjan. Odgojiteljice također kažu da su zabrinute za dječakovo ponašanje. Ne poštuje pravila, agresivan je, ovisan o dudi varalici, namjerno proljeva piće i hranu. Opisuju ga kao dragog dječaka koji pokazuje interes za aktivnosti. U ovom slučaju zabrinutosti roditelja i odgojitelja se slažu. Gotovo jednako procjenjuju dijete.
- ✓ Dječak je star 31 mjesec, pohađa vrtić 19 mjeseci u trajanju od 8 sati dnevno. Otac je star 34 godine, završio je viši stupanj obrazovanja i zaposlen je. Majka ima 35 godina, visoko je obrazovana i zaposlena. Tročlana obitelj živi u zajedništvu s roditeljima, a mjesečna primanja iznose 10 000 kuna. Zabrinuti su za razvoj govora, a opisuju ga kao osjećajnog. Odgojiteljice iskazuju zabrinutost za razvoj govora i za dječakovo ponašanje. Kažu da ne poštuje pravila, ima kratku pažnju, govorne smetnje, te da još ne kontrolira fiziološke potrebe. Opisuju ga kao inteligentnog dječaka s razvijenim logičkim mišljenjem koji pokazuje interes za aktivnosti. U ovom slučaju roditelji i odgojitelji se djelomično slažu prilikom izricanja zabrinutosti. Imaju zabrinutosti za razvoj govora. No, u kategoriji ponašanja odgojiteljice izriču zabrinutost, a roditelji ne. U ovom slučaju dolazi do izražaja subjektivnost u procjeni ponašanja.

- ✓ Dječak je star 25 mjeseci, pohađa vrtić 12 mjeseci u trajanju od 8 sati dnevno. Otac ima 34 godine, a majka 39. Oboje su visokoobrazovani i zaposleni. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečna primanja dosežu 22 000 kuna. Roditelji ne iskazuju zabrinutost ni u jednom području razvoja djeteta. Opisuju ga kao slatkog dječaka koji ima dobar apetit i voli plesati. Odgojiteljice su iskazale zabrinutost za njegovo ponašanje i odnos prema drugima. Kažu da ne slijedi upute, ali je drag i inteligentan. Razlike u izražavanju zabrinutosti u ovom slučaju može se pripisati čimbeniku subjektivnosti u procjeni ponašanja. Odgojiteljice vide problem u ponašanju i interakciji s drugima, a roditelji ne.
- ✓ Dječak star 36 mjeseci pohađa vrtić 9 mjeseci i u njemu provodi 10 sati dnevno. Otac i majka stari su 33 godine, visoko su obrazovani i zaposleni. Četveročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečna primanja iznose 11 000 kuna. Zabrinuti su za njegovo ponašanje. Tvrde da je izrazito samovoljan i tvrdoglav, ali simpatičan i uporan u radu. Odgojiteljice ga opisuju kao pametnog, inteligentnog, aktivnog i osjećajnog dječaka, ali ih brine nekontroliranje fizioloških potreba. U ovom slučaju moguće je da roditelji i odgojitelji misle na isti problem, ali taj problem roditelji svrstavaju u probleme u ponašanju, a odgojiteljice u opisni dio upitnika gdje točno opisuju problem koji ih zabrinjava.
- ✓ Dječak star 28 mjeseci pohađa vrtić 10 mjeseci u trajanju od 7 sati dnevno. Otac ima 45, a majka 41 godinu. Oboje su završili srednju školu i zaposleni su. Četveročlano obitelj živi u vlastitom stanu s mjesečnim prihodom od 6000 kuna. Roditelji ne navode zabrinutosti, a dječaka opisuju kao pozitivnog, znatiželjnog, zaigranog, kreativnog i vedrog dječaka. Odgojiteljice su zabrinute zbog njegove ovisnosti o bočici i mahanju glavom. Iskazuju zabrinutosti na području dječakova ponašanja i odnosa prema drugima. Opisuju ga kao inteligentnog dječaka s razvijenim osjećajem za ritam. U ovom slučaju dolazi do izražaja različita percepcija djeteta roditelja i odgojitelja.
- ✓ Djevojčica stara 32 mjeseca pohađa vrtić 10 mjeseci u trajanju od 8 sati dnevno. Otac je star 38, a majka 35 godina. Oboje su završili srednju školu i zaposleni su. Peteročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihodi iznose 8000 kuna. Brine ih ovisnost o dudi varalici te kratka pažnja. Opisuju je kao spretnu, veselu, komunikativnu, društvenu i nježnu. Odgojiteljice brine također kratka pažnja i koncentracija, nepostojanje obrazaca ponašanja, neostvarivanje kontakta oči u oči, te njena grubost. Opisuju je kao samostalnu, spretnu s razvijenim osjećajem za glazbu. U

ovom slučaju zabrinutosti roditelja i odgojitelja se djelomično slažu. Zajednička zabrinutost im je djetetova kratka pažnja, u ostalim zabrinutostima nema poveznice.

- ✓ Dječak star 36 mjeseci pohađa vrtić 24 mjeseca u trajanju od 8 sati dnevno. Otac i majka imaju 35 godina, visoko su obrazovani i zaposleni. Peteročlana obitelj živi u vlastitom stanu, a mjesečni prihodi dosežu 10 000 kuna. Roditelji iskazuju zabrinutost za dječakovo ponašanje, njegovu ljutnju i silu. Opisuju ga kao veselog, vedrog, zaigranog, društvenog dječaka koji voli ples. Odgojiteljice iskazuju zabrinutost u području razvoja govora i ponašanja. Kažu da je tvrdoglav i neposlušan te da još ne kontrolira fiziološke potrebe. Opisuju ga kao inteligentnog dječaka s razvijenim logičkim mišljenjem i zainteresiranog za aktivnosti. U ovom slučaju zabrinutosti roditelja i odgojitelja se djelomično slažu. Zajednička im je zabrinutost u području djetetova ponašanja, a odgojiteljice iskazuju zabrinutost u razvoju govora dječaka. Moguće je da roditelji nisu zabrinuti za razvoj govora jer nisu upoznati sa zakonitostima razvoja govora i ne vide problem kao odgojitelji.

U opisanih 40 slučajeva iskazana je zabrinutost u jednom ili više razvojnih područja djeteta od strane roditelja ili odgojitelja. U 20 slučajeva zabrinutosti iskazuju i roditelji i odgojitelji. U 9 slučajeva roditelji ne iskazuju zabrinutosti, dok odgojiteljice iskazuju, a u 11 slučajeva roditelji iskazuju zabrinutost, a odgojiteljice ne.

U slučajevima gdje su roditelji iskazali zabrinutost, a odgojiteljice ne, roditelji su najčešće zabrinuti za ponašanje djeteta (7), odnos prema drugima (5), razvoj govora (3) i kako se dijete uči brinuti o sebi (3). Može se pretpostaviti da se ova djeca različito ponašaju u različitim okruženjima i zbog toga odgojiteljice ne iskazuju svoju zabrinutost za njihovo ponašanje. Moguće je i da su odgojiteljice tolerantnije i strpljivije u odnosu na dječje ponašanje. Isto tako, može se pretpostaviti kako se u vrtiću jasno znaju pravila ponašanja dok u obiteljima to ne mora biti slučaj. Isto se veže uz odnos prema drugima. Djeca se često ponašaju različito u različitim okruženjima i situacijama.

U slučajevima gdje su odgojiteljice iskazale zabrinutost, a roditelji ne, odgojiteljice su najčešće zabrinute zbog ponašanja djeteta (6) i odnosa prema drugima (5). Slijedi područje razvoja fine i krupne motorike (3), razvoja govora (1) i brige o sebi (1). Ovu razliku u zabrinutosti za ponašanje djeteta i njegov odnos prema drugima također možemo objasniti različitim ponašanjem u različitim okruženjima.

20 slučajeva u kojima i odgojitelji i roditelji iskazuju zabrinutosti samo se u 5 slučajeva stopostotno slažu zabrinutosti. U ostalima se djelomično slažu, npr. roditelj izrazi zabrinutost na području govora, a odgojitelji na području govora i ponašanja. Ili roditelj izrazi zabrinutost u području govora, ponašanja, odnosa prema drugima, dok odgojitelj izrazi zabrinutost samo na području ponašanja. U 6 slučajeva roditeljske i odgojiteljeve zabrinutosti se ne podudaraju, npr. roditelj je zabrinut za ponašanje, a odgojitelj za razvoj govora.

U nekoliko slučajeva primijećeno je moguće drugačije percipiranje područja razvoja djeteta, npr. roditelji su zabrinuti za djetetovo ponašanje, a odgojitelji za odnos prema drugima. Odnos prema drugima roditelji mogu promatrati kroz prizmu ponašanja, te tako izraziti zabrinutosti u ponašanju, a zapravo se javljaju problemi u odnosu prema drugima. Ili problem može biti roditeljsko ili odgojiteljevo nedovoljno poznavanje područja razvoja djeteta. Npr. roditelj iskazuje zabrinutost u području krupne motorike, a odgojitelj u području fine motorike uz objašnjenje „tromost ruku“. Postoji mogućnost da i roditelji i odgojitelji misle na isti problem, ali ga drugačije percipiraju.

Na kraju, može se zaključiti da u nekim slučajevima roditelji i odgojitelji procjenjuju djecu jednako, a u nekima ne. Neslaganja u izražavanju zabrinutosti ukazuju na potrebu veće suradnje roditelja i odgojitelja pri čemu roditelji trebaju upoznati odgojitelje sa svojim zabrinutostima i obratno, odgojitelji roditelje o svojim zabrinutostima za pojedino dijete. Ovdje dolazi do izražaja uloga pedagoga u vrtiću koji treba organizirati rad tako da se omogući individualno praćenje djeteta i savjetovanje roditelja. Također, pedagog treba sustavno nadgledati rad odgojitelja usmjeravati ga i podupirati u radu i razvoju kompetencija.

5. INTERPRETACIJA

5.1. Verifikacija hipoteza

Postavljena prva hipoteza prema kojoj su roditelji i odgojitelji iskazali zabrinutosti za 40% procjenjivane djece, a najčešće izražene zabrinutosti roditelja i odgojitelja iskazane su u području razvoja govora, ponašanja i socijalne interakcije je potvrđena. Rezultati su pokazali da su roditelji i odgojitelji iskazali zabrinutost u 41% slučajeva, a najčešće su zabrinutosti iskazivali u području razvoja govora (27), ponašanja (29) i socijalne interakcije (24) što čini gotovo 70% svih iskazanih zabrinutosti. Ovakav rezultat dobila je i Hrpka (2005) koja je provela istraživanje o vrstama i broju zabrinutosti odgojiteljica i majki dječjih vrtića u Zagrebu. U Hrpkinom istraživanju majke najčešće izražavaju zabrinutosti za ponašanje i odnos s drugima. Također, Kolarić (2004) je provela istraživanje koje se bavi roditeljskim zabrinutostima kao metodom procjene djetetova razvojnog statusa. Rezultatima je utvrđeno da 25% ima samo neznčajne zabrinutosti, a 30.3% ima jednu ili više značajnih zabrinutosti što je približno slično rezultatu ovog istraživanja gdje je zabrinutost iskazana u 41% slučajeva.

Postavljena druga hipoteza koja glasi roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti pozitivno su povezane za područje govora, ponašanja i socijalne interakcije je djelomično potvrđena jer su rezultati ovog istraživanja pokazali pozitivnu povezanost roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje razvoja govora, razumijevanja i socijalne interakcije. Pozitivna povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za područje ponašanja nije pronađena u ovom istraživanju.

Pozitivnu povezanost između roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti u području govora možemo objasniti time što je probleme u razvoju govora lako uočiti, te se točno zna redoslijed razvoja govora kod male djece. Govor se razvija tijekom djetinjstva. Do prve godine djeca uče stvarati glasove, nakon toga pokušavaju replicirati riječ, a usvajanje riječi i značenja počinje tijekom druge godine života. Obim riječi povećava se proporcionalno djetetovu uzrastu. Tijekom četvrte i pete godine djeca usavršavaju govorno jezične vještine te se govor približava odrasloj razini (Apel i Masterson, 2004). Postoje različiti problemi u razvoju govora, od nerazvijenog i nepravilnog izgovora, neprikladne glasnoće govora do mucanja i zastajkivanja u govoru. Velički (2009) kaže da hrvatska i europska istraživanja pokazuju da se kod svakog četvrtog djeteta može ustanoviti poremećaj u govoru ili komunikaciji. Postotak roditelja i odgojitelja koji su iskazali zabrinutosti za područje razvoja govora sugerira nam da

u ovom vrtiću kod svakog šestog djeteta postoji eventualni problem u razvoju govora, što je približno rezultatima ostalih istraživanja.

Naposljetku, govor je područje razvoja kojem je lako pratiti tijekom razvoja. Koristi se svakodnevno u svim situacijama, a u slučaju odstupanja u razvoju lako se uoče problemi. Zbog toga, i roditelji koji eventualno nemaju previše znanja o zakonitostima razvoja govora ipak uočavaju odstupanja u razvoju govora gotovo podjednako kao i odgojitelji koji su educirani za poticanje i praćenje razvoja govora.

Prema rezultatima istraživanja može se zaključiti da se roditelji i odgojitelji u većini slučajeva slažu u vezi zabrinutosti za dječje razumijevanje onoga što im govore. Roditelji i odgojitelji procjenjivali su zabrinutosti za razvoj receptivnog jezika koji se odnosi na sposobnost razumijevanja jezično oblikovanih poruka. To uključuje djetetovu sposobnost razumijevanja pojedinih riječi ili razumijevanja rečenice. Također u određenoj dobi receptivni jezik podrazumijeva i djetetovu sposobnost razumijevanja uputa. Veliko slaganje u izražavanju zabrinutosti u ovom području možemo objasniti lakim uočavanjem mogućih odstupanja u razvoju jer djeca ne reagiraju adekvatno na govorne upute ili reakcija u potpunosti izostane. Isto tako, razumijevanje, tj. receptivni govor koristi se svakodnevno u različitim situacijama što daje mnogo prilika roditeljima i odgojiteljima za uočavanje poteškoća.

Rezultat istraživanja koji ne pronalazi povezanost u izražavanju zabrinutosti roditelja i odgojitelja u području fine motorike može se objasniti različitim predznanjem roditelja i odgojitelja o razvoju fine motorike. Fina motorika nužna je za izvođenje malih, preciznih pokreta. Pišot i sur. (2004) pišu da se fina motorika razvija od treće godine na dalje. Odgojitelji često rade aktivnosti koje su usmjerene na razvoj fine motorike i tijekom tih aktivnosti ciljano promatraju sposobnosti djece, dok roditelji razvoj fine motorike promatraju usputno kroz slučajne, svakodnevne situacije gdje je mogućnost uočavanja odstupanja u razvoju manja nego u kontroliranim uvjetima u kakvima odgojitelji rade s djecom. Postoji mogućnost da i roditelji i odgojitelji ponekada misle na isti problem, ali ga drugačije percipiraju i objašnjavaju što naposljetku dovodi do razlike u izražavanju zabrinutosti.

Isto objašnjenje može se ponuditi i za područje razvoja krupne motorike. Istraživanje je pokazalo da nema povezanosti između iskazivanja zabrinutosti roditelja i odgojitelja za ovo područje razvoja. Pod krupnim motoričkim sposobnostima podrazumijevamo pokrete cijelog tijela, tj. hodanje, trčanje, skakutanje, guranje, provlačenje, sagibanje, bacanje, hvatanje i sl. Pišot i sur.(2004) naglašavaju važnost razvoja motorike ovim riječima: „U ranom djetinjstvu

dijete je vrlo osjetljivo na podražaje iz okoline. Utjecaj motoričkih aktivnosti na njegov ukupan razvoj najvažniji je u toj dobi (dobi do pet godina), nakon čega postupno opada. Motorička aktivnost izuzetno je važna za malo dijete zato što integrira sva područja izražavanja: motoričko, kognitivno, emocionalno i socijalno područje. Sva ta područja, kao sredstva potkrepljenja, igraju vrlo važnu ulogu u samom procesu učenja i u oblikovanju cjelokupne djetetove ličnosti.“ Tijekom obrazovanja odgojitelja veliki se naglasak stavlja na važnost tjelesne aktivnosti djece i poticanja razvoja motoričkih sposobnosti upravo iz razloga utjecaja motoričkih sposobnosti na cjelokupan razvoj. Pišot (2005) kaže da se svako dijete rađa s određenim urođenim predispozicijama, te poznavanje djetetovih predispozicija može utjecati na procjenu zabrinutosti. Za razvoj krupne motorike postoje kriteriji prema kojima se može lako prepoznati kašnjenje ili odstupanje u razvoju što odgojiteljima i roditeljima koji su upoznati sa zakonitostima razvoja olakšava praćenje razvoja djetetove motorike. Za područje razvoja krupne motorike, kao i za područje razvoja fine motorike, ovaj rezultat koji dokazuje nepovezanost zabrinutosti roditelja i odgojitelja možemo objasniti različitim predznanjem roditelja o razvoju krupne motorike, ali i različitostima situacija u kojima imaju priliku promatrati razvoj motorike djeteta.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da nema povezanosti između roditeljskog i odgajateljskog izražavanja zabrinutosti u području ponašanja. Zanimljivo je da na dječje ponašanje utječe veliki broj čimbenika, a regulacija dječjeg ponašanja ovisi o postupcima odraslih, najprije roditelja, a zatim ostalih osoba u djetetovoj socijalnoj mreži. Delale i Pećnik (2009) pišu da je jedna od temeljnih roditeljskih zadaća vođenje i usmjeravanje djeteta u usvajanju socijalno prihvatljivog ponašanja i izražavanja emocija. Kao objašnjenje nepovezanosti odgojiteljske i roditeljske zabrinutosti za dječje ponašanje može se ponuditi razina odgovornosti koju osjećaju roditelji, a koju odgojitelji u vezi reguliranja dječjeg ponašanja. Mnoga istraživanja su pokazala kako djeca svoje ponašanje prilagođavaju različitim situacijama i mijenjaju ga u različitim okruženjima što nudi još jedno objašnjenje razlike u izražavanju zabrinutosti za dječje ponašanje. Može se pretpostaviti da se djeca različito ponašaju u obiteljskom i vrtičkom okruženju te je zbog toga procjena zabrinutosti roditelja i odgojitelja za djetetovo ponašanje nije korelacijski povezana. Moguće je da su odgojiteljice tolerantnije i strpljivije u odnosu na dječje ponašanje. Također, može se pretpostaviti kako se u vrtiću jasno znaju pravila ponašanja dok u obiteljima to ne mora biti slučaj.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su korelacijsku povezanost između roditeljske i odgajateljske procjene zabrinutosti u području dječjeg odnosa prema drugima. Djeca svakog dana velik dio svog vremena provode u okruženju koje im pruža dječji vrtić i u interakciji s odgojiteljima, roditeljima i drugom djecom. S tim osobama djeca ostvaruju bliske veze, surađuju, pregovaraju i sl. Interakcijom s drugima djeca stječu nova znanja, sposobnosti, vještine i obrasce ponašanja. Prema rezultatima istraživanja roditelji i odgojitelji slično procjenjuju dječji odnos prema drugima. Što češće roditelji iskazuju zabrinutosti za djetetov odnos prema drugima, to češće i odgojitelji iskazuju zabrinutost i obrnuto, što više iskazuju odgojitelji zabrinutost djetetov odnos prema drugima, to više iskazuju i roditelji.

U ovom istraživanju roditelji i odgojitelji procjenjivali su i dječje učenje brige o sebi. Samostalnost djeteta je vještina koja se potiče od najranijih dana, a važnost razvoja samostalnosti naglašena je i u Deklaraciji o pravima djeteta, gdje piše da: „Ovisno o dobi djeteta i njegovim individualnim razvojnom ritmu prilagođavamo vrstu i količinu naših zahtijeva, te našu podršku u vezi sa sudjelovanjem djeteta u tim ritualima, običajima i navikama. Naročitu pozornost odgojitelj posvećuje usklađivanju polazišta u vezi sa podrškom koju roditelji i odgojitelji pružaju djetetu pri obavljanju njihovih zadaća u dnevnim ritualima. Odgovornosti se uče povezano sa slobodom izbora i mogućnošću donošenja različitih odluka i opcija.” Razlike u rezultatima procjene zabrinutosti roditelja i odgojitelja možemo objasniti različitim kriterijima samostalnosti roditelja i odgojitelja. Nadalje, moguće je da pojedina djeca veću razinu samostalnosti pokazuju u vrtiću, a neka kod kuće, u obiteljskom okruženju.

Vezano uz treći cilj i postavljena istraživačka pitanja rezultati istraživanja su pokazali da je obiteljska struktura djece za koju se iskazuju zabrinutosti vrlo raznolika. Obiteljska struktura djece za koju i roditelji i odgojitelji izriču zabrinutosti je ovakva: većinom žive u četveročlanim obiteljima s prosječnim mjesečnim primanjima od 9 800 kuna. Djeca za koju su iskazane zabrinutosti u prosijeku imaju 46 mjeseci. Najmlađe dijete ima 19 mjeseci, a najstarije 82 mjeseca. Roditelji u prosijeku imaju 37 godina, gdje najmlađi roditelj ima 31 godinu, a najstariji 50. Kod djece za koju odgojitelji iskazuju zabrinutost, a roditelji ne iskazuju većinom su četveročlane obitelji s prosječnim mjesečnim primanjima od 9 600 kuna. Prosječna starost djeteta je 49 mjeseci. Najmlađe dijete ima 25 mjeseci, a najstarije 69 mjeseci. Roditelji u prosijeku imaju 34 godine. Najmlađi roditelj ima 26, a najstariji 45 godina. Kod djece za koju roditelji iskazuju zabrinutost, a odgojitelji ne iskazuju većinom su četveročlane obitelji s prosječnim primanjima od 8 700 kuna. Djeca za koju su roditelji iskazali, a odgojitelji nisu iskazali zabrinutost u prosijeku imaju 60 mjeseci. Najmlađe dijete

ima 46 mjeseci, a najstarije 84. Roditelji u prosijeku imaju 37 godina. Najstariji roditelj ima 46, a najmlađi 28 godina.

Uspoređujući obiteljske strukture ove tri skupine procjenjivanje djece vidljivo je da odgojitelji i roditelji iskazuju zabrinutosti za mlađu djecu, a samo odgojitelji za stariju djecu. Također, vidljivo je da odgojitelji izražavaju zabrinutost za djecu roditelja mlađe dobi.

Ponašanja i osobine koje zabrinjavaju roditelje i odgojitelje i zbog kojih izražavaju zabrinutosti su neprikladno izražavanje nezadovoljstva, ljutnja, bijes, neposluh, hiperaktivnost, tvrdoglavost, egocentričnost, pasivnost, manjak koncentracije, nesamostalnost, povučenost, stidljivost, preosjetljivost, grubost, neurednost, nestrpljivost, poteškoće u govoru, ne poštivanje pravila, izbirljivost u jelu i slično.

Odgojitelji i roditelji najčešće skreću pozornost na dobre osobine djece. Ističu kako su njihova djeca pažljiva, društvena, savjesna, komunikativna, samostalna, pametna, snalažljiva, savjesna, umiljata, bistra, otvorena, pozitivna, znatiželjna i sl. U opisima djece roditelji su više usmjereni na osobine djece, a odgojitelji na sposobnosti i vještine.

Naposljetku, rezultati istraživanja pokazuju kako u nekim područjima djetetova razvoja postoji povezanost između roditeljske i odgojiteljske zabrinutosti, a u nekima ne. Ovakvi rezultati upućuju na potrebu produblјivanja partnerstva između roditelja i odgojitelja, otvaranja komunikacije i izgradnje povjerenja između roditelja i odgojno obrazovne ustanove. Ovdje se nameće da bi uloga pedagoga trebala biti prvenstveno savjetodavna, a nakon toga edukativna i organizacijska. Tako bi pedagog trebao savjetovati i podržavati roditelje i odgojitelje u odgoju djece. Isto tako, trebao bi s vremena na vrijeme organizirati edukativne radionice putem kojih bi educirao roditelje i odgojitelje o tipičnom razvoju djece, odstupanjima u ponašanju, ulozi suradnje vrtića i roditelja u prevenciji odstupanja u razvoju i poticanju pravilnog i cjelokupnog razvoja djeteta. Isto tako, trebao bi biti pomoć odgojiteljima i roditeljima u prevenciji odstupanja u ponašanju, ali i podrška prilikom potrebne intervencije tako da odgojiteljima osigura dovoljno edukativnih materijala i znanja, a roditelje uputi u odgovarajuće nadležne institucije.

5.2. Metodološka ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Na kraju istraživanja i dobivenih rezultata, zaključuje se da provedeno istraživanje sadrži neka metodološka ograničenja koje treba uzeti u obzir prilikom interpretacije rezultata i donošenja odgovarajućih zaključaka. S ciljem dobivanja pouzdanijih informacija o zabrinutostima roditelja i odgojitelja potrebniji je veći i reprezentativniji uzorak. Jedno od ograničenja istraživanja je pitanje iskrenosti ispitanika. Iako je istraživanje anonimno i dobrovoljno, moguće je da su neki roditelji ili odgojitelji bili neiskreni u izražavanju zabrinutosti za dječji razvoj. Upitna je i realnost procjene posebice jer je procjena subjektivna. Također, velika je vjerojatnost da su neki roditelji i odgojitelji bili nezainteresirani za rješavanje upitnika.

Buduća istraživanja trebala bi se usmjeriti prema većem uzorku ispitanika. Bilo bi poželjno prije ispunjavanja ankete roditelje i odgojitelje educirati o zakonitostima i normama razvoja djeteta kako bi njihove procjene bile vjerodostojnije.

Treba imati na umu da nisu mjerene sve relevantne varijable za razumijevanje ovog problema, npr. nismo saznali ništa o specifičnim osobinama ličnosti roditelja i njihovoj spremnosti na suradnju s vrtićom. Također, nismo saznali ništa ni o stručnom znanju, radnom stažu i drugim obilježjima odgojiteljica koje su davale procjene razvojnog statusa djece.

5.3. Preporuke za praksu kao odgovor na aplikativnu svrhu istraživanja

U opisu posla pedagoga piše da pedagog vodi procjenu psihomotornog, kognitivnog i socio-emocionalnog razvoja djeteta neposrednim radom u skupini te primjenom psihodijagnostičkih tehnika i postupaka. Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu savjetodavnog rada s roditeljima, ali i odgojiteljima. Pedagog mora preuzeti ulogu podrške razvoju kompetencija roditelja i odgojitelja. Valjalo bi organizirati „roditeljske škole“ u kojima bi se roditelji upoznali sa zakonitostima i normama pravilnog razvoja djeteta te bi lakše i sa sigurnošću procjenjivali razvoj svoga djeteta. U slučaju potrebe, pedagog bi trebao usmjeravati roditelje na specijalistički pregled, dijagnostiku i tretman, pružati podršku roditeljima u prevladavanju kriza i razvoju pozitivnih roditeljskih vještina. Savjetodavni rad se nameće kao područje od velike važnosti u radu pedagoga. Valjalo bi usavršiti znanja o medijaciji, savjetodavnom radu te pružanju psihološke pomoći svim dionicima odgojno-obrazovnog procesa.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje je za cilj imalo dobiti detaljnije informacije o zabrinutostima roditelja i odgojitelja vezanima za razvojni status djeteta. Željelo se utvrditi kolika je učestalost procijenjenih zabrinutosti za razvoj i ponašanje djece, gdje postoji i kakva je povezanost između roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti za razvoj i ponašanje djece, te opisati pojedinačne slučajeve djece za koje su roditelji ili odgojitelji iskazali zabrinutost bar u jednom području. Rezultati su pokazali da su roditelji i odgojitelji izrazili jednu ili više zabrinutosti za četrdeset djece, što čini 41% procjenjivane djece. Roditelji su ukupno iskazali 59 zabrinutosti, a odgojiteljice 56. Povezanosti u zabrinutostima roditelja i odgojitelja pronađene su u području razvoja govora, razumijevanju onoga što govore djetetu te u dječjoj interakciji s drugima. U ostalim procjenjivanim područjima razvoja nisu pronađene povezanosti roditeljskih i odgojiteljskih zabrinutosti. Zaključeno je da roditelji i odgojitelji u nekim područjima razvoja slično procjenjuju djecu, a u nekima ne, a rezultati istraživanja ukazuju na veću potrebu savjetodavnog rada pedagoga koji bi trebao preuzeti ulogu podrške razvoja kompetencija roditelja i odgojitelja.

7. LITERATURA

- Apel, K., Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti-potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Ostvarenje:Zagreb
- Albright, M. I., Weissberg, R. P., (2011). *School-Family partnerships strategies to enhance children's social, emotional, and academic growth*. Newton, MA:National Center for Mental Health Promotion and Youth Violence Prevention, Education Development Center, Inc.
- Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko:Naklada Slap
- Coker, R. Sharkh, Y. Chung, J. (2012). Parent-Reported Quality of Preventive Care for Children At-Risk for Developmental Delay. *Academic Pediatrics*. Vol. 12 (5). 384-390
- Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Starc, B., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb:Golden marketing- Tehnička knjiga
- Delale, E.A., Pećnik, N. (2010). Učestalost i međuodnosi korektivnih i preventivnih odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi. *Ljetopis socijalnog rada*. Vol. 17 (1), 49-69
- Glascoe, F.P. (1999). The Value of Parents Concerns to Detect and Address Developmental and Behavioural Problems. *Journal of Child Health Care*. Vol. 35, 1-8.
- Glascoe, F.P. (2002). *Suradnja s roditeljima: upotreba roditeljske procjene dječjeg razvojnog statusa – PEDS u otkrivanju razvojnih problema i problema ponašanja te bavljenju tim problemima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hrpka, H. (2005). Usporedba roditeljske procjene dječjeg razvojnog statusa s procjenama odgajateljica. *Diplomski rad*. Zagreb:Sveučilište u Zagrebu.
- Ivaštanin, I., Vrbanec, D. (2015). Razvijanje partnerstva s roditeljima. *Dijete, vrtić, obitelj*. 79, 24-25.
- Ivić, I., Novak, J., Atanacković, N., Ašković, M. (2003). *Razvojna mapa*. Zagreb:Prosvjeta
- Jeić, M., Smiljanić, M., Kuljašević, K. (2013). Suradnja vrtića s roditeljima-primjeri dobre prakse. *Dijete, vrtić, obitelj*, 72, 4-6.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko:Naklada Slap

- Kolarić, I. (2004). Povezanost anksioznosti majki i njihova zabrinutost za djetetov razvoj. *Diplomski rad*. Zagreb:Sveučilište u Zagrebu
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb:Element
- Martinac Dorčić, T., Smojver-Ažić, S., Vlah, N. (2015). Analiza roditeljskih zabrinutosti i problema u ponašanju djece jasličke dobi //Knjiga sažetaka: 4. Hrvatski simpozij o ranoj intervenciji u djetinjstvu/ Carović,I. (ur.). Čaovec:HURID i MURID
- Milanović, M. (1997). *Pomozimo im rasti:priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja u Programu psihosocijalne potpore djeci predškolske dobi*. Zagreb:Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske
- Milanović, M., Stričević, I., Maleš, D. i Sekulić-Majurec, A. (2001). *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Zrnoprint.
- Mlinarević, V., Tomas, S. (2010). Partnerstvo roditelja i odgojitelja-čimbenik socijalne kompetencije djeteta. *Magistra Iadertina*. Vol.5 (1)
- Nenadić-Bilan, D., Zloković, J. (2015). Učestalost i oblici partnerstva između roditelja i odgojitelja. *Magistra Iadertina*. Vol.10 (1), 65-78
- Obradović, J., Čudina-Obradović, M. (2009). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb:Golden marketing-Tehnička knjiga
- Pišot, R. (2005). Uloga i značenje motoričkih iskustava u integriranom procesu ranog učenja. *Dijete, vrtić, obitelj*. Vol.11(40), 12-15
- Pišot, R. i sur. (2004). Diferencijacija skeletnih mišića devetogodišnjaka. *Kinesiology*. Vol. 36(1), 90-97.
- Poljak, N. (2014). Primjeri kvalitetnih oblika suradnje s roditeljima. *Dijete, vrtić, obitelj*. 76, 12-14.
- Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje
- Scharf, R., Scharf, G., Stroustrup, A. (2016). Developmental Milestones. *Pediatrics in Review*. Vol.37(1), 320-342.

- Sindik, J. (2008). I okvirna psihološka procjena može doprinijeti prevenciji pojave posebnih potreba predškolske djece. *Teme iz preventive*. Vol.4(14)
- Skočić Mihić, S., Blanuša Trošelj, D., Katić, V. (2015). Odgojitelji predškolske djece i savjetodavni rad s roditeljima. *Napredak*. 156 (4), 385-400.
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić-zajednica koja uči*. Zagreb:Spektar media
- Slunjski, E. i dr., (2012). *Priručnik za samovrjednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb:Centar za vanjsko vrjednovanje obrazovanja.
- Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
- Tomljanović, J.E. (2009). Partneri u odgoju. *Dijete, vrtić, obitelj*. 57, 18-20.
- Valjan-Vukić, V. (2011). Razvijanje kulture predškolske ustanove zajedničkim djelovanjem roditelja i odgojitelja. *Magistra Iadertina*. Vol. 6(1), 83-98.
- Van Laere, K. (2013). Izgrađivanje odnosa s roditeljima: ključna kompetencija ili jednostavno sporedni zadatak?. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, Vol.5 (9) 12-13.
- Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (2005). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko:Naklada Slap
- Velički, V. (2005). Poticanje govora u kontekstu zadovoljavanja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika*. Vol.10 (18), 80-91
- Vlah, N., Tatalović-Vorkapić, S. (2011). Suradnja s roditeljima u predškolskoj ustanovi: analiza pojedinih aspekata. *Napredak*, 152 (1), 61-73.
- Woodfenden, S. i sur. (2014). A systematic review of the prevalence of parental concerns measured by the Parents' Evaluation of Developmental Status (PEDS) indicating developmental risk. *BMC PEDIATRICS*. BIOMED CENTRAL LTD

Internet izvori:

Deklaracija o pravima djeteta <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/> 4.4.2017.

Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html 4.4.2017.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html 4.4.2017.

Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_34_613.html 4.4.2017.

Redžep Borak, Z. (2011). *Partnerski odnos djelatnika predškolske ustanove s roditeljima*. AZOO. Power point prezentacija. www.azoo.hr/images/razno/Borak.ppt 4.4.2017.

Zakon o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju> 4.4.2017.

<http://www.pedstest.com/WhoWeAre.aspx> 12.4.2017.

8. PRILOZI

8.1. Uvodno pismo roditeljima

Poštovani roditelji!

Ovim Vas putem želimo zamoliti za sudjelovanje u istraživanju na temu „Roditeljske i odgajateljeve procjene dječjeg razvojnog statusa u predškolskoj ustanovi“. Dio ovih rezultata će se iskoristiti za potrebe diplomskog rada studentice Andreje Kovačević. U istraživanju sudjeluju roditelji i odgojiteljice djece rane predškolske dobi.

Cilj je istraživanja zabrinutosti roditelja za određena razvojna područja kod male djece, a sa svrhom kreiranja potrebama primjerenog pružanja stručne pomoći djetetu i roditeljima.

Za potrebe istraživanja trebate ispuniti upitnik koje ćete dobiti u vrtiću. Upitnici sadrže niz pitanja o nekim Vašim osobnim podacima kao i o tome jeste li zabrinuti za neko od razvojnih područja svog djeteta. Na upitnicima nećete trebati upisivati ime i prezime, već šifru koja će omogućiti spajanje podataka roditelja i odgojiteljica, za što ćete dobiti dodatnu uputu.

Podaci će se osim za potrebe istraživanja moći koristiti i za davanje povratne informacije roditeljima. O rezultatima istraživanja možete biti informirani na zahtjev.

Bilo bi nam drago kada biste prepoznali važnost ovog projekta i pristali sudjelovati u njemu. Ukoliko ste suglasni, molimo Vas da svojim potpisom potvrdite svoj pristanak uz navedeno ime i prezime Vašeg djeteta.

Unaprijed vam zahvaljujemo na suradnji i srdačno pozdravljamo.

8.2. Upitnik zabrinutosti za roditelje

Potrebno je da na upitnik upišete šifru. Na kovertu se ne piše ništa.

Šifru upisujete na temelju podatka o prvom slovu imena i prezimena djeteta, djetetova datuma rođenja i slova imena majke. Na primjer, ako se dijete zove Ivo Kružić, rođeno je 12.02.2013. i majka se zove Jasna treba upisati:

UPIŠITE prvo slovo imena i prvo slovo prezimena djeteta IK

Upišite datum rođenja djeteta 12 02 2013

Upišite prva dva slova majčina imena JA

ŠIFRA	UPIŠITE prvo slovo imena i prvo slovo prezimena djeteta ____ ____ Upišite datum rođenja djeteta ____ ____ ____ Upišite prva dva slova majčina imena ____ ____
SPOL DJETETA: ☐ M ☐ Ž	DOB djeteta (izraženo u mjesecima): _____ mjeseci Red rođenja djeteta: 1. 2. 3. 4. 5. 6. Broj braće i sestara djeteta: _____
Dijete pohađa vrtić: ☐ DA ☐ NE	Koliko dugo dijete pohađa vrtić (od kada je upisano): _____
Koliko sati dnevno dijete boravi u vrtiću? _____	
Je li dijete uključeno u _____	posebnu vrstu programa (navedite koju): _____

Molimo Vas za još nekoliko informacija. Ovisno o vrsti podataka negdje treba upisati broj ili riječ ili označiti odgovor (X) kod pitanja na čije su moguće odgovore ponuđeni kvadratići ().

DOB RODITELJA: OTAC _____ MAJKA _____

ZANIMANJE RODITELJA, čak i ako sada ne rade

Zaposlen/a

OCA: _____ DA NE

MAJKE: _____ DA NE

OBRAZOVANJE RODITELJA (najviša završena škola):

OCA: Osnovna Srednja Viša

Visoka/Fakultet Poslijediplomski studij

MAJKE: Osnovna Srednja Viša

Visoka/Fakultet Poslijediplomski studij

BRAČNI STATUS RODITELJA:

	Otac	Majka
U braku		
ili izvanbračnoj zajednici	☐	☐
Sam/a, bez partnera	☐	☐
Razvedeni, bez partnera	☐	☐
Razvedeni, s novim partnerom	☐	☐
Udovac/udovica bez partnera	☐	☐
Udovac/udovica s novim partnerom	☐	☐

Prosječni mjesečni prihod kućanstva _____ kn

Broj članova kućanstva _____

Gdje živite sa svojom obitelji:

- u vlastitom stanu/kući
- podstanari
- u stanu ili kući kod roditelja ili rodbine

UPITNIKE ISPUNJAVA: Majka Otac Netko drugi (tko): _____

Ovaj dio pitanja odnosi se na moguće zabrinutosti roditelja. Molimo Vas zaokružite jedan od ponuđenih odgovora ili upišite odgovor svojim riječima.

1. Molimo Vas nabrojite sve zbog čega ste zabrinuti u vezi s učenjem, razvojem i ponašanjem Vašeg djeteta?

2. Boluje li Vaše dijete od nekih bolesti ili ima teškoće u tjelesnom ili psihičkom razvoju?

NE DA Molimo opišite: _____

3. Zabrinjava li Vas način na koji Vaše dijete govori i proizvodi govorne glasove?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

4. Zabrinjava li Vas kako Vaše dijete razumije ono što govorite?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

5. Zabrinjava li Vas način na koji Vaše dijete koristi svoje šake i prste da bi nešto učinilo?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

6. Zabrinjava li Vas način na koji se Vaše dijete služi svojim rukama i nogama?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

7. Zabrinjava li Vas kako se Vaše dijete ponaša?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

8. Zabrinjava li Vas to kako se Vaše dijete slaže s drugima?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

9. Zabrinjava li Vas kako Vaše dijete uči brinuti se o sebi?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

10. Molimo Vas navedite sve ostalo što Vas zabrinjava u vezi s Vašim djetetom?

11. Osim mogućih zabrinutosti, molimo Vas opišite što je najbolje kod Vašeg djeteta?

8.3. Upitnik zabrinutosti za odgojitelje

Ovaj dio pitanja odnosi se na moguće zabrinutosti odgojitelja. Molimo Vas zaokružite jedan od ponuđenih odgovora ili upišite odgovor svojim riječima.

1. Molimo Vas nabrojite sve zbog čega ste zabrinuti u vezi s učenjem, razvojem i ponašanjem djeteta?

2. Boluje li dijete od nekih bolesti ili ima teškoće u tjelesnom ili psihičkom razvoju?

NE DA Molimo opišite: _____

3. Zabrinjava li Vas način na koji dijete govori i proizvodi govorne glasove?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

4. Zabrinjava li Vas kako dijete razumije ono što govorite?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

5. Zabrinjava li Vas način na koji dijete koristi svoje šake i prste da bi nešto učinilo?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

6. Zabrinjava li Vas način na koji se dijete služi svojim rukama i nogama?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

7. Zabrinjava li Vas kako se dijete ponaša?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

8. Zabrinjava li Vas to kako se dijete slaže s drugima?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

9. Zabrinjava li Vas kako dijete uči brinuti se o sebi?

NE MALO DA Objašnjenje: _____

10. Molimo Vas navedite sve ostalo što Vas zabrinjava u vezi s djetetom?

11. Osim mogućih zabrinutosti, molimo Vas opišite što je najbolje kod djeteta?
